

Színpad

945 Ft

XIV. évfolyam 1. szám 2018. március

Előadóművészetek technikája

Színházak öreg falak között

Teljes körű színpadtechnikai megoldások } Pontosan

A Bosch Rexroth Kft.-t újabb és újabb feladatokkal bízzák meg a színházakat üzemeltető önkormányzatok, az intézmények felújításában vezető szerepet játszó generálkivitelezők. Ez a bizalom a cégünkkel együttműködő kiváló hazai tervező és kivitelező vállalkozások közös, sikeres munkájának eredménye. Ezek a munkák nemcsak hazánkban valósulnak meg, hanem ahogyan a képeken is látható, például: az aradi Kulturális Palotában.

Tapasztalt magyar szakemberekkel, magyar piaci árakkal, a magyar elvárásoknak megfelelően, de nemzetközi szakmai háttértámogatással állunk ügyfeleink rendelkezésére a tervezéstől a kivitelezésen keresztül a szervizszolgáltatásig – kiegészítve a Bosch Rexroth olyan speciális termékeivel, mint a komplett színpadtechnikai vezérlés, vagy a hidraulikus és villamos hajtások széles választéka.

Hazai tervezés, hazai kivitelezés, hazai árszínvonal – nemzetközi elismerés!

Folyamatban lévő, partnereinkkel közös megbízásaink: Filarmonica – Arad, Nemzeti Táncszínház – Budapest, Csiky Gergely Színház – Kaposvár, Lónyay-Hatvany Villa – Budapest, Magyar Állami Operaház – Budapest

Színpadkép a János vitéz díszletállításáról. Fotó: Nemzeti Színház – Eöri Szabó Zsolt

4 Színházépületek felújítása előtt (SZABÓ-JILEK IVÁN)

SZÍNHÁZAK FELÚJÍTÁSA

5 Megújuló színházak (SERES GERDA)

A kormány Modern Városok programja számos hazai városban biztosítja az előregedett színház megfiatalítását. Ez a program nemcsak a városok vezetését és az építészeket, hanem a színháztechnológiai szakembereket is komoly feladat elé állítja.

6 A Veszprémi Kulturális Negyed (FÜSSY ANGÉLA)

Elkészült a részletes megvalósíthatósági tanulmány a veszprémi Petőfi Színház 9 milliárd forintos rekonstrukciójához.

9 Megújult a József Attila Színház

A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ FELÚJÍTÁSA

10 Nagy változás az Andrássy úton – sokmilliárdos beruházás indul (SZAKONYI PÉTER)

11 Érdekességek az Operaház korszerűsítéséről (WWW.OPERA.HU)

14 Súlyos bírságot kapott az Operaház (NÉMETH GÉZA)

SZÍNHÁZÉPÍTÉSZET

15 A színházat megépíteni – és működtetni (GABRIELLE HÖGG)

Sanghajban 2017 novemberében nemzetközi konferenciát rendeztek színházépítésről és színházmenedzsmentről.

GYÁSZHÍR

19 Borsa Miklós váratlanul elhunyt (SZABÓ-JILEK IVÁN)

20 Egy életmű öt tusája, Borsa Miklós emlékére (CZEINER LÁSZLÓ)

80 éves korában Borsa Miklós kollégánk, építész-mérnök, a Magyar Állami Operaház ny. műszaki igazgatója, az MSZTSz Tolnay Pál Életműdíjasa örökre elaludt.

OKTATÁS

21 Mit tanítsunk és hogyan? (†BORSA MIKLÓS)

Az OISTAT 2017 végén Budapesten tartott ülésén két neves külföldi szakember foglalta össze a hazájukban működő oktatási rendszert. Mind a kanadai, mind a holland módszer meglehetősen távol áll a magyartól.

22 ETTE – Európai Színháztechnikus Képzés (WWW.STAGE-TECH-EDU.EU)

A biztonságos munkavégzés alapja az oktatás. Az EU egységes biztonságtechnikai oktatási rendszert dolgoz ki.

GRATULÁLUNK

24 Tolnay Pál-életműdíjasa 2017

Az életműdíjat Perlaki Róbert szcenikus, díszlettervező vette át a Magyar Teátrum díjakkal egy időben a Békéscsabai Jókai Színház ünnepélyes átadó gáláján.

MAGYAR TEÁTRUM DÍJ 2017

25 Memlaur Imre (KÁRPÁTI IMRE)

a Kaposvári Csiky Gergely Színház fővilágosítója

27 Mészáros Tibor (KÁRPÁTI IMRE)

a Zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház műhelyházvezetője, a Szenográfia Kft. ügyvezetője

NEKROLÓG

30 Elhunyt Strack Lőrinc (SZABÓ-JILEK IVÁN)

32 In memoriam Strack Lőrinc (LAKATOS GERGELY)

33 Búcsú egy nagyszerű munkatárstól (KOTSCHY ANDRÁS)

Nevéhez fűződik a hazai színpadgépészeti ipar megteremtése és hatékony fejlesztése.

SZÍNHÁZVILÁGÍTÁS

34 LED színpadvilágítás... ahogy én szeretem (BÖRÖCZ SÁNDOR)

A Sceni-Tech 2017 egyik érdekes és tanulságos előadása írásban.

SZÍNHÁZI GAZDÁLKODÁS

38 Az ÁTRIUM (KÁRPÁTI IMRE)

Hogyan lett egy használaton kívül helyezett moziból sikeresen működő magánszínház?

HAZAI HÍREK

41 A Budapest Nemzetközi Cirkuszfesztivál (MACIVA)

Az újkori cirkuszművészet megszületésének 250. évfordulóját Európában elsőként a XII. Budapest Nemzetközi Cirkuszfesztivál köszöntötte.

LÁTVÁNYTERVEZÉS

42 LÁTVÁNYTÉR 2017

2017-ben is megrendezték a magyar látvány-, díszlet- és jelmeztervezők reprezentatív seregszemléjét. Az Év Díszlettervezője Antal Csaba, az Év Jelmeztervezője Szűcs Edit.

ITT A MŰSZAK BESZÉL!

44 Színházi műszaki dolgozók képzéséről és az anyagi juttatásról (†SCHMIDT JÁNOS)

HANGTECHNIKA

47 A sebesség hangja (GEBRICS ATTILA)

Az SQ keverők hangsebességgel végzik az analóg/digitális átalakítást, a kívánt processzálást és a digitális/analóg visszaalakítást.

TECHNIKAI ÚJDONSÁGOK

49 Elimex – Fullrange cégeknél

ARCKÉPCSARNOK

51 A Madách Színház műszaki dolgozói

SZÍNHÁZ-REKONSTRUKCIÓ

52 A Drezdai Kultúrpalota története (WWW.DRESDNERPHILHARMONIE.DE)

KIÁLLÍTÁS

54 „Bábképzetek” (KÁRPÁTI IMRE)

Németh Ilona báb- és látványtervező művész színházi bábmunkáinak kiállítása a Műcsarnokban

ÚJ KÖNYVEK

57 Turnai Tímea: Tisztelet az elődöknek (SZABÓ-JILEK IVÁN)

Forray Gábor tervező, modellkészítő iparművész és az Operaház látványvilága.

Színházépületek felújítása előtt

Nagy öröm, hogy a kormány Modern Városok programja egyre több pénzt juttat színházak felújítására. Miután színházépületeink a múlt század első felében vagy még korábban épültek, az öreg épületek felújítása számos kötöttséget jelent. Ezeket a színházakat az évtizedek alatt többnyire kinőtték: az eredeti funkciójuk megváltozott, repertoárszínházként működnek, többtagozatos társulatokkal, amelyek létszáma jelentősen felduzzadt.

A meglévő épületek építészeti nem nagyon bővíthetők, különösen ott, ahol négy utca határolja a színházat. A felújítás célja az lehet, hogy a meglévő, működő színházat – az adott építészeti kereteken belül – korszerűsítsék: modernizálják, akadálymentesítsék, bővítsék a vizesblokkokat, kényelmesebbre cseréljék a nézőtér székeit, a kötöttségeken belül javítsák a nézőtér látási és hallási viszonyait, komfortosabbá tegyék a nézőtér szellőzését, korszerűsítsék a színpadgépészetet, a világítási és audiovizuális rendszereket. A társulatok törekednek megújítani a színészek környezetét, bővíteni az irodákat és jobbítani a díszletszállítás, tárolás feltételeit. Természetesen felújítják az épületgépészeti berendezéseket is. A színház terei azonban alapvetően adottak, radikális változtatásokat sem a nézőtér, sem a színpad alaprajzában nem lehet végrehajtani.

Ezért a legtöbb esetben a színház működését zavaró, korlátozó problémák csak külső épületek hozzacsatolásával vagy építésével, a több teret igénylő funkcióknak az épületből történő áthelyezésével oldhatók meg.

A színházak felújítása mindezek miatt eleve csak korlátozott eredményt hozhat, bár a munkakörülmények lényegesen javíthatók. Az épületek már szervesen beilleszkedtek a városok szövetébe, a közönség megszokta őket, és mondhatni, legtöbbször nosztalgiaiával tekint az emblemikus színházépületekre.

Ez az egyik oka annak, hogy legtöbbször fel sem merül a városok vezetőiben egy teljesen új, a funkciók alapján jól átgondolt, azokra szabott épület létrehozásának vágya. A másik ok, amiért már rögtön az ötlet megszületésekor elvetik egy új színházépület gondolatát, az a feltételezése-

ken alapuló költségek nagyságrendje. „Persze, jó lehetne, de hát ennyi pénzünk sose lesz...” Pedig a Modern Városok programban felajánlott összegek nagyságrendje már kezdi megközelíteni ezt a lehetőséget. Érdemes volna megvalósíthatósági tanulmányokkal összevetni egy régi, kinőtt színházépület felújításához és az ahhoz kapcsolódó létesítmények létrehozásához szükséges költségeket a józanul megfogalmazott, racionálisan megépített színház költségigényével.

Tudom, hogy egy új, mai színház építése nem kis feladat. Ehhez olyan színházi és építészeti koncepcióra van szükség, amely az adott társulatra, műfajra, játékrendre, működésre

van igazítva.¹ A koncepcióban megfogalmazott tartalom nyomán alakul ki az építészeti megfogalmazás – persze mindig a kor aktuális stílusában, de felesleges díszítések, sallangok nélkül. Az újonnan épített németországi színházépületeket jellemzően városi, repertoár- és többtagozatos a színházi működésre szabták. Az épületeknél hangsúlyt kapott a színpadi díszletváltásokat meggyorsító nagyfokú gépesítés, zömében megtartották a hagyományos keretes színpadformát, de három mellékszínpaddal kiegészítve. Nagy gondot fordítottak a díszletgyártás, -szállítás és -raktározás gépesítésére.

Az angolszász színjátszás a rugalmasabb nézőtér-színpad viszonyokat és a minimalizált gépesítésű, de színpad-világítási rendszerekkel bőségesen ellátott színházépületeket favorizálta. Ma már azonban elmondható, hogy, ha csak Európát nézzük, mindenféle színházi működésre, befogadóképességre és színházformára találunk újonnan épített példákat. Van tehát választék a minták kiválasztásához, és azt is látjuk, hogy a költségek széles skálán mozognak.

A külföldi példákat áttekintve egy-egy új, valóban korszerű színházépület kisebb költségből is megvalósítható, ha előítéleteinket levetkőzve, a rossz szokásainkon, kényelmet szerető gondolkodásunkon változtatni tudunk. Ideje volna a száz éves színházak világából továbblépni, és megszabadulni a kizárólag felújításban gondolkodás sajátos átkától.

A Modern Városok program kínálta anyagi források elő tudnák segíteni, hogy legalább egy-két esetben megpróbálkozzunk az új színházépület megépítésével. Ne szalasszuk el a lehetőséget!

SZABÓ-JILEK IVÁN

¹ Ennek jó példája volt annak idején a Laurence Olivier, Peter Hall, Denys Lasdun együttműködéséből megformálódó londoni Nemzeti Színház – repertoárt játszó – épülete.

Színpad IMPRESSZUM

Előadóművészetek technikája

XIV. ÉVFOLYAM 1. SZÁM
2018. MÁRCIUS

A Magyar Színháztechnikai Szövetség szaklapja
HU ISSN 1786-6995

Megjelenik: negyedévente (március, június, szeptember, december hónap)
Kiadja: a Magyar Színháztechnikai Szövetség (1138 Budapest, Madarász Viktor u. 43. fsz., www.msztsh.hu) megbízásából Szabó-Jilek Kft.
Felelős kiadó: Lakatos Gergely, az MSZTSH elnöke.
Főszerkesztő: Szabó-Jilek Iván szinpad@t-online.hu
Szerkesztőbizottság: Götz Béla, Götz Eszter, Kárpáti Imre, Kiss Péter, Dr. Sirató Ildikó, Dr. Venczel Sándor, Wettstein Tibor
Szerkesztőség: Magyar Színháztechnikai Szövetség titkársága 1138 Budapest, Madarász Viktor utca 43. fszt. Tel./fax: 329-0841

Korrektor: 33 Tallér Bt. és Götz Eszter
Tördelőszerkesztő: Lusztig Tibor
Mobil: 06-20-255-6160
E-mail: tiber.lusztig@gmail.com
Nyomdai munkák: Keskeny és Társai 2001 Kft.

Terjesztés: előfizetéssel.
A Szövetség tagjai ingyen kapják.
Ár: 945 Ft/példány

Előfizethető: a szerkesztőség címén vagy a www.msztsh.hu honlapon lévő megrendelőlap.
A 2018. évi teljes évfolyam ára 3360 Ft.
A postaköltséget felszámítjuk.

Régebbi lapszámok – korlátozott számban – még kaphatók.
Kéziratokat, ábrákat, fotókat nem örzünk meg és nem küldünk vissza.
Szerkesztőségünk a hirdetések és PR-cikkek tartalmáért nem vállal felelősséget.

A közölt cikkek tartalma nem minden esetben tükrözi a szerkesztőség véleményét.

Lapunk kiadását támogatta az

Lapunkat megjelenésénél megelőzően a jogdíjakért

www.observer.hu

Megújuló színházak

A kormány Modern Városok programja számos hazai városban biztosítja az elöregedett színház megfiatalítását. Színházaink életkora a legtöbb esetben több mint száz év. A legutolsó felújítások óta is eltelt már 40 év. Ez a program nemcsak a városok vezetését és az építészeket, hanem a színház-technológiai szakembereket is komoly feladatok elé állítja. A felújításokra kilátásba helyezett összegek nagyságrendje egyes esetekben egy új színházépület megépítésének lehetőségét is felveti.¹

Megszépülnek a vidéki színházak

Több vidéki színházépület újulhat meg a következő években. Kaposváron már javában tart a munka, Veszprémben jóváhagyták a terveket, és remélik, hogy jövő nyáron elindulhat a műemléki épület rekonstrukciója. A debreceni átépítést halogatják, most úgy tűnik, 2019 nyarán kezdődhet a tényleges munka. Szolnokon már készülnek a tervek, Győrben pedig még keresik a tervezőt.

Kaposváron – az optimista tervek szerint – 2019 elejére elkészülhet a **Csiky Gergely Színház** 9 milliárd forintos támogatással megvalósuló kibővített épülete. Az 1911-ben nyári színháznak épült intézményhez az elmúlt évtizedekben folyamatosan hozzátoldottak; ezeket a részeket elbontották, és a nézőforgalmi terek bővítése mellett a hátsó kiszolgáló egységek is egy egészen új, modern konstrukcióban kapcsolódnak majd a műemléki épülethez – mondta Somogy megye főépítésze, L. Balogh Krisztina, aki közölte: a beruházás 15 százalékos készülségnél tart.

Elkészült a részletes megvalósíthatósági tanulmány a **Veszprémi Petőfi Színház** rekonstrukciójához. A terv az, hogy több mint 9 milliárd forintos állami támogatással helyreállítják a Medgyaszay István által tervezett épület eredeti formáját. Ehhez még több környező telek tulajdoni viszonyát rendezni kell, de Oberfrank Pál, a teátrum igazgatója reméli, hogy jövő nyáron elindulhat a tényleges munka. A felújítás két évig tart, és ezen idő alatt a nem messze található városi művelődési központban játszhat a társulat – tette hozzá. Oberfrank Pál ugyanakkor hangsúlyozta: számos külső körülménytől függ az ütemezés, így előfordulhat csúszás.

Szolnokon várhatóan áprilusra készítik el a **Szigligeti Színház** felújításának részletes terveit. Könnyebb dolguk van, mert nem műemléki épületről van szó – mondja Balázs Péter igazgató. Teljes rekonstrukciót terveznek: a színházat 25 éve átépítették, és mindazt, amit akkor beépítettek, most fel kell újítani. Az igazgató azt reméli, hogy jövő nyáron elindulhatnak a 14 hónaposra tervezett, mintegy 3 milliárd forintos felújítási munkák, de a kormány erről csak a tervek benyújtása után dönt.

A **Debreceni Csokonai Színház** felújításáról viszont már határozott a kabinet: több mint 6,3 milliárd forinttal támogatja a beruházást. A tervezésre vonatkozó közbeszerzési eljárás 2017 novemberében elindult, a kivitelezés pedig várhatóan 2019 júniusában kezdődik és 2021 januárjában fejeződik be. Ebben az időszakban a színház – akárcsak a többi város esetében – alternatív játszóhelyeken szerepel.

A **Győri Nemzeti Színház** az egyetlen a vidéki közsínházak közül, amely 1977-es építése óta nem esett át komplex felújításon – hívta fel a figyelmet az InfoRádióknak küldött írásos válaszában a kulturális államtitkárság. Most úgy tűnik, megszületett a döntés; eszerint a színház épülete és környezete is megújulhat. A fejlesztés magában foglalja a környező utcák burkolati felújítását, illetve egy mélygarázs kialakítását. A teljes projekt tervezett költségvetése 20 milliárd forint, amelyből a színház felújítása az előzetes becslések szerint 8-10 milliárd forintba kerül – derül ki a tárcsa válaszából. A fejlesztés az előkészítés szakaszában van, a tervező kiválasztására várhatóan tavasszal ír ki nyilvános tervpályázatot a győri önkormányzat.

INFORÁDIÓ/SERES GERDA

► Kaposvári Csiky Gergely Színház

► Szolnoki Szigligeti Színház

► Debreceni Csokonai Színház

► Győri Nemzeti Színház

¹ A projektekről nehéz információt kapni, ezért az interneten tallóztunk.

A Veszprémi Kulturális Negyed

Elkészült a részletes megvalósíthatósági tanulmány a veszprémi Petőfi Színház rekonstrukciójához. Az a terv, hogy több mint 9 milliárd forintos állami támogatással helyreállítják a Medgyaszay István által tervezett épület eredeti formáját. Most úgy tűnik, 2018 nyarán költözik a színház, és a kétévesre tervezett felújítás ideje alatt a város korábbi művelődési házában játszanak majd.

A Veszprémi Kulturális Negyed megvalósulásával olyan egység jönne létre Veszprémben, amely hosszú távon, az elkövetkező 30 évre jelentős előrelépés nemcsak a helyieknek, hanem az egész térség kulturális életében is – jelentette ki Oberfrank Pál, a veszprémi Petőfi Színház igazgatója. Szerinte a Veszprémi Kulturális Negyed már jóval több, mint egy álom. „Több forrás jut most sok mindenre. Az emberek zsebében is több marad, a kultúrára is többet tudnak áldozni, úgy érzem, hogy az elképzeléseink reálisak, és megkapjuk hozzá a szükséges kormányzati támogatást” – fogalmazott az igazgató. Oberfrank Pál 2010 óta a Veszprémi Petőfi Színház igazgatója. Irányítása alatt a színház jelentősen növelte a bérletesek számát. A klasszikusokat és kulturális csemegéket egyaránt felvonultató repertoárnak köszönhetően nemcsak a városnak, hanem a térségnek is meghatározó kulturális központja, de a direktor szerint ennél több is lehet. Oberfrank Pál Veszprémnek egy olyan kulturális negyedet álmódott meg, mely Pécs után a Dunántúl második legnagyobb kulturális központjává válhat. A kivitelezés jövőre kezdődhet.

A színház felújítása mellett elengedhetetlen a Színházkert rekonstrukciója, a zöldfelületek rehabilitálása és a megfelelő parkolási feltételek biztosítása is. Így együtt, az összehangolt és megfelelő színvonalú fejlesztések eredményeként kapcsolódhatnak össze szervezen a város kulturális negyedét képező térség a történelmi központtal – áll a fenntartó fejlesztési javaslatában.

Az épület – vissza a gyökerekhez

A beavatkozás legfontosabb része természetesen a színházépület teljes körű rekonstrukciója. A Medgyaszay István által tervezett, 1908-ban elkészült veszprémi Petőfi Színház épülete Veszprém városának legjelentősebb műemlékei közé tartozik, amely országos viszonylatban is kiemelkedő értékű és jelentőségű. A teátrumhoz komolyabban utoljára a 80-as években nyúltak hozzá, ekkor nyerte el jelenlegi formáját is. Eredetileg ugyanis az épület főhomlokzata (Nagy Sándor festőművésznek *A csodaszarvas legendája* című sgraffitójával) a parkra nézett, és itt helyezkedett el a főbejárat is. A teátrumhoz szorosan kapcsolódott a szomszédos Ko-

Veszprémi Petőfi Színház

A veszprémi Petőfi Színház a város négy színházának egyike. Főépülete (tervezője: Medgyaszay István) a belvárosban, pontosabban az Óvári Ferenc utcában, a Színházkert északi végében található, műemléki védetség alatt áll, szecessziós stílusú. Felújítása és korszerűsítése az 1980-as években történt meg. Az épület műemléki jelentőségét tekintve gondos, szakmai vitáktól sem mentes feladatot jelentett. A rekonstrukciós munkákra 1984 és 1988 között került sor. A felújítási terveket a Középülettervező Vállalat tervezői, Szendrő Péter és Szenes István építész és belsőépítész, valamint további (statikus, gépész, scenikus stb.) társtervezők közreműködésével készítették el. A megújult épület több tekintetben is eltér eredetijétől. A Petőfi Színházhoz tartozik a Latinovits Zoltánról és Bujtor Istvánról elnevezett Játékszín is az Iskola utcában.

A Wikipédiából

rona Szálló, a színház és a kaszinó épületei pedig egybenyitható együttest képeztek. A 80-as években viszont a színház déli főhomlokzatához – részben eltakarva azt – új épületszárnyat ragasztottak, amely ma a teátrum kiegészítő funkcióit fogadja be.

A tervek szerint a rekonstrukció során az eredeti állapotot állítják vissza: a színházépület déli homlokzatának kiszabadítása érdekében az utólagosan létesített, kiszolgáló funkciójú épü-

letszárnyat elbontják, így kialakítva egy sokkal harmonikusabb összképet. Emellett szükség lenne az időközben elavult műszaki megoldások aktualizálására és a tetők felújítására, az épületgépészet, színházgépészet megújítására is.

Megújulna az egykori zeneiskola is

A régi főbejárat visszaállítása azt is jelenti, hogy a teátrumnak új helyre lenne szüksége, ahol elláthatja az elbontandó déli szárnyban működő feladatokat. Ami a kiegészítő funkciókat illeti, azt részben a főépület kiegészítéseként létesítendő épületszárnyban oldanák meg, amelyet az Óvári utca felől lehetne megközelíteni: itt szállítanák be a külső műhelyekben készült díszleteket és végeznék a színpadtechnika működtetéséhez szükséges feladatokat. Emellett a régi Zeneiskola is nagy hangsúlyt kapna, ahol az adminisztrációs és kiegészítő feladatok ügyintézését oldhatná meg a színház.

A Színházkert és a közlekedés

Nemcsak a teátrum épületére fér rá a felújítás, de a színházat övező Színházkertre is. Tájépítészeti szempontból a kert koncepciótlan, nem mutat egységes képet, ráadásul a különleges engedéllyel itt parkoló járművek tovább rontják az összképet. A Kulturális Negyed kialakításához szükség lenne a környezet átalakítására és a parkolási probléma megoldására, ami egyben előfeltétele is a Színházkert fejlesztésének.

Ennek érdekében a Szeglethy utca 121-es és 122-es helyrajzi számú telkein mintegy 200 fő befogadására alkalmas parkolót kellene kialakítani, amely elsősorban a teátrum parkolási igényeit tudná kiszolgálni. A tanulmány szerint további parkolásra alkalmas terület lehet az egyetem telkének északi sarka, valamint a Komakút tér 5727. helyrajzi számú ingatlana.

Út a megvalósulásig

Mindezek alapján jól látszik, hogy egy hosszabban elnyúló és komoly anyagi vonzattal járó folyamatról van szó.

A pontos összeg persze még alakulhat, jelenleg az előkészítés zajlik: rendezni kell a tulajdonviszonyokat, pontos tervezési programot és tanulmánytervet kell meghatározni, valamint a későbbiekben beszerezni a hatósági engedélyeket. Csak ezt követően indulhat el a kivitelezés, várhatóan 2018 közepén, a forrásfelhasználást tekintve pedig legkorábban 2020-ban adhatják át a megújult színházat.

BERTALAN MELINDA
Vehir.hu Kultnegyed

▶ Színházi látványterv és rekonstrukció

A színház története

Veszprém színháza, létesítésének körülményei és sorsa egyaránt kulturális, illetve építészeti és művészettörténeti jelentőséggel bír. Ezért nem csoda, hogy az 1980-as években végrehajtott bővítés és felújítás munkálatai is élénk közfigyelmet váltottak ki.

Érdeemes visszatekinteni az épület születés-kori kultúrtörténeti körülményekre. A magyarországi kulturális és társadalmi élet 19. század végi megélénkülése a reformkorhoz hasonlóan újabb közösségi funkciókat kiszolgáló épülettípusok megjelenését segítette elő. Ezek közé tartozik a színház is, mint a polgári társasági élet legfontosabb nyilvános színhelye. Magyarországon a legtöbb színház a dualizmus néhány évtizede alatt épült: színházépítési láz vonult végig az országon. A magyar építészek nagy bánatára zömében külföldi versenytársak nyerték a színházak tervezésére vonatkozó pályázatokat. Ez együtt járt a nemzetközi szervezési és tervezési elvek átvételével funkcionális, szerkezeti és stílus szempontjából egyaránt.

A Fellner és Helmer osztrák tervezők által képviselt elvek azonban egyre elavultabbá váltak. A századfordulón már nagyobb hangsúlyt kapott az új színházi rendszerek kialakításának

igénye, ezen belül a színház fejlődését jobban kiszolgáló, újdonságokat alkalmazó, a nézőtéri adottságokat (jó látás, akusztikai igényesség) javító megoldások előtérbe kerülése. A századforduló korszerű törekvései közt a legjelentősebb hazai próbálkozás Medgyaszay István vasbetonból épített veszprémi színháza volt, melynek színvonalát az egy évvel későbbi soproni színház átalakítása során sem tudta túlhaladni.

„Vagy most, vagy soha nem valósítjuk meg a Veszprémi Kulturális Negyedet”

A Pesti Srácok interjút készített Oberfrank Pállal, ebből közlünk részleteket:

A Petőfi Színház felújítása hosszú évek óta várat magára. Most, amikor erre lehetőség nyílna, azt mondta, álmodjunk nagyot, és egy kulturális negyed terveit vázolta fel. Hogy jött az ötlet, és mennyire reális az elképzelése?

Amikor hallottam Veszprém kulturális felújítási terveiről, amelyek sorában megújult a Kossuth utca, megépült a Hangvilla, akkor gondoltam arra, hogy a Petőfi Színház és környezete ezek →

TÜCHLER®

2017-ES ÚJDONSÁG
FORGALMAZÁSA*
LÁNCOS EMELŐK GIS

LÁNCOS EMELŐK A NÉMET BALESETVÉDELMI ELŐÍRÁSOKNAK MEGFELELŐEN:
DGUV V.17/18 (BGV-C1-IG)
DGUV V.54 (BGV-D8-IG)
SQ P2 (BGV-D8+ SR 2.0-IG)

TANÁCSADÁST ÉRTÉKESÍTÉS SZERVÍZ ÉVES ELLENŐRZÉS

• MAGYARORSZÁG
• LENGYELORSZÁG
• NÉMETORSZÁG
• CSEHORSZÁG
• SZLOVÁKIA
• AUSZTRIA

HÍVJON MINKET!

MAGYARORSZÁG: +43 1 40010 32

*ÉRVÉNYES A GIS SWISS LIFTING SOLUTIONS SZÓRAKOZTATÁSI TERMÉKEIRE

info@tuechler.net
Rennbahnweg 78, 1220 Bécs

„Szívesen segíték Önnek”
Chris Doppen

► Díszlépcső

→ folytatásában egy kulturális negyed lehet. Veszprém kulturális központjának a szíve a színház, melynek felújítása önmagában annyira drága, hogy csak akkor valósítható meg, ha van mögötte kormányzati elhatározás. Szerencsére úgy alakult, hogy Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár meghirdette a vidéki színházak felújítási programjának folytatását, amelynek első két állomása Debrecen és Kaposvár, mi pedig bekerültünk harmadiknak. Ezért nem keveset kellett küzdeni, egyeztetni, de megkaptuk a lehetőséget. Ehhez kapcsolódik a Modern Városok program. A jelenlegi hármasszándék, vagyis a színház felújítása, a kulturális negyed beruházás második üteme, illetve a Modern Városok program annyira egybevágh, hogy azt éreztem: vagy most, vagy soha!

A kulturális negyed kifejezésről rögtön Pécs jut mindenki eszébe a Zsolnay negyeddal. Milyen lenne, vagy milyen lesz Veszprém kulturális negyede?

A fenntartó, vagyis az önkormányzat szándéka is az, hogy visszaállítsa a Színházkeretet valamilyen élhető formában, olyan kulturális parkká, amely az európai nagyvárosokra jellemző. Ehhez ritkítani kell a növényzetet, elvinni a tájidegen növényeket. Egységes kulturális park lesz így a Színházkert, a Kálvária-domb, az Erzsébet-liget és az Erzsébet sétány.

Ennek az elképzelt parknak most útjában van a színházhoz 1984–85-ben hozzáépített úgynevezett lepényépület. Ez az üzemépület, bár meglehetősen csúnya, a funkcióját kiszolgálja. Itt kaptak helyet az irodák mellett az öltözők, a fodrászterek, a műhelyek, a kelléktár. Innen tápláljuk be a föld alatt a díszleteket. Amikor Medgyaszay István megtervezte ezt a színházat, egy többfunkciós épületet kellett terveznie, amely

egyszerre színház, bálterem, mozi és közösségi tér. Ennek alapján a méretei sem nagyok. Önmagában a színház főépületét a teátrum már nagyon régen kinötte, vagyis külön kiszolgáló épületre mindenképpen szüksége van. A tervek szerint az építkezéssel a belváros felé indulunk. A Hungária étterem feletti rész lesz az öltözőbázis, a kettő közötti egykori épületet vissza kell építeni. Most ott egy elég rossz állapotú terasz áll, egy számítástechnikai bolttal. Ez a terület egy olyan logisztikai tér lesz, ahonnan a díszletelemeket, bútorokat be lehet vinni a színházra az előadásokhoz. Szemben a régi zenekola most üresen kong, mögötte egy kis telekkel és a régi Gamesz épületével. Odavihetjük a jelmezgyártást, próbatermeket, üzemeltetést, karbantartást, újra élettel megtöltve a most csak pusztuló épületeket. Nagy raktárkapacításra van szükségünk a kellékeinkhez, díszleteinkhez, jelmezekhez, ez megfelelő hely a feladatok megoldására. Szükség van próbateremre is, melyet összeköthetünk egy hangstúdióval, ahol akár zenekarok, együttesek is felvehetik műveiket. A negyed ezen részén – a színházfelújítást és az új kiszolgáló épület létrehozását továbbgondolva –, ahogy haladunk előre a kulturális célra épült régi önkormányzati épületek sorában, következik a belvárosi mozi, melyet több funkcióval lehet megtölteni. Kamaraszínházunk, a Latinovits–Bujtor Játékszín épülete gyakorlatilag a volt Színházhoz tartozik. Így indokolt azt átköltöztetni a színház közelébe, a volt belvárosi moziba, több funkcióval. Lehet Latinovits Játékszín és Bujtor Mozi, egyben táncterem, közösségi tér, próbaterem, és a színházi titkárság és gazdasági részleg is itt kaphat helyet. Így jöhet létre egy olyan egység, amely hosszú távon, az elkövetkező 30 évre jelentős előrelépés nemcsak a veszprémiek számára, hanem az egész térség kulturális életében is.

Mint közismert, a Színház visszaadtuk a városnak, mert ebben az állapotában nem tudtuk nem jelentős veszteséget termelve működtetni. Mindenképpen felújításra szorul, másrészt meg kell tölteni funkcióval. Mi már nem tudtuk belakni. Most szociálisan rászoruló családok lakják. Felújítva akár egy kisebb belvárosi szálloda lehet majd, szálláskapacitás-bővítéssel a város kulturális szívében többnapos programokra turisztikai szempontból is fontos lokalizációjú hely.

Hatalmas vállalás, amiben nyilván vannak buktatók, nehézségek is.

Már a színház főépületénél komoly kihívást jelent, hogy az épület műemlék, az eredeti állapotokat kell visszaállítani úgy, hogy közben az új szabályozásoknak is meg kell felelnünk. Biztonsági okokból a régi négy kijáratot meg kell nyitnunk, de akadálymentesítenünk is kell. Jelenleg nem tudunk méltó módon behozni egy kerekesszékest a színházba. És nyilván a színháztechnikát is szeretnénk fejleszteni. Nem a forgószínpadra gondolok, mert az viszonylag egyszerű, hanem komolyabb világítás- és hangtechnikára. Azt szeretném, hogy mindezt én kézben tudjam tartani. Számomra alapvető, hogy ha a kormány ad nekünk erre a projektre sok milliárd forintot, akkor minden forintnak a kulturális negyedbe kell kerülnie. A legfontosabb az, hogy az a 17 000 bérletes, aki most itt van a Veszprémi Petőfi Színházban, az építkezés ideje alatt továbbra is tudjon színházba járni. Ebben az időszakban előadásainknak méltó helye a Hangvilla lenne.

Mindez egyelőre csak álom, vagy ennél már konkrétabb?

Potzner Ferenc Ybl-díjas építész, aki építészeti szempontból ennek az épületegyüttesnek a lelke lehet, azt mondja, a 2017-es év szólhat arról, hogy elkészülnek a különböző tanulmánytervek, megállapodunk abban, hogy mi lesz. Az első kapavágás körülbelül egy év múlva várható, ha minden jól alakul. Én azt látom, hogy a Veszprémi Kulturális Negyed már jóval több, mint egy álom. Több forrás jut most sok mindenre. Az emberek a kultúrára is többet tudnak áldozni, úgy érzem, hogy az elképzeléseink reálisak, és megkapjuk hozzá a szükséges kormányzati támogatást. Nemrég bejelentette a miniszter úr, hogy mennyivel több pénz jut a jövőben a kultúrára, abban bízom, hogy ebben az összegben már benne van a Veszprémi Petőfi Színház felújítására és a Veszprémi Kulturális Negyed megépítésére szánt összeg is.

FÜSSY ANGÉLA

Pesti Srácok.hu

Arcok 2017. 02. 14.

Megújult a József Attila Színház

A hat éve tartó munkálatok során több mint 700 millió forintot költöttek a teátrum korszerűsítésére, melynek eredményeként az erősen leromlott állapotú épület belső terei mellett a homlokzatot is felújították.

Nemcsák Károly, a színház igazgatója felidézte: a több szakaszban zajló felújítás során az elmúlt hat évben 700 millió forintot költöttek a munkálatokra, melynek kétharmad részét a teátrum fenntartója, a Fővárosi Önkormányzat finanszírozta. Elsőként a színpadtechnika, a művészöltözők és az irodaépület korszerűsítése zajlott le, amit a nézőtéri székek cseréje és a fűtőkorszerűsítés követett. Megújult a parkoló, az összes közönségforgalmi terület és az első emeleti kiállítóterem is. Az előcsarnok modern, elegáns külsőt kapott. A bejáratnál pedig József Attila Színház Café néven kávézó nyílt, amely a

► A megújult bejárat homlokzat

► A művészbejáró

2017/2018-as évadtól kezdődően az irodalmi műsorok és kis szereplőszámú estek játszóhelyül szolgál. A leglátványosabb a homlokzat szigetelése volt 2017-ben. A színház saját erejéből a főbejárat homlokzata fölé LED-világítású hirdetőfelületet készítettett, amelyen az aktuális műsorokról tájékozódhat a közönség.

Emellett korszerűsítették a díszletraktárt és modernizálták a stúdiószínpad szellőztető rendszerét.

A megnyitón részt vett Szalay-Bobrovniczky Alexandra főpolgármester-helyettes, aki elmondta: fontos, hogy a színház mindenkié legyen. Ennek jegyében a teátrum a mozgássérültek számára is akadálymentesen megközelíthetővé vált, az indukciós hurok beépítését kö-

vetően pedig a hallássérült nézők is élvezhetik a nagyszínpadi előadásokat – tette hozzá.

A közbeszerzési értesítőben megjelentek szerint az alábbi cégek vettek részt a felújítási munkában:

- AVA-PACK Ipari, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. – nézőtéri székek
- Pelyhe Kft. – elektromos hálózat és világítás
- Interton Elektroakusztikai Kft. – hangrendszer, hatásvilágítás
- ANLIX Épületgépészeti Szolgáltató és Kereskedelmi Kft. – gépészet
- Craft Klíma- és Hűtéstechnika Kft., Komplex Product Kft. – hűtés, fűtés
- Pentolt Kft. – tűzjelző rendszer
- Gesztelyi Építőipari Zrt., Immo Szerviz Kft. – belső felújítási munkák
- Tandart Építőipari Kft. – homlokzat
- Schwarz 2000 Építő és Kereskedelmi Bt. – díszletraktár, előtető, kávézó

BUDAPEST.HU

► A felújított József Attila Színház nézőtere

FOTÓ: ILLYÉS TIBOR – MTI

Passion

For Performance,
Perfection and People.

ELIMEX

1131 Budapest, Rottler Ferenc utca 108.
Tel: +36(1) 239-6270 / Fax: +36(1) 451-0560
info@elimex.hu / www.elimex.hu

K&M KÖNIG & MEYER
Stands For Music

Nagy változás az Andrássy úton - sokmilliárdos beruházás indul

Napokon belül indulhat a Magyar Állami Operaház teljes felújítása. A 23 milliárd forintot is meghaladó rekonstrukció, amelynek első részére szerződtek eddig, másfél évet vesz igénybe. Az előadásokat a restaurálás ideje alatt az Erkel Színházban tartják.

Két héttel az Operaház új üzemházának ünnepélyes alapkövetételét követően startolhat az Ybl Miklós tervei alapján készült Andrássy úti palota felújítása is. A Napi.hu értesülései szerint az erről szóló szerződést hétfő (2017. szeptember 25.) délután írták alá. A felújítást a Paár Attila érdekeltségébe tartozó West Hungaria Bau (WHB) Kft. végezheti el, az értéke 15,5 milliárd forint. A cég az utolsó körben egyedüli pályázóként kapta meg a megbízást.

Ezzel kapcsolatban Ókovács Szilveszter, az Opera főigazgatója lapunknak elmondta, hogy a magyar piacon aktív építőipari cégek közül hat-hét olyan vállalkozás is indulhatott volna, amelyek korábban részt vettek jelentős műemlék-felújítási projekteknél, például a Zeneakadémia rekonstrukciójában. Számára ezért is meglepő, hogy csak a győri székhelyű WHB indult a tenderen. Az építkezés költségeit az első ajánlathoz képest sikerült jelentősen csökkenteni – tette hozzá a főigazgató.

Az Operaház korszerűsítésének generáltervezési és -kivitelezési feladatainak ellátására 2016 októberében írta ki az intézmény a közbeszerzést, a dokumentum szerint a munka értékét áfa nélkül 9,242 milliárd forintra becsülték. Szintén októberben, másik tender keretében hirdették meg az Operaház korszerűsítésének színpadtechnológiai (színpadgépezeti) tervezési és kivitelezési munkáinak elvégzését, ennek becsült értéke nettó 6,665 milliárd forint volt.

A Operaház beruházásának teljes költsége 23 milliárd forint körül alakul majd, ebből 15-16 milliárdot tesz ki az épület átépítése és a műszaki berendezések – fűtés, klíma, elektromos hálózat – felújítása.

Az elaggott, még NDK-s gyártmányú színpadtechnika cseréje további mintegy 6,5 milliárdot tehet ki. Az erre vonatkozó szerződést még nem kötötték meg, továbbra is két vállalkozás van versenyben a munkáért. A német Bosch-Rexroth és az osztrák a Waagner-Biro cég tett ajánlatot a színpadtechnika kivitelezésére. A vállalkozások világszínvonalon dolgoznak, több nagy

operaház – például a Sydney-i, a berlini, a Rio de Janeiro-i és a bécsi intézmény – korszerűsítésében vettek már részt.

A WHB a patinás Andrássy úti épület felújítását mindössze másfél év alatt végzi el. (A WHB újította fel korábban a Várkert bazárt, és dolgozik a budai Vár kormányzati rekonstrukciós beruházásain is.) A tervek szerint a dalszínház társulata 2019 január elsején veheti birtokba az épületet. A kiviteli tervek elkészítésének ideje alatt már elindulhatnak a bontási munkák.

A műhelyház 12 milliárdért épül

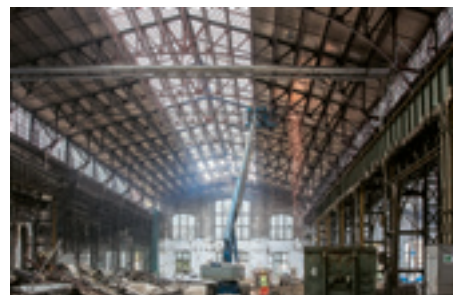
Az Operaház új műhelyháza és próbacentruma a MÁV Északi Járműjavító területén az Eiffel-csarnok átalakításával készül, az erre kiírt közbeszerzést a Strabag konzorciuma nyerte meg nettó 11,9 milliárd forintos ajánlattal.

Az Opera nem viselne el 3-4 éves kényszer-szünetet, a nézők ugyanis ilyen hosszú idő alatt elpártolnának – mondta júniusban Ókovács Szilveszter a HVG-nek. Az anyaintézmény idén ősszel már ki sem nyitott, az összes előadást az Erkel Színházba tették át.

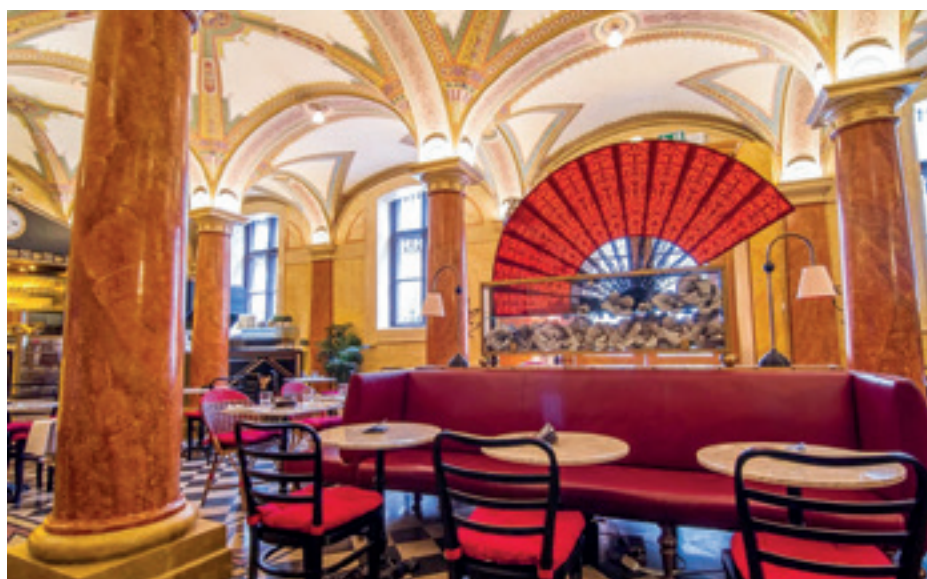
2017. szeptember 26.

SZAKONYI PÉTER

www.napi.hu

► A cserére szoruló színpadgépezet

► Opera Café

Érdekessegek az Operaház korszerűsítéséről

A rekonstrukció előtti állapotok

A munkálatok öt főbb területet érintenek: a színpadgépezetet, a nézőtéri akusztikát, a gépészeti strangokat, a helyiségek funkcióváltását és a történelmi díszítések helyreállítását.

A beruházás legfontosabb eleme a *színpadgépezet cseréje*. Az 1984-ben beépített rendszer már nem tesz eleget a kor elvárásainak: a gyorsabb mozgathatóságnak, az alacsony zajszintnek, a variabilitásnak és a pontos illeszthetőségnek. A csigalépcsőkre és a liftekre támaszkodó acélkeret szerkezethez ugyan nem nyúlnak hozzá, de új felsőgépezetet illesztenek rá. A színpad kiosztását tekintve ugyancsak megmarad a jelenlegi 6 utcás, 10 oldalpódiumos elrendezés, de az utcák emelési magassága nő. A zsinórpadlás gépeit ma még mindig az NDK-s technika alkotja, emellett a lámpapark is elavult.

A *zenekari árok átalakítása és mozgatható tétele* a nézőtéri akusztika javítását szolgálja majd. Az 1912-es felújítás során a színpad alá betolt árkot kibővítik, az eléje épített beton mellvédet lebontják, hogy az visszakapja eredeti méretét és ismét zengőkamraként működjön. Csökkentik a drapériák számát, hogy azok kevésbé nyeljék el a hangot, és hangvetőket építenek a színpad mögötti részen. Akusztikai kérdésekben **Federico Cruz-Barney** véleményére is számítanak, aki a brüsszeli Palais des Beaux-Arts koncertterem és a párizsi Filharmónia hangzásának kialakításában is részt vett. A földszinti széksoportokat középre rendezik, helyreáll a székek eredeti mennyisége, és a szellőzés levegőmennyiségét is növelik majd. Mivel 1980-tól aranyfesték helyett rézalapú anyaggal dolgoztak, elengedhetetlen a nézőtér, a nagy büfé, a Királyi Lépcső és Galéria, valamint a fölépcsőház metállapokkal történő díszítése, a seccók száraztisztítása, a faragványok pótlása és javítása. Az épület parkettái és rézkorlátjai nagyon rossz állapotban vannak, javításuk szintén feltétlenül szükséges. A pincék vízszigetelését is javítják, akadálymentesítik a lifteket, és az egyik, eddig műhelyként használt földszinti helyiségben a nagyközönség előtt is nyitva álló emléktár nyílik majd.

A korszerűsítés előtti állapotot jól jelzi, hogy tűzjelző berendezés nincs az épületben, így azt mindenképp pótolni kell. A tűzveszély valós, hiszen sok helyen jelenleg gázcsövekben futnak olyan elektromos kábelek, amelyek terhelését kisebb amperszámról szabták. Az ablakok hőszigetelése, a homlokzat tisztítása, az esővíz-elvezető

► Az Operaház egyik páholya

alagutak szigetelése, a díszvilágítás bővítése, a szoborpark cseréje, a teljes épületet behálózó informatikai rendszer kiépítése, a mobiltelefon-jel-erősítő, a nézőtájékoztató, valamint a wifi-hálózat fejlesztése, a broadcast rendszer megújítása és a biztonságtechnikai rendszer modernizálása is a tervek között szerepel. Az építészeti-műszaki program kialakításában az intézmény partnere a ZDA – Zoboki Építésziroda volt.

Honnan hová?

A korszerűsítés során számos helyiség funkciója megváltozik majd az Operaházon belül. A legalsó szinten található alsógépészeti, elektromos helyiség gigantikus berendezései muzeális darabok, amelyek feladatait ma már akár egy mobiltelefon is el tudja látni, így rengeteg négyzetméter nyerhető a gépek modernizálásával. A szintén felszabaduló pinceraktárakban épülnek majd ki a főgépészeti, főelektrikusi szobák. Az *Eiffel Műhelyházba* költöző alagsori asztalosüzem patinás földszinti tere méltó helyet kínál az *Opera Emléktár*ának. A főgépészszoba helyén ismét létrehozható a jelenleg hiányzó nemzetközi iroda, a korszerűsítés során pedig végre megtörténhet a színpadszint nemzetközi sztárvendégek által is gyakorta használt, nivótlan szolistaöltözőinek renoválása. Emellett megoldódik az alsószínpad rendbetétele, kellékektől való megtisztítása, felszabadítása is. A dramaturgia jelenlegi irodájában létrehozható volna egy *OperaMozi* vagy

dress code szalon. A festékkerő, a raktárak, a műszaki igazgatói iroda és titkárság helyén pedig újabb próbaszobák alakíthatók ki.

A korábban említett asztalosműhelyen kívül a festőművészek, a szobrászok, a lakatosok, továbbá a férfi- és női varroda, a kalapos-, a parókás-, a cipész-, az ötvös- és a díszletkárpitós-műhelyek is átköltöznek az Eiffel Műhelyházba. A festőterem, amely a negyedik-ötödik emeleten található, világszínvonalú, 450 m²-es gyakorlóteremként szolgálhatna Magyarország egyetlen klasszikus balett-társulatát, galériáján pedig tágas házi színpad létesülne, ahol tíz-tizenöt fős, díszletjelzéses énekes próbákat lehet tartani. A „mintázó” részben masször-, gyógytornász- és balettmesteri szoba alakítható. A negyedik emeleten megépülő balettöltözők lehetővé teszik a harmadik emeletiek komfortosabb kialakítását. A jelmezár általános építészeti felújításán túl a műemléki értéket képviselő tárolószekrények helyreállítása is a tervek között szerepel. A jelmezek jelentős részét átszállítják majd az Eiffel Műhelyházba, így kb. 670 m² terület szabadul fel az Operaház negyedik és ötödik emeletén. E terek jól megközelíthetővé válnak a Hajós és Dalszínház utcai oldal karzati lépcsőházába javasolt felvonó telepítésével, és a folytatásában előirányzott kismérvű átalakítási munkákkal hasznosíthatóvá tehetőek úgy a külső látogatók, mint a színházi dolgozók részére. A hosszten-gelyében pillérekkel osztott felső, impozáns és →

→ nagyméretű tér lehetőséget ad egy *Padlásszínház* kialakítására.

Üzemház

Az Operaház Hajós utcai kiszolgáló épülete három évtizede épült. A korszerűsítés során itt is jelentős változásokra lehet számítani.

1982-ben egy helyre nem állított háborús sérüléstől rogyadozó, különben szép bérház elbontásával épült meg az Opera irodáinak, anyagraktárának és a kórus próbatermeinek otthont adó Üzemház. Mára a víz- és villanyvezetékek, valamint a liftek és burkolatok cseréje mellett a fűtő-hűtő rendszer gyengeségeinek orvoslása is aktuálissá vált. Az Opera tetején elhelyezett hűtőtornyok hatásfoka csupán 50% körüli, mégis hatalmas gáz- és vízfogyasztásigénnyel működnek, ezek modern gépekre történő cseréje elengedhetetlen. Az Üzemház saját kompresszor-hűtőgéppel rendelkezik, de állapota az Operaházéhoz hasonlóan nem megfelelő. A két épületet csak hűtési oldalon lehet szétválasztani, a fűtést közös kazántelepről kell biztosítani. Az Üzemház klíma gépháza mindeddig kimaradt az azbesztmentesítésből, erre ugyancsak a korszerűsítés ad majd módot, amikor is leáll a gépek működése, és az egyes alkatrészeket leszerelik. Megújuló energiaforrások alkalmazása az üzemépület esetében jöhet szóba, hiszen ennek tetejére viszonylag egyszerűen telepíthető napkollektor vagy napelem.

Az Üzemházban kép és hang magas színvonalú keverésére is alkalmas *ministúdió* kialakítását tervezik, és a homlokzatról sem feledkeznek meg, amelynek esztétikai javítása sem halasztható. Az Üzemház alsóbb szintjeinek felújítása további funkcióváltásokra ad lehetőséget. A teljes korszerűsítés az Opera minden részlegét érinti, az irodák és osztályok költözése ésszerűbb, az alkalmazottak és a vendégek számára is 21. századi minőséget, komfortot biztosítva erősíti a művészi színvonalat és a háttér folyamatok hatékonyságát.

Próbakörülmények

Az Operaházban, az Üzemházban és a Jókai utcai teremben található az Opera legfontosabb próbahelyszínei, hogy párhuzamosan akár fél tucat produkció előkészületei is zavartalanul folyhassanak. A korszerűsítés során a helykihasználást is optimalizálni kell, hogy szó szerint még több tere legyen a próbafolyamatoknak.

Az Andrassy úti Ybl-palota oldalsó és hátsó szárnyában állnak rendelkezésre az énekesek és a korrepetitorok számára a zongorakíséretes szobák. Az Üzemházban kapott helyet a házi színpad, továbbá a gyermekkórus, a zenekar és az énekkar próbatermei. A nyolcadik emeleti kartermet ugyan néhány éve felújították, de a kazánház korszerűtlen berendezései miatt az álmennyezet gyakran beázik, a házi színpad pedig ki is maradt az utóbbi évek felújításaiból. Javításuk, a szellő-

► A díszletfestőterem egyike

zés és párásítás megoldása, az akusztikus burkolatok cseréje ugyancsak az átfogó korszerűsítés része. Az Opera énekara – 150-200 művész – számára olyan homogén szinteket szándékoznak létrehozni, ahol egymás alatt két teljes vegyeskari, a többi, kisebb teremben pedig akár 4 szólampróba és énekóra is folyhat párhuzamosan, mindemellett a karigazgató és titkársága is méltó elhelyezést kap. Mindezek eredményeképp a társulat európai színvonalú komfortot, a közönség pedig minőségi javulást nyer.

Az énekkar és a zenekar számára tíz éve áll rendelkezésre a néhány sarokra lévő *Jókai utcai próbaterem*, amely a hatvanas évek állapotát-levegőjét őrzi. Ezt viszonylag hamar és költségtakarékosan *korrekt zenekari centrummá lehetne alakítani*, hogy otthona lehessen az ország legelső és messze legnagyobb szimfonikus együttesének.

Színpadgépezet

Az Operaház korszerűsítésének egyik – ha nem a legfontosabb – pontja a színpadgépezet cseréje, hiszen a szerkezet több mint harminc éves. A világban tapasztalható, az utóbbi időben lezajlott technikai újításokkal lépést kell tartani, ha az intézmény meg szeretné őrizni jelenlegi, élvonalban elfoglalt pozícióját.

A keletnémet gyártmányú szerkezetet 1961-ben tervezték, és 1982–83-ban építették be. Sokak szerint már új korában is nyikorogtak, és már akkor is csigalassú tempóban működtek az „utcái”. Érdekesség, hogy akkor, amikor mi Drezdából importáltuk a gépezetet, a drezdai Sempereper angol technikát vásárolt, „amelynek némán forgó színpadából ma is hasábok emelkednek ki” – világított rá Ókovács Szilveszter.

Sajnos nem múlik el nap, hogy valami ne romlana el. „A munkatársaink hihetetlen erőfeszítéssel tartják életben ezt az elkopott technológiát, és minden külföldről, remek technikai feltételek

közül ideröppent alkotó vagy művész kalapot emel az Opera műhelyeinek és színpadi műszakjának teljesítménye láttán” – nyilatkozta a főigazgató. A *Rajna kincse* premierjének próbáin például az egyik süllyedő utca négy indításból egyszer sem indult el. Ilyenkor felmerül az álló díszletek lehetősége, ami korántsem felel meg a 21. század zenés színházi követelményeinek. „Sokan hiszik, hogy azért, mert történetesen Ybl Miklós designjába van beépítve a Trabant-motor, már BMW-hez hasonló sikert lehet elérni, de ezt a hiedelmet a legönfeláldozóbb munkával sem lehet korlátlanul fenntartani” – mondta el Ókovács.

A csere 5-6 milliárd forintba fog kerülni, ami összehasonlítva a Nemzeti Színház kétmilliárdos színpadtechnikájával, amelyet tizenöt éve újítottak¹ fel, reális összeg. A felújítás 900 négyzetmétert érint, amely nagyobb terület, mint amennyit a nézőtér elfoglal. Hozzászámítva a színpad feletti magasságokat, a pódiumon akár a Vígszínház épülete is elférne. Megújul a statikával, függesztésekkel rendelkező liftrendszer, továbbá a minimum három métert süllyedni és emelkedni tudó úgynevezett „utcák” és „pódiumok”.

Prekorszerűsítés

Nem lehetne véghez vinni a teljes felújítást mindössze tizenhét hónap alatt, ha előtte nem történtek volna jelentős előrelépések e tekintetben. Az Opera az elmúlt hat évben több ütemben frissítette fel különböző tereit.

A dalszínházi felújítási munkálatok első, a látogatók által is megtapasztalható eredménye a 2014 szeptemberében megnyílt Hajós utca 13–15. szám alatti *Opera Értékesítési Centrum* volt, ahol a szervezési osztály munkatársai európai színvonalú környezetben dolgozhat-

¹ A Nemzeti Színház 2002-ben épült, azóta nem volt felújítás. Szerk.

► A már megnyitott büfé

nak, és teljesíthetik az opera- és balettrajongók jegyekkel, bérletekkel kapcsolatos kéréseit. A következő nagy előrelépés a közönségtől egy évtizedre mobil parappettel „ideiglenesen” elzárt területek helyén kialakított *Opera Shop* és *Opera Café megnyitása* volt. Ezzel a gesztussal a publikum visszakapta kedvelt találkozóhelyeit, ráadásul a szolgáltatások köre is bővült.

A büfék, VIP helyiségek és a gasztronómiai kínálat kialakítására 2015. május 5-én írt ki pályázatot az intézmény, amelyet a Belvárosi Gasztronómiai Kft. nyert meg, így az *Opera szerződést kötött a Zsidai Gasztronómiai Csoporttal*. Ők üzemeltetik a Hajós utcáról nyíló, az operaházi jegycsarnokban helyet kapó *Opera Café* nevű kávéházat, ahol 2015 szeptemberétől a legfinomabb sütemények és italok várják a látogatókat, tavasztól őszig pedig a Szfinx terasz körül is üldögélhetünk, nyáron finom fagyaltot kanalazva. A kávéház Somlai Tibor tervei alapján újult meg, csakúgy, mint az *első emeleti nagy büfé*, ami a Feszty Bár nevet kapta, továbbá a művészbüfé és a harmadik emeleti büfé is, amit már Ybl Miklós korában is *Cukrárszának* hívtak.

A világ jelentős operaházai tágas, jól felszerelt ajándékboltokkal várják azokat a látogatókat, akik egy-egy előadás élményén kívül egy kis szuvenírt is szeretnének magukkal vinni. A világ-színvonalú merchandising shop régi adóssága volt a budapesti Operának. 2015 szeptemberétől azonban folyamatosan bővülő árukészletből és márkázott termékpalettából vásárolhatunk a Dalszínház utcai bejáraton keresztül, vagy a főbejáraton az Aulán át elérhető *Opera Shop*-ban. Ugyanettől az időponttól vált látogathatóvá az *Arcképcsarnok* is, amelynek falain az elmúlt száz év örökös tagjainak portréfestményei láthatók.

A közönségforgalmi területek burkolatainak felújításán folyamatosan dolgozik egy díszítőfestő-csapat, természetesen szakrestaurátor irányí-

tása, felügyelete mellett. Ybl Miklós az épületen belül számos helyre tervezett méhviasz réteggel ellátott natúr tölgyfa burkolatot, amelynek szépségét türelmes, aprólékos, áldozatos munkával mindenhol visszaállították. A fa két évente felületkezelést is kap, megszépültek továbbá az ajtók, a ruhatár és a páholysor is. A munkák során visszakapták eredeti színüket a fő lépcsőházban korábban fehérre mázolt márvány ajtókeretek, az egykor sötétbarna színt kapó, valójában zöld, festett márvány díszítésű földszinti ruhatári oszlopok.

1980–84 között Lotz Károly secco technikával készült mennyezeti képeit, az Előcsarnok és a Főlépcsőház díszfestését restaurálták ugyan, de kisebb javításokra, tisztításra mindig szükség lehet. A szobrokat és festményeket is óvják, de gondot fordítanak a szövetekre és kárpitokra is. Az elmúlt időszakban az Operaház számos, a közönségforgalomtól elzárt területe is megújult. A zenekari öltözők 2015-ös renoválása során például minden zenész öltözőszekrényt kapott, bővült a meglévő öltözők száma is, és kialakítottak egy bőgőtároló helyiséget. A férfi- és női mosdókat is felújították. A földszinten a régi porta helyén létrehozták a gondnoksági irodát, *akadálymentes mosdót* is építettek, továbbá kialakítottak zenekarvezetői irodát és főigazgatói konyhát is, a Székely Bertalan teremben pedig megújult a parketta. Az Üzemház 8. emeleti énekkari karterme és a kottatár teljes felújításán esett át 2014-ben, az 5. emeleti zenekari próbaterem és kottatár teljes korszerűsítésére 2015-ben került sor. Ugyanabban az évben zajlott a 7. emeleti gyerekkari próbatermek teljes felújítása és két iroda kialakítása is.

Az Opera munkatársai az elmúlt hat évben a nézők igényeit olyan új eszközök segítségével is igyekeztek szolgálni, mint az Aulában elhelyezett *infopultok*, a mögöttük lévő monitorok, az Elő-

csarnokban látható *digi roll-upok*, az Operaház főhomlokzatára erősített óriásmolinó, vagy az az évadkampány plakátjait hordozó, oszlopokra szerelhető dekorációs elemek. Az előadások érthetőségét, ezáltal élvezeti értékét emeli a megújult *kétnyelvű szövegező tábla*, a harmadik emeleten elhelyezett két kamera és képernyő pedig segíti, hogy a holt helyekről is jól láthatóak legyenek a színpadi történések. Az újítások közé tartozik az *Opera Klub* helyiségének kialakítása és az Üzemház falára felkerülő, az Opera Értékesítési Centrumához vezető utat kijelölő, jókora méretű irányítótábla is. Legalább ennyire jól észrevehetőek azok az *Andrássy utat* elfoglaló *rendezvények* is (évadnyitányok, autómentes napok), amelyekre azelőtt nem volt példa. Az Operaház 2015-ben megújított főhomlokzati díszkivilágítása nemcsak ezeknek az eseményeknek a fényét, hanem a hétköznapok hangulatát is emeli.

A költözés

Az Operaház korszerűsítése miatt az épületben működő szervezeti egységeknek is el kell hagyniuk a házat. A költözés szigorú menetrend szerint, 2017 december elejéig zajlott.

A dramaturgia és a csaknem ezer dobozba összecsomagolt *kottatár* szeptember végén tette át székhelyét az *Erkel Színházba*. Október végén a *Jelmeztár* és a *jelmezkészítők* is elköltöztek, a 2017/18-as évadban használt ruhadarabok szintén az Erkelbe, az operaházi készlet egy része és a Kenyérmező utcai varroda pedig az Üllői útra került. A kosztümök másik felének egy Nagymező utcai bérleményben találtak helyet.

A *balett-társulat* október elején vette birtokba új székhelyét, ami a Beethoven utca és a Böszörményi út találkozásánál lévő tágas, udvaros épületben található. A Magyar Állami Operaház *Zenekara* a Jókai utcai próbateremben rendezkedett be.

Az *Emléktár*hoz tartozó kották, képek, festmények, szobrok, emléktárgyak összesen 485 tételt tettek ki, a kottaarchívum 898 dobozba fért el. Az Opera ezen kincsei a korszerűsítés ideje alatt nem lesznek kutathatók.

Az Operaház épületében október elejétől elkezdődtek a tervezéshez szükséges *feltárások*, fúrások, a nagyobb beavatkozásokhoz szükséges engedélyeztetéseket is elindították, a nézőtéri széksorokat is kivették a helyükről. A különböző munkálatok során érdekességek is napvilágot láttak: a félemeleten található ruhatár mennyezetének restaurálásakor az Opera szakemberei felfedezték, hogy a freskók egy részét az 1980–84 közötti felújítás során átfestették. Ugyanez igaz a második emeletre vezető lépcsősor melletti falrészre is, ahol szintén egy színű festékekkel fedték le a korábbi díszes motívumokat.

Súlyos bírságot kapott az Operaház

Stage System AG és West Hungária Bau Kft. közös ajánlattevők 50 tengelyre tettek ajánlatot. (A tengelyek száma a szcenikai vezérlőrendszer működése miatt fontos, ennek az utólagos bővítését kellett vállalni.)

A módosított végső, ez év június 8-i határidőre a Waagner-Biro Austria Stage System AG csapata 6 milliárd 590 millió forintos ajánlatot tett és 1620 tengely bővítést vállalta. A Gépbér-Színpad Szolgáltató Kft. vezette társaság ajánlatá-

A Közbeszerzési Döntőbizottság 5 millió forintra bírságot és megsemmisítette a Magyar Állami Operaház korszerűsítésének színpad-technológiai tervezési és kivitelezési feladataira kiírt tender eredményét és az eljárást követő valamennyi döntést.

A Közbeszerzési Hatóság honlapján megjelent határozat a Bosch Rexroth Hajtás- és Vezérléstechnika Kft. jogorvoslati kérelmére született. A vita az ajánlatok értékelése körül forgott, mint a szcenikai vezérlőrendszer tengelyei, amelyeknek a bővítési lehetősége adott okot a vitára.

A kétfordulós tender kiírása múlt év októberében jelent meg, a közbeszerzésre november 23-ig lehetett jelentkezni. A részvételi határidőre a Waagner-Biro Austria Stage System AG és a West Hungária Bau Kft. közös részvételi jelentkezők; a Gépbér-Színpad Szolgáltató Kft, Animative Kft. és a KÉSZ Építő és Szerelő Zrt. közös részvételi jelentkezők; valamint a Bosch Rexroth Hajtás- és Vezérléstechnika Kft., a Színpad- és Emelőgéptechnika Kft. és a Hidromatic Kft. közös részvételi jelentkezők nyújtottak be részvételi szándékot. Az SBS Bühnentechnik GmbH részvételi jelentkezése érvénytelen lett.

Ezt követte a második forduló, amelyre a közbenső ajánlatot március 14-ig kellett beadni. Az értékelés szempontjai a következők voltak: 50 súlyszámot ért az ár, és szintén 50 súlyszámot a minőség. Ez utóbbiból 20-as súlyszám jutott a jóállás idejére, 10-10 pedig a szcenikai vezérlőrendszer működése díszletváltozás váltásakor kritériumra, illetve a személyi süllyedő munkamagasságának a változtathatóságára. Az említett határidőre mindhárom felkért ajánlattevő ajánlatot nyújtott be, amelyben a Bosch vezette konzorcium a vezérléshez kért bővítéshez 350 tengelyre, a Waagner-Biro Austria

ban 6 milliárd 660 millió forint és 500 tengely, míg a Bosch Rexroth Kft. fémjelezte konzorcium ajánlatában 6 milliárd 367 millió forint és 350 tengely szerepelt. Mind a három ajánlatban a jótállási idő 60 hónap volt.

Az Operaház a Waagner-Biro Austria Stage System AG és a West Hungária Bau Kft. közös ajánlattevőket nyilvánította nyertesnek, míg a Bosch vezette társaság a második helyen végzett. A Gépbér-Színpad Szolgáltató Kft., az Animative Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. és a KÉSZ Építő és Szerelő Zrt. közös ajánlattevők ajánlatát pedig érvénytelené nyilvánította.

A Bosch Rexroth úgy gondolta, hogy pontatlan volt az értékelés, ezért szeptember 6-án előzetes vitarendezést kezdeményezett, amit az Operaház elutasított, így szeptember 18-án a Közbeszerzési Döntőbizottsághoz fordult. Véleménye szerint az általa vezetett közös ajánlattevők tették a legolcsóbb és legelőnyösebb ajánlatot, őket kellett volna győztesnek kihirdetni.

A vita a szcenikai vezérlőrendszer utólagos bővítési lehetősége körül forgott. Az Operaház azt kérte, hogy azokat legalább egy, de maximum 50 tengellyel lehessen bővíteni. Így az 50 tengelyért járt volna a maximális 10 pont, afelett viszont nem lehetett volna pontot adni, sem a nyertesnek, sem pedig neki. A nyertes úgy lett első az értékeléskor, hogy 1620 tengelybővítést ajánlott, amire pluszpontot kapott.

A döntőbizottság megállapította, hogy az Operaház nem az előzőleg meghatározott szisztéma szerint értékelte az ajánlatokat, ezért a gyakorlatában különösen magas összegű, 5 milliós bírságot szabott ki, és kezdődhet az értékelés előlőről.

2017. október 26.

NÉMETH GÉZA

www.napi.hu

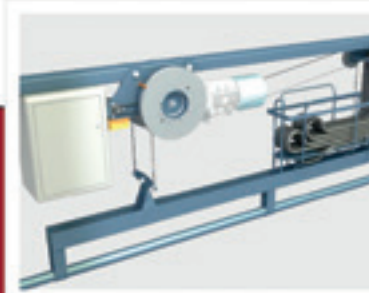

**SZÍNPAD-
ÉS EMELOGÉPTECHNIKA KFT**

www.szinpaddtechnika.com

SZÍNPADTECHNIKAI BERENDEZÉSEK

- Tervezése
- Gyártása
- Szerelése
- Javítása
- Karbantartása

Budapesti irodánk és bemutatótermünk címe:

**1077 Budapest,
Jósika utca 28.**

Telefon: +36 20 974 7511
Fax: +36 1 614 33 75
Email: info@szinpaddtechnika.com

A színházat megépíteni – és működtetni¹

2. China Theatre Innovation Summit 2017, Sanghaj

2017. november 16–17-én második alkalommal rendeztek nemzetközi konferenciát színházépítésről és színházmenedzsmentről. Kínában továbbra is meglepően sok új színház és kulturális központ épül nyugati mintára, és gyakran nyugati támogatással vagy know-how alapján. De hogyan kellene ezeket az épületeket élettel megtölteni és üzemeltetni? Ebben a kínaiak szívesen veszik az eszmecserét Európával.

Egy város identitását leginkább a művészetet és a kultúrát szolgáló épületeiken keresztül lehet felmérni. A kínai város- és metropoliszfejlesztési versenyben ez különösen érzékelhető, ugyanis ott annyi kulturális épületet terveznek és építenek, mint sehol máshol a világon. A közelmúltban több mint 260 új ilyen célú épület valósult meg, az ország színházainak száma ezzel 2000-re emelkedett. A kultúra iránti igény egyre nő, ezért a kínai kormány ötéves tervében a kisebb, 1-2 millió lakosú városok színházépítési terve is szerepel.

Nemzetközi együttműködéssel rendezték meg Sanghajban a második, színházépítészeti témájú konferenciát *Innováció a színházban és Kína kulturális épületei* címmel. Az első ilyen rendezvény az új épületek építési folyamataira fókuszált, a mostani inkább az intézmények működtetésével foglalkozott. A gyors és nagyszámú építkezések nagy problémák elé állítják az intézményeket: az infrastrukturális beilleszkedés, a marketing, a digitalizáció, a minőség- és ügyfélmenedzsment

► Harbin (Kína 10. nagyvárosa) Grand Theater Opera House. 2016-ban az év épületének választották

– ezek voltak a konferencia hangsúlyos témái. Több mint 60 operaház és kulturális centrum – főleg Kínából, de Európából is –, valamint építészirodák, szolgáltatók és színházi társulatok részéről kb. 100 résztvevője volt a rendezvénynek.

Kultúra városi környezetben

A rendezvény fősponzora a 2010-ben megrendezett Shanghai Expo területfejlesztő és üzemeltető társasága volt, akik maguk is bemutat-

ták a 3,93 km²-es Pudong terület háromlépcsős hasznosítási terveit.

A 10 éves távlatban tervezett megvalósítási program 2 km²-en magába foglal egy 3000-4000 fős színházat, konferencia-, sport- és szabadidős épületeket, mozikat, múzeumokat, könyvtárakat, képzési intézményeket és egy nagy parkot. A fennmaradó 1,93 km²-t, amelyen még az Expo idejéből maradt Mercedes Benz Arena és a China Modern Art múzeum állnak, →

¹ A Bühnentechnischen Rundschau 2018/1. számában a 6–9. oldalon megjelent cikk összefoglalója

► Sanghaj Grand Opera House kívülről és a nézőtér

→ az iparnak adják át új munkahelyek teremtésére.

A terület közelében található a már 2005-ben megnyitott, majd 2012-ben új épületszárnyal kiegészített Shanghai Himalayas Museum. A múzeum ügyvezetője elmondta, hogyan lesz a épületből eleven projekt, ismertette a művészeti galériát és a színpadi projekteket, beszélt az óvodásoknak szóló képzési programokról és a gyerekoperákról is.

Európai példaképek – kínai projektek – kulturális eszmecsere

A sanghaji Tongji Egyetem Építészeti Tervező és Kutatóintézetének elnöke, Jiangiu Chen – maga is építész – arról beszélt, milyen fontos a színházak és kulturális intézmények megnyitása a város közterületei felé, hogy részei lehessenek annak. Az oslói, koppenhágai, sydney-i és szentpétervári operákat sorolta fel példaként, amelyek a környezetük nyilvános tereit, és vele az utca emberét is bevonják a színházi élménybe. Kulturális csomópontoknak nevezte azokat a helyeket, ahol a színház közvetlen környezetében múzeumok, könyvtárak, parkok, iskolák és üzletek találhatók.

Egy további példát kínált a dunhuangi fejlesztés. A város már i. e. 100-ban a kínai kereskedelem fontos állomása volt, a Selyemút egyik gyöngyszeme. A város és környéke eddig is rengeteg turistát vonzott, de amióta a multifunkcionális kulturális épületek elkészültek, a látogatók száma megugrott, olyannyira, hogy 2016-ban *One belt, one road* címmel már nemzetközi konferenciát rendeztek a városban, amelyre 85 országból érkeztek résztvevők.

Az építkezéstől az üzemeltetésig

A mostani konferencián Európából részt vett többek között a német SBS Bühnentechnik GmbH, valamint az a Müller BBM GmbH, amely már több mint tíz éve dolgozik a kínai piacon. 2004-ben például ők építették a Hangzhou Grand Theater és a hozzá kapcsolódó nemzetközi konferenciaközpont színpadgépészetét, vagy a nemrég elkészült Guanxi Culture and Art Center épületét is.

Az európai hagyományokról a Magyar Állami Operaház főigazgatója, Ókovács Szilveszter számolt be. Hangsúlyozta az európai színház- és operakultúra régi tradícióját: a budapesti operát 1884-ben adták át. Ebből következik a feladat, az európai opera jövőképes transzformációjának megteremtése. Ezt az épület jelenleg folyó felújításán keresztül mutatta be. Mielőtt papírra vetették a felújítási terveket, a csapat azt az alapvető kérdést vitatta meg, hogy mikor és miért megy egy látogató az Operába, és ebből

fejlesztették ki azt a koncepciót, amely az épületet a következő generációk számára is vonzóvá teszi, azaz kávézó, bár és étterem, amelyeket nyilvános térként integrálnak – persze ez nem egy új dolog. Innovatív viszont az a döntés, hogy a próbatermeket, műhelyeket és a raktárakat az Eiffel Csarnokba helyezik át, ami a város jelképe lesz. A Feketeházy János – az Eiffel építésziroda egykori munkatársa – tervei alapján 1886-ban vasúti járműjavítóként épült ipari csarnok impozáns vasszerkezetét igényesen felújítják. A csarnok így helyet fog biztosítani egy 400 fős stúdióknak, és az ott berendezett nagy próbaterem pontosan megfelel az operaházi színpad méreteinek. Egy látogatóközpontot is kialakítanak, ahol a látogatók bepillantást nyerhetnek a színpad mögé, hogy többet tudjanak meg az Operaház működéséről. Budapest jelképeként az a cél, hogy az Eiffel Csarnok az ország klasszikus zenei központjává fejlődjön és hozzájáruljon a környék városfejlesztéséhez.

► A Harbin Gran Theater Opera House nézőtere

Színházi digitalizáció

Bécsből Christopher Widauer, a Bécsi Operaház digitális fejlesztési osztályvezetője immár második alkalommal vett részt a sanghaji konferencián, és beszélt a digitalizációs munkákról. Widauer hangsúlyozta, hogy a világítás- és színpadtechnika fontos területein a digitalizá-

ció már érzékelhető. A most megvalósuló projektek közül kiemelte a digitális vagyonkezelést, a belső kommunikációt új kijelzőkkel és a zenei könyvtár fenntartható digitalizációját. További példa a minden nézőtéri székbe beépített tablet, amely az előadás kezdésekor hat nyelv közül választható feliratra kapcsol. Ennek és más

► Nanjing színházának erkélyei

projektek sikerének egyik mérőszáma, hogy hányan iratkoztak fel újonnan a bécsi opera hírlevelére, amely 2017 októberében 1500 főt ért el. Az új CRM Systems Sales Force vállalati eszköz bevezetése azt eredményezi, hogy a nézőt ügyfélként kezelik, és az operán kívül is elérik. További lépések a digitális platformokon nyújtott képzések, a művészekkel és a műszaki személyzettel folytatott élő chat, az ismeretek cseréje iskolákkal és egyetemekkel.

Az új publikum

Az opera-előadások élő közvetítése is téma volt. Widauer hangsúlyozta, hogy tisztázni kell, mit értünk prémiumtartalom alatt, ezt ki határozza meg és ki ellenőrzi. A Bécsi Operaház aktív résztvevője az operalive.com műsorainak, amely az Opera Europa kezdeményezéshez csatlakozva az operavison.eu platformon jött létre. Az ötlet nemcsak a kultúra globális hálózatba foglalása, hanem a helyi kulturális hálózatok kiépítése is, ami nagyban hozzájárul a helyi kultúrák megerősödéséhez, és erősíti az egyén identitását a kultúra terjesztésével. Kínában is megjelent ez a fajta digitalizáció, és a B2C modell szerint hamarosan elindul a www.kuke.com oldal. Ez több mint 3000 zeneiskolát, konzervatóriumot és egyetemet kapcsol majd össze egy hálózatban.

A kínai házigazdák további előadásaiban nem annyira az építési, mint inkább az üzemeltetési kérdésekről volt szó. Ahogy fogalmaztak, eddig a külső, a „hardver” tényezők: az épület, a tervezés voltak előtérben, most inkább a „szoftver” tényezők kerülnek fókuszba: a működés, a látogató, a környezet infrastruktúrája. Az előadások bemutatták, hogy a sikeresen üzemeltetett intézmények a színházi, oktatási és ipari partnerek kooperációja révén működnek.

GABRIELE HÖGG?

cikkének rövidített összefoglalója

2 Dr. Gabriele Högg, a HOAC Schweisstechnik GmbH társ tulajdonosa. A cégnek Kínában van irodakata. G. Högg 9 éven keresztül volt a DTHG elnökségi tagja és a szervezet OISTAT-képviselője.

TÜCHLER®

WEBSHOP www.tuechler.net

TÜLL, VÁSZON
TEXTÍLIA, MOLTON
RENDEZVÉNYEKRE

NEHEZEN GYULLADÓ

MAGNETO CLIXX
& GUMIPÓK

TÁNC SZÖNYEG
& PADLÓBURKOLAT

„Szívesen segítők Önök”
Ora Tapano

MÉRETRE VÁGÁS ÉS KÉSZ TERMÉKEK
VARRODA

RAGASZTÓSZALAGOK
& GAFFASZALAGOK

+43 1 40010 32

info@tuechler.net
Rennbahnweg 78, 1220 Bécs

ROBE®

WWW.150ZOOM.CZ

A méret maradt, a fényerő megnövekedett

LEDBeam 150 és Perfect 150

A népszerű ledes termékcsalád tavasszal megújult! Mindkét lámpa megkapta a Spider-ből megismert 30W-os RGBW multichip LED fényforrásokat, melyekből 7-7 darabot használnak. Ezen kívül végre lineár zoom is rendelkezésre áll, így ezek a kis méretű eszközök ideálissá váltak minden olyan felhasználáshoz, ahol fontos a nagy fényerő, a gazdag színek, a széles zoom tartomány, a csendes üzemelés, a precíz, 18 bites dimmerelés, valamint a kompakt méret. Bemutatóért keresse kollégáinkat!

Borsa Miklós váratlanul elhunyt

(1938. január 8. – 2018. február 13.)

Megrázó hírt kaptunk: 80 éves korában kollégánk, Borsa Miklós építésmérnök, a Magyar Állami Operaház nyugalmazott műszaki igazgatója, az MSZTSz Tolnay Pál-életműdíjasa örökre elaludt. A korábbi években még szaktanácsokat adott az Operaház most megkezdett rekonstrukciójához, az új színpadgépészeti rendszer tervezéséhez. Az utóbbi időben új könyvén is dolgozott, mely az egyedülálló Asphaleia színpadgépezet működéséről szól. Napjainkban ő volt az utolsó egyike, akik még működtethették az öreg hidraulikus rendszert.

Karakteres, sokszínű egyénisége pótolhatatlan veszteség számunkra. Nyitott szellemisége, sokoldalú műveltsége, diplomáciai érzéke, megnyerő személyisége a legjobbak közé emelte. Építész családból származott, édesapja és öccse is építészek. Édesanyja taníttatta zongorázni, zenei műveltsége innen származik. Kitűnő íráskészsége számos cikk, könyv megírását eredményezte.¹

Többek között asztrológiával is foglalkozott. A Bak jegyében született, a csillagjegy sok jel-

lemző tulajdonságával rendelkezett: szívós, kitartó, de jelentős energiáit mindig beosztotta. Ez magyarázza, hogy egész életét végigkísérte az aktív sportolás; az öttusázás volt az egyik szerelme. Napi munkája mellett rendszeresen úszott, futott, lovagolt, vívott és lövészetre járt. Színházi szakmai pályafutása mellett aktív, elismert sportoló volt, számos hazai és külföldi öttusaverseny győztese.

A kemény munka, a hosszú távú tervezés, az elképzelések embere volt. Filozofikus felfogására az általános elvárások hatottak, a sokaknak fontos szerepe volt életében, ezzel védekezett a gyors változások, a futó ötletek, rögtönzések ellen. A gyors technikai fejlődéssel és a legújabb technikai eredményekkel szemben mindig skeptikus volt. Karrierjét is az erős becsvágy vitte előre. Sokféle elfoglaltsága, aktív, tevékeny életvitele révén rengeteg embert ismert, akik közvetlen, vidám természete miatt hamar elfogadták. Ítéletei, állásfoglalásai nem voltak látványosak, de mindig a realitás talaján álltak, józanok, hatékonyak és gyakran irigylésre méltóan kikezdetlenek voltak.

Már korán foglalkoztatni kezdte a színház világa. Egyetemi éve alatt a Kossuth-díjas díszlettervezőnél, Varga Matyi bácsinál inaskodott. A Népművelődési Intézetben – még építész gyakornokként – elvégezte a B kategóriás színházrendezői szakot, majd a Pécsi Balett szcenikai vezetőjeként dolgozott. 26 évesen kerül a budapesti Operaházba, amely élete végéig tartó szerelemnek bizonyult. Operaházi felvétele is igen jellemző: 32 jelentkező közül Nádasy Kálmán igazgató – a képzőművészetről, építészetről, zenéről folytatott negyedórás beszélgetés után – őt választotta ki.

A Bak szülött igen alkalmas bizalmi állás betöltésére, közösségeket, önálló intézményeket felelősségteljesen tud vezetni. Miklós életeleme az Operaház volt, sokoldalú tudása révén a művészek, díszlettervezők, táncosok, a műszak is gyorsan befogadta. Munkájának minden részletét élvezettel és nagy ambícióval csinálta. Ismerte Tolnay Pali bácsit, de sohasem dolgoztak együtt. Közös könyvük is Pali bácsi idős korában született, és Miklós kicsit neheztelt rá, hogy nem minden anyagot adott át a könyv megírásához. Miklós nem Pali bácsitól, hanem az Operaház nagy rendező-díszlettervező alakjaitól tanult, fejlesztette tudását. Nagy hatással voltak rá Nádasy Kálmán, Lukács Miklós, Mihály András, Petrovics Emil igazgatók, Lukács

Ervin, Medveczky Ádám zeneigazgatók, Oláh Gusztáv, Forray Gábor, Csikós Attila díszlettervező-szenikusok.

Zenei műveltsége, irodalmi és képzőművészeti tudása, műszaki ismeretei és nyelvtudása tették lehetővé, hogy az Operaház művészeti és gazdasági vezetése egyenrangú partnerként fogadta el őt. Magyarországon ezt nagyon keveseknek sikerült elérnie. Ezért is valloam, hogy a színházi műszaki vezetők következő generációja számára Borsa Miklós példakép lehet.

Nagy örömmel vett részt az Operaház legutóbbi, 1980–84-es felújításának munkálataiban. A KÖZTI munkatársaival (Siklós Mária, Vajda Ferenc, Strack Lőrinc) és az Operaház vezetésével együtt aprólékos munkával dolgozta ki a színpad gépészeti rendszerét.

Színházi és sportolói aktivitása miatt, és a rengeteg külföldi operaházi vendégjáték következtében nem vett részt különösebben a Színháztechnikai Szakosztály, majd később Szövetség munkájában. Eljárt a rendezvényeinkre, hozzászólt, tanácsokat adott, de feladatot alig vállalt. Örömmel fogadta és kalauzolta a külföldi látogatókat az Operaházban, és szinte a világ minden operájában megfordult, mindenütt ismerték. Jó megfigyelőként gyűjtötte és rendszerezte a tapasztalatait, ezekről sokat beszélt és írt. Az OISTAT-ban mint a budapesti Operaház műszaki igazgatója lett ismert, a külföldiek tudták, hogy ha Budapesten járnak, hozzá mindig fordulhatnak segítségért. Így kalauzolta lelkesen tavaly ősszel is az Operaházban a Budapesten üléselő OISTAT-rendezvény résztvevőit.

Nagy élvezettel tanított, jó előadó volt, sok történettel fűszerezve adta át ismereteit a fiataloknak. Fontosnak tartotta, hogy nemcsak a jövő színházi műszaki embereit, de a jövő művészeit is megismertesse a színház technikai világával, azokkal a lehetőségekkel, amelyek segíthetik az alkotókat. Ezért tanított a legutolsó ideig a Táncművészeti Egyetemen, illetve és a Szent István Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnázium osztályaiban.

Nehezen tudjuk felfogni, hogy örökre eltávozott, még annyi terve volt... Egy kitűnő kollégát, jó barátot veszítettünk el. Legyen élete, életrajza, műveltsége példakép az utódok számára!

Búcsúztatásáról a Magyar Állami Operaház fog gondoskodni.

SZABÓ-JILEK IVÁN

¹ *Életéről A hatodik tusa – az Opera c. cikkben olvashatunk részletesen. SZÍNPAD 2012. március, 14–18 old.*

Egy életmű öt tusája, Borsa Miklós emlékére

Soha nem volt a tanárom, de közel négy évtizedig tanított. Mindennap vizsga volt; valójában ez a sportolóknál megszokott. A bizonyítvány helyett tapasztalatot, időnként „sikert” kaptunk. Sok együtt töltött idő alatt néha beszélt magáról, fiatal koráról, álmairól, vágyairól. Soha nem panaszkodott a korlátozó történelmi körülményekről, minden akadályt megoldandó feladatnak tekintett, mindig azt mondta, bosszankodni csak utána lehet, de akkor már nem érünk rá. Az életét a családja mellett az építészet, a sport, a tanítás, az olvasás, az asztrológia, a művészetek és legfőképpen az Operaház töltötte ki.

1938-ban született, a háború előestéjén, az utolsó békeévben. Az általános iskolát akkor kezdte, amikor megindultak a magyarországi hadműveletek, a karácsony helyett a főváros ostroma jött. Az ajándék a túlélés volt, majd a pincéből feljött embereket a lebombázott és szétlőtt város látványának döbbenete fogadta. Tanulmányait a háború utáni ország lábadozása, küzdelme közepette végezte, miközben zongorázni tanult és megszállott módon sportolt, öttusázott. Gyerekkora legnagyobb, meghatározó élménye a *Diótörő* balett megtekintése volt az Operaházban, később élete végéig őrizte a legelső, már megkopott Diótörő bábót. Sportágában 18 éves korában, 1956-ban korosztálya legjobbja lett, és ebben az évben felvételt nyert, megkezdhette tanulmányait a BME építészmérnöki karán. Az első félévkezdést követően néhány héten belül kitört a forradalom, annak leverése után egy megalázott ország sajátos állapotában folytatta tanulmányait, és 1961-ben építészmérnök lett.

Rövid tervezőirodai munka után 1963–64 között a Pécsi Nemzeti Színház szcenikusa lett, ahol megismerte a többtagozatú színház (dráma, opera, balett) sajátosságait. 1964. október 1-től az Operaházban kezdte meg több évtizedes, életre szóló munkáját. Belépése napján éppen Szokolay Sándor *Vérnász* című operájának bemutatójára készült a társulat. Ettől a naptól kezdve megszállottan dolgozott a biztonságot adó színházi „üzemért”, az előadások látványáért, a bel- és külföldi vendégjátékok sikeréért. Abban az időszakban került az Operaházba, amikor külföldön hazánk egyetlen elismert kapcsolatteremtő lehetősége a zene- és táncművészet volt. Az operát, a balett műfaját és a zenét képviselő művészek külföldön is elismertek voltak, még egy körbezárt ország lehetőségeihez képest

is. Az Operaházban a külföldi és magyar világsztárok mellett a feltörekvő művészek korosztályai mérettették meg magukat. Ilyen körülmények között összesen több mint 130 külföldi vendégjáték műszaki lebonyolításában vett részt, az Operaház az ország kulturális nagykövete volt.

Az évek alatt az Operaház működőképességét üzemzavarok, tűz, beázások gátolták, a majd száz éves épület idővel műszakilag teljesen elhasználódott, jelentősen vesztett ragyogásából. A színpad biztonsága elért arra a pontra, hogy a felújítása elkerülhetetlenné vált. 1980–84 között Miklós az épület teljes körű felújítását az első perctől egészen az átadásig tevékenyen irányította, és a dalszínházat 100. születésnapján az ország örömeire újra megnyitották. Közben az Erkel Színházat folyamatosan játszóképes állapotban tartotta.

Beosztása az évek haladtával színházi mérnök, műszaki vezető, főmérnök, műszaki igazgató, címzetes műszaki igazgató (2002–2006) volt. Mindig vezetőként irányította és képviselte az Operaházat az országban és külföldön. Mint a Mozart: *Titusz kegyelme*, Mikis Theodorakis – Keveházi Gábor: *Zorba* című előadások dizajnertervezője, művészként is ismertté vált. Műszaki tapasztalatait, élményeit az Operaházzal kapcsolatos több könyvben is publikálta (Borsa Miklós – Tolnay Pál: *Az ismeretlen Operaház*, 1984; *Egyharmad opera*, 2008; *A Dalszínházról az Operaházig*, 2014). Folyamatosan tanított, átadta tapasztalatait a Színház- és Filmművé-

► A Tolnay Pál-életműdíjjal

szeti Egyetem műszakivezető-képző tanfolyamán, a Táncművészeti Egyetemen és a Szent István Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnázium diákjainak.

Az Operaház rekonstrukciója közben arra is gondolt, hogy több fiatal mérnököt felvegyen, hogy a munkálatok alatt kitanulják az épületet, megkönnyítve a későbbi átadást és beüzemelését. Megismertük a teljes épületet, ami segítette a későbbi munkánkat. Az Operaház átadásáig esetenként díszítőként, kellékesként, világosítóként dolgoztunk, tanultunk az Erkel Színházban. Alapos tanulás után évekig „vittük a házat”. 2002. január 1-jén vettem át tőle a műszaki igazgatói beosztást, 2006-ig címzetes műszaki igazgatóként tevékenykedett és segítette a munkámat.

Pályája során számtalan kitüntetést, elismerést kapott. 2008-ban én köszönhettem a 70. születésnapján a társulat előtt. 2009-ben az évadnyitó társulati ülésen tőlem vette át a Vasfüggöny díjat, ami az Operaház legnagyobb műszaki elismerése. A SZÍNPAD folyóirat szerkesztőségének ajánlására 2015-ben átvette a Magyar SzínházTechnikai Szövetség kitüntetését, a nagy elődjéről elnevezett Tolnay Pál-életműdíjat.

Élsporthói, versenyzői pályáját még fiatalon egy betegség törte meg, de élete végéig életforma-szerűen, naponta sportolt, edzett, versenyzett, és következetes életmódjának köszönhetően masters kategóriákban sokszoros öttusa-világbajnok lett. Mindig vallotta, hogy a sok edzést követően, egy öttusaverseny alatt az első négy tusa eredménye a mindig tiszta fejben dől el, de az utolsó tusában a fej tisztasága mellett úgy kell futni, hogy a sportolónak akár végkimerülésig ki kell adni magából mindent. Ugyanígy gondolkodott az Operaházról, megszállottként szolgálta és mindig rendelkezésre állt. Halála családjának, a színházi életnek nagy veszteség, de később hiánya, tárgyilagos ítélőképessége, odaadása az előadóművészetért még pótolhatatlanabb lesz.

CZEINER LÁSZLÓ

a József Attila Színház főmérnöke
(a Magyar Állami Operaház
műszaki igazgatója 2002–2010)

Mit tanítsunk és hogyan?

Az OISTAT 2017 végén Budapesten tartott ülésén külön programként két neves külföldi szakember foglalta össze a hazájukban működő (színházi) oktatási rendszert. A nagy érdeklődésre okot adott, hogy mind a kanadai, mind a holland módszer meglehetősen távol áll a magyartól. Összehasonlításnak ezért talán nincs értelme, de (a magyarral együtt) mindhárom esetben akadnak megfontolandó és erősen kérdőjeles témák is, melyek elgondolkozásra készítenek.

A kanadai változat

John Mayberry, a torontói York egyetem professzora ismertette az oktatási rendszerüket.¹

Jó dolgok:

- Csak a középiskola elvégzése után vesznek fel hallgatókat.
- Az első évben minden hallgató ugyanazt az anyagot kapja, mint bárki más, függetlenül attól, hogy színész, kellékes, operatőr, színikritikus vagy jelmeztervező szeretne lenni.
- A négyéves oktatási idő alatt mindenki szinte minden területen kap feladatot az egyetem saját produkciójú előadásáiban.
- Figyelmet fordítanak az önállóságra, kreativitásra.

Rossz dolgok:

- Ki állja négy évig a hallgató összes költségét? (tandíj, lakás, étel stb.)
- A közös osztály még azt is jelenti, hogy a hallgatók legnagyobb része nem ismeri az életet, csak annak egy kisebb szeletét; későbbi munkájuk szempontjából sokuk részére felesleges négy évet jelent ez a módszer.
- A kanadai színházi rendszer csak rövid idejű szerződéseket használ, a szabadúszás, az álláskeresés napi gyakorlat.
- Talán a több lábbon állás érdekében a hallgatók párhuzamosan járhatnak pl. a bölcsészkarra, a színházat a matematikával, politikával is keverhetik. Ez annyit tesz, hogy valamelyik helyen, inkább mindkettőn kimarad a tudás, a gyakorlat egy része.

Holland változat

Bert Determann, a Rotterdamse Schouwburg műszaki igazgatója a holland színházi műszakiak által kidolgozott és államilag bevezetett oktatási rendszert ismertette.

Jó dolgok:

- Nem keveredik a műszakiak képzése más távlati elképzeléssel rendelkezők jelenlétével.
- Egységesen meghatározott tanterv és besorolási rend van az egész országban. Zökkenőmentes lehet az iskolaváltás.

- A fontosabb színpadi vezetőknek kötelező a gyártó cégek oktatásán részt venni.

Rossz dolgok:

- A Színháztechnológiai tervezés és technika felsorolása mintha idegen emberek tállkozásáról szólna. Mi az, hogy a társulat műszaki fejlesztője? Ki tanulja meg a hang- és világítástechnikai gondolkodást? Együtt tudnak működni a kreatív alkotókkal? Az a dolguk. Csapatként tudnak hozzájárulni a produkcióhoz? Egyébként különálló kreatívok(!?)
- *Produkciós és színpadi menedzsment.* A középpontban a produkció kreatív felépítése áll? Mint mindenütt.
- Sehol sem szerepel a színházba betérő, munkát kereső ember végzettségének kérdése. (Pl.: világosítónak jönne, de semmilyen villanykapcsolatos iskolát nem járt; vagy kreatív volt és menedzser, de nem színháznál stb.)

Magyar változat

Óvári Győző és Ölveczky Miklós dolgozta ki, 1967-ben Schmidt János rendszeres oktatássá fejlesztette.

Jó dolgok:

- Maguk a színházak választják ki a beiskolázottakat, mert az ottani munkájuk alapján megfelelnek. A legjobb oktató a kolléga, aki először megmutatja, hogyan kell egy emelvényt összerakni vagy a fényvetőben színt cserélni. Egy használható színpadi embernek legalább három év „általánosra” van szüksége, mielőtt középfokú iskolába járna. És akkor még nem beszéltünk az esetleges ambíciókról, vagy a kedvenc kanadai vagy holland kifejezésről: kreatív.
- Egységes tanfolyamok, egységes besorolás kellene. Sokan egyetértene, de gyenge a szakszervezet.
- Mindenhonnan jönnek a tanfolyamok hallgatói, még ha nem is ismerik egymást, de valamennyien a „színházi nyelvet” beszélik.
- Logikusan felépített tananyag.

Rossz dolgok:

- A színházak általános terhelése, a túl sok bemutató, próba, emiatt sok mulasztás. (Belátással nem rendelkező igazgató, rendező).
- Budapest-központú oktatás, túl sok utazás.

- A szorosra vett szakmai oktatás mellett, ha röviden is, de a magyar színházkultúrát is napirenden kellene tartani.

- Nincsen minimális oktatás sem a művészeti területen: leendő rendezők részére.
- Bolognai módszer. (Lásd a következőkben.)

A bolognai módszer

Nem a színházi műszakiak, hanem leendő művészek felsőfokú oktatásánál tapasztaltam.

A fiatal mindenféle ösztöndíjak segítségével elutazott Hollandiába, egy fél évre. Rövid itthoni látogatásakor áradozva beszélt arról, hogy világot lát, sok barátot, ismerőst szerzett már, és hogy amit tanul, az nem éppen az eredeti „szakmájához” tartozik, de rendkívül érdekes.

Rákérdeztem a félévi vizsgájára is. Kérdeztem, hogy – mert nincsen jegyzet – miből készülne. (A tantárgyat Hollandiában nem oktatják). Hát, válaszolta, majd keres az interneten idevágót, és a korábbi osztálytársai jegyzetét is át fogja nézni. Azután (és ez a lényeg), én majd kérdezek tőle valamit, és ő másnapra már hozza is az írásban kidolgozott választ. Mondtam neki, hogy a színpad közepén a rendezőnek, netán az igazgatónak nem válaszolhat egy nap múlva, bizonyos kérdésekben, pl. vendégjátékok esetén ott a helyszínen kell dönteni stb.

Nem hiszem, hogy a kanadai, holland és magyar módszereket össze lehetne békíteni, mert más a hagyomány, az életforma, és még sok minden. Az egésznek csak akkor lenne értelme, ha bárki, aki fél vagy egy évre más tanfolyamra jár, ugyanazt az anyagot kapná, máskülönben lyuk keletkezik az élettraizon. Nem véletlen, hogy a magyar orvosoktatás nem állt be a bolognai sorba.

A tanítvány nem foglalkozott a kérdéssel, én pedig nem vizsgáztattam le.

BORSA MIKLÓS

Lapzárta után érkezett a szomorú hír, hogy Borsa Miklós, a Magyar Állami Operaház ny. műszaki igazgatója, Tolnay Pál-díjas kollégánk örökre eltávozott körünkől. Ezt a cikket még a halála előtti hetekben írta. Még további anyagokat is tervezett megírni, amit sajnós már nem tehet meg.

Szerkesztőség

¹ Az előadások részletesen a SZÍNPAD 2017. decemberi számában olvashatók.

ETTE – Európai Színháztechnikus Képzés

European Theater Technicians Education

Beszámoló az Erasmus+ projektről

Minden ország foglalkozik a színházban, rendezvényeken dolgozó műszakiak képzésével, mert ez a biztonságos munkavégzés alapja. Most az Európai Unió – felismerve a szabad munkaerő-áramlás következményeit – egységes biztonságtechnikai oktatási rendszert dolgoz ki. A projekt független az egyes nemzetek oktatási rendszerétől vagy az ott érvényes törvényi szabályozástól. A kidolgozott oktatási anyagok szabadon elérhetők, felhasználhatók.

A program célja, hogy tantervi javaslatot nyújtson az előadóművészeti és rendezvénytechnikai előadások alapvető biztonságtechnikájának oktatáshoz. Biztosítani kívánja, hogy a színpadtechnikai dolgozók egész Európában egységes tudással, biztonságosan dolgozhassanak. Azonos ismeretanyagot akar adni, függetlenül a dolgozó előző szakmai képzettségétől. A tananyag tartalma az ESCO normatívára (az európai képességek, szaktudás, minősítések és szakmák osztályozási rendszere) épül, és tartalmazza az oktatók számára kidolgozott tanmenetet. A tananyag elvégzése után a tanulók *ETTE biztonsági igazolványt* kapnak, amelynek érvényessége az EU-tagállamokra terjed ki. A képzés és az igazolvány célja, hogy mindenkinek, aki színházban, a színpadon és rendezvényeken dolgozik, a biztonsági szaktudását növeljék.

A biztonság egy életre szóló szemléleti hozzáállás – ezt a gondolatot tükrözi az oktatás koncepciója. Mindenkinek, aki színpadon dolgozik – színpadmester, díszletezők, világosítók, hangtechnikusok és látványtervezők – képesnek kell lennie a körültekintő, biztonságos viselkedésre, értenie kell a munka biztonságos végzéséhez, és alapvetően kritikus hozzáállást kell tanúsítania a biztonság érdekében. Ellentétben más kurzusokkal, ez a képzés nem a törvényekre és szabályokra koncentrál, hanem az illetékesre és a biztonságos munkavégzéshez szükséges képességre, tudásra. „Képesnek lenni, nem csak tudni róla” – ez a lényege.

Az oktatást vizsga zárja. A vizsgáztatást az EN ISO/IEC 17024 minőségi szabvány alapján dolgozták ki. A levizsgázott tanulók az európai biztonsági igazolványt kapják kézhez. Az ETTE biztonsági igazolvány az alábbiakat jelenti:

1. Az igazolvány személyes dokumentum, szórakoztató iparág és rendezvények területén dolgozó, a látványt létrehozó kivitelező és tervező szakemberek részére.

2. Az igazolvány azokat a jogosultságokat tartalmazza, amelyek elsajátítását a tulajdonosa vizsgán igazolta. A vizsga értékelése a részt vevő országok közötti megállapodás alapján történik.

3. Az igazolvány segíti a munkaadót és a munkavállalót a biztonsággal kapcsolatos felelősségi körök megállapításában, a biztonság növelése és a törvényi kötelezettségek betartása érdekében.

4. Ez az igazolvány csak a biztonsági szaktudást igazolja, más szakmai képességeket nem.

5. A partnerországok által kidolgozott ETTE biztonsági oktatási anyagokat minden szervezet és magánszemély díjmentesen használhatja. Támogatjuk a tananyagok használatát a szakmai képzésben, továbbképzésben és az egyéni tanulásban is.

6. Az ETTE biztonsági szaktudás értékelése műfajspecifikusan és gyakorlatorientáltan történik. Azaz, a gyakorlati szakembert a munkakörének megfelelő, valóság-hű környezetben vizsgáztatják. A gyakorlatban kell megmutatnia, hogy a tanultakat ismeri és alkalmazni tudja; az elméleti ismereteit igény esetén tesztelik.

7. A vizsgáztatás egységes módon történik, a kvalifikált szakemberek a partnerországok által kifejlesztett irányelvek és minőségbiztosítási elvek mentén végzik. Azaz nincs különbség a vizsgahelyszín szerint, az eredmény mindig ugyanaz.

8. A vizsgáztatás lefolytatását és a biztonsági szaktudás értékelésének minőségét, szakszerűségét a részt vevő országok által létrehozott konzorcium ellenőrzi.

9. Az alapvető munkabiztonsági szabályokat a részt vevő országok érvényes biztonsági előírásainak legkisebb közös nevezője alkotja. Ez a minimum, amire a színpadon a biztonságos munkavégzés érdekében szükség van, és egyben ez a specifikusabb biztonsági tovább-

képzés alapja is. (Ez nincs befolyással arra a minimumra, amit egy ország ki akar tüzni, ez csak egy közös bázis, amire építünk.)

10. A specifikus munkavédelmi jogosultságokat külső és belső értékelés alá lehet vonni. A belső értékelést a partnerországok fejlesztik ki és felügyelik. A külső értékelés – már meglévő értékelési szempontok alapján – harmadik fél által történik, amely a részt vevő országok által felállított elvárásoknak felel meg.

Azonban

1. Az ETE biztonsági igazolvány nem mond el semmit a társadalmi kapcsolatokról, bérekről vagy más, a munkaadó/megbízott és munkavállaló/alvállalkozó közötti jogviszonyokról.

2. Az igazolvány nem akarja előírni, hogy valakinek milyen szaktudással kell bírnia egy adott lépcsőfokon valamely országban. A munkaadó/megbízott felelőssége eldönteni, hogy egy bizonyos funkcióhoz vagy munkakörhöz milyen biztonsági szakismeretek szükségesek az ország törvényei és gyakorlata szerint.

Az alkotóművészek és az előadások

Egy-egy ország érvényes biztonsági előírásai nem mindig illeszkednek ahhoz a munkához, amit a színházakban és rendezvények során végzünk. Effektek, fények, gépek vagy hangzások, a nézők jelenléte vagy függő teher alatti munkavégzés – ezek példák a veszélyes tevékenységekre és helyzetekre, amelyek a produkciók jelentős részében megjelennek. Az előadásokban a szakemberek feladata éppen az, hogy olyan dolgokat hozzanak létre, amelyek előtte nem léteztek. Ez azt jelenti, hogy nincsen rá előírás, szabály, tehát az előadóművészet területén az egészségre és biztonságra vonat-

kozóan mélyebb és átfogóbb szemléletre van szükség.

A meglévő munkavédelmi követelményekből, biztonsági rendszerekből ezek az előre nem látható helyzetek egy része hiányzik. A mindennapos színpadi munka egy része törvényileg tiltott vagy a törvények nem terjednek ki rá. Az ETE-projekt ezeket a veszélyeket akarja nevesíteni az eltussolás helyett.

Szabályozás

A legfőbb célunk a biztos munkavégzés. Meglepőnek tűnhet, de törvényi előírás nélkül is lehet biztonságosan dolgozni. Szemben a már létező biztonsági képzésekkel, nem az egészségre és a biztonságos munkavégzésre vonatkozó törvényi háttér hosszas ismertetésével kezdjük. A gyakorlat az elsődleges, és azt akarjuk, hogy mindenki megértse, miért tesszük azokat a dolgokat, amelyeket teszünk a biztonságunk érdekében.

Ez különösen fontos a kreatív alkotók számára, akik tovább látnak az orruknál és újat hoznak létre. Az alkotókat gyakran frusztrálja, hogy az előírások határt szabnak kreatív ötleteiknek. Ha viszont megértik, hogy a szabályok miért követelnek meg bizonyos intézkedéseket, akkor ki lehet fejleszteni alternatív megoldásokat, amelyek ugyanolyan biztonságos helyzetet teremtenek. A szabályozás mindig a munkahelyi biztonságon alapul, és nem fordítva. Azokat az embereket, akik motiváltak a biztonságos munkavégzésre, támogatják a jogi előírások.

Biztonság kontra biztonság + felelősség

Meg vagyunk arról győződve, hogy a hangsúly az egészségmegőrzésnél és biztonságnál túlzottan a felelősségbiztosításon van, szemben a biztonságos munkavégzéssel. Ezáltal az egészség

és biztonság bürokratikus teherré válik, és nem életmóddá. Ez néhány veszélyt hordoz magában. A munkavédelem és egészségvédelem külső tényezőként működik, nem tartozik az egyén munkájához, és a folyamat dokumentálása fontosabbá válik magánál a folyamatnál. Egy példa: a rizikóértékelés jó eszköz ahhoz, hogy a veszélyeket megértsék. Ezzel szemben formalitássá válik, amíg „a tények megegyeznek”.

Több előnye is van, ha nem a szabályokból indulunk ki. A tényleges igényeket kell felismerni. A biztonság visszakerül a tények talajára, és gondoskodunk arról, hogy a biztonságot minden ember egyéni felelősségként élje meg.

Európai kitekintés

A legtöbb ország egyedülállóan tekinti a saját egészség- és munkavédelmi rendszerét. De valójában mindegyik ugyanazokon az elveken nyugszik. A különbségek leginkább az eljárásokban, munkaszervezetekben, minősítésekben, szabályozókban és döntési grémiumokban vagy a munkamegosztásban fedezhetők fel. De a biztonságos munkavégzés gyakorlata azonos Európában.

Még ha különbözőek is a szabályok, a rizikók ugyanazok: a víz vizes (és vezeti az áramot), a gravitáció hat és az áramütés fáj. A legnehezebb dolog a biztonság és a felelősségre vonatkozás között a kiegyensúlyozott arányt megtalálni.

A tananyag közkinccs

Az összes az ETE-projektben – tanároknak és diákoknak – kifejlesztett oktatási anyag open source módon mindenki rendelkezésére áll, a szerzői jog feltüntetésével.

További információk:
www.stage-tech-edu.eu

-SZJI-

MEYER SOUND LINA

Összhangban
vagyunk.

chromasound.hu

Tolnay Pál-életműdíj 2017

A Magyar SzínházTechnikai Szövetség 2005-ben határozott a Tolnay Pál emlékére létrehozandó díjról. A Tolnay Pál-életműdíjat negyedik alkalommal 2017. december 3-án, a Magyar Teátrum díjakkal egy időben adták át a Békéscsabai Jókai Színház ünnepélyes díjátadó gáláján.

Negyedszer került kiosztásra a Magyar SzínházTechnikai Szövetség által alapított, a hazai színháztechnika nagy alakjáról, az első magyar színháztechnikai mérnökről elnevezett Tolnay Pál-életműdíj. Az évente egyszer kiadható díj a magyarországi színházi élet területén dolgozó, meghatározó és kiemelkedő tevékenységet folytató műszaki dolgozók munkásságának elismerésére hivatott, akiknek több évtizedes műszaki tevékenysége elősegítette a színházi világ technikai fejlődését. A kitüntetéssel ezer euró pénzjutalom, oklevél, valamint egy Tolnay Pál portróját és egy színházi jelképet ábrázoló bronzplakett jár.

A díjat 2017-ben – a Veszprémi Petőfi Színház igazgatójának és társulatának javaslata alapján – a Magyar SzínházTechnikai Szövetség elnöksége **Perlaki Róbert** szcenikus-díszlettervezőnek ítélte oda, több mint öt évtizedes, a színház-

technika, a scenika és a díszlettervezés területén végzett sokoldalú munkásságáért. A tisztelet és megbecsülés kifejezésésképpen a díjat Lakatos Gergely, a Magyar SzínházTechnikai Szövetség elnöke és Tóth Kázmér, a díszletgyártással is foglalkozó szegedi Scabello Ipari és Szolgáltató Bt. vezetője nyújtotta át.

Perlaki Róbert évtizedeken keresztül meghatározó szerepet töltött be a magyar színházi életben. Nevét, munkásságát nagyon sokan elismerik a szakmában. Szcenikai, díszlettervezői munkáival rendezők sorát szolgálta ki. Színházi pályáját egyszerű villanyszerelőként kezdte. Szorgalmával és önképzésével később fővilágosító lett a Veszprémi Petőfi Színházban, 1972-től 1976-ig már műszaki vezető volt. 1975–76-ban világítástechnikai és színpadtechnikai szakon szerzett diplomát. Ezután tíz éven keresztül műszaki és szcenikai vezető, 1985-től szcenikai vezető volt. A színház világában otthonosan mozogva érdekelte a díszlettervezés, 1980-tól ezt a szakmát is gyakorolja. „Máig rajong a színházért, bár már sok elismerésben részesült, de a Tolnay Pál-életműdíj megkoronázza életművét” – írta ajánlásában *Oberfrank Pál* igazgató.

Perlaki életéről és 50 éves pályafutásáról Kellei György *Fél évszázad díszletek között* című köny-

vében olvashatunk. A könyv 2011-ben, a Veszprémi Petőfi Színház állandó társulatának és Perlaki Róbert alapító tagságának ötvenedik évfordulóján jelent meg. Ebből az alkalomból a SZÍNPAD 2011/4. számában Kárpáti Imre készített riportot a kitüntetettel.

Köszöntjük a Tolnay Pál-életműdíjast és jó egészséget kívánunk!

Áadták a Magyar Teátrum díjakat

Nyolcadik alkalommal adták át december 3-án a Békéscsabai Jókai Színházban a színházi háttérszakmák elismerésére hivatott Magyar Teátrum díjakat.

Idén **Ács Ibolya**, a debreceni Csokonai Nemzeti Színház fodorasztárvezetője, **Memlaur Imre**, a kaposvári Csiky Gergely Színház fővilágosító-világítástervezője, **Szabó Julianna**, a Pesti Magyar Színház férfinaszabótár-vezetője, **Sebeők Réka**, a Turay Ida Színház gazdasági vezetője és **Mészáros Tibor**, a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház műhelyházának vezetője nyerte el a díjat.

A Határon túli különdíjat **Toásó Istvánnak**, a székelyudvarhelyi Tomcsa Sándor Színház világo-sítójának ítelték oda.

A Magyar Teátrumi Társaság a 2010-ben alapított díjjal a színházi háttér- és kiszolgálószakmákat, valamint az ezeket magas szinten művelő szakembereket ismeri el. A Magyar Teátrum díjra való jelöléshez két, állami díjjal elismert színmű-

vésznek és a Magyar Teátrumi Társasághoz tartozó egyik színház igazgatójának együttes javaslata szükséges, majd egy zsűri választ a jelöltek közül.

Az aranyozott csapágygolyót formáló díjat – mellyel ezer eurós (mintegy 300 ezer forint) pénzjutalom jár – megkaphatja bármely színházi háttérszakma művelője, aki munkájával, személyiségével, a magyar színházművészet iránti odaadásával rászolgált erre. A díj összegének felét a díjazott színháza, a másik felét színháztechnikai cégek biztosítják.

Magyarországon mintegy ötven színházban több mint ezer ember dolgozik a színpad mögött, és szolgálja ki a rivaldafényben állókat.

Az ünnepi gálaesten a Békéscsabai Jókai Színház és a Magyar Teátrumi Társaság tagszínházainak művészei léptek fel.

Színkritikusok díjazottjai

A Színházi Kritikusok Céhe idén 38. alkalommal nyújtja át az előző évad legkiemelkedőbb színházi teljesítményeit elismerő díjat. A 2016–17-es színházi évad *Legjobb Díszlettervezője* díjat **Fekete Anna** Günter Grass: *Bádogdob* című előadásának díszleteiért, a *Legjobb Jelmeztervezője* díjat **Nagy Fruzsina** Ibsen: *Nóra – karácsony Helmeréknél* című előadásának jelmezeiért kapta (SZÍNPAD 2008/3. sz.). Mindkét előadás a budapesti Katona József színház műsorán szerepel.

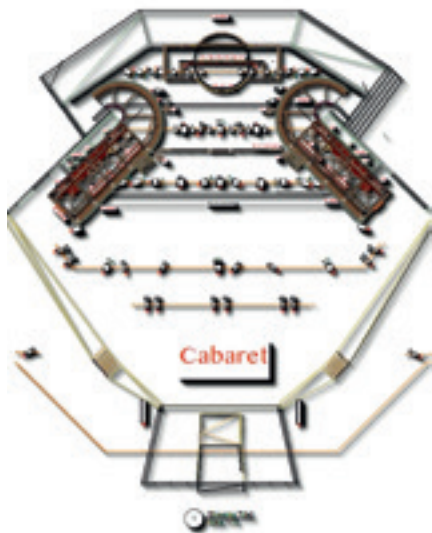
► Díjazottak balról: Ács Ibolya, Perlaki Róbert, Toásó István, Mészáros Tibor, Memlaur Imre, Szabó Julianna, Sebeők Réka

Memlaur Imre

a Kaposvári Csiky Gergely Színház fővilágosítója

Gyerekkoromban nem akartam sem tűzoltó, sem katona lenni, egyértelmű volt, hogy világosító leszek. Ugyanis a Kaposvári Csiky Gergely Színházban születtem! Az édesapám ott volt világosító, és a színház épületében laktunk. A kórházból engem egyenesen a teátrumba vittek haza. Ott nőttem fel, a Csikyben, a „régik nagyk, a legendák között”.

Iskoláim befejezése után azonnal a színháznál kezdtem el dolgozni. Bányai Tamás,

► Cabaret világítási beállítások

Magyarország egyik leghíresebb világítástervezője volt akkor a fővilágosító a Csiky Gergely Színházban. Tőle tanultam a szakmát, valamint azoktól a rendezőktől és díszlettervezőktől, akik akkoriban a színháznál dolgoztak, alkotak. Például: Ascher Tamás, Babarczy László, Khell Zsolt. Elsőrangú képzést kaptam ezektől az óriásoktól, akik azóta is a szakma csúcsát képviselik. Mint az élet egyéb területein, nálunk is utat tört magának egy fiatalabb rendezőgeneráció: Znamenák István, Mohácsi János, Réthly Attila, Keszég László, Rusznyák Gábor, akikkel éveken át együtt dolgoztam, s adtak inspirációt, fenntartva a tanulásem és tapasztalásom folytonosságát.

Világosítóként is készítettem világítási terveket előadásokhoz. Először a *Balta a fülbe* c. előadás (rendezte: Réthly Attila) világítását tervezhettem Ágh Márton díszlettervezővel 1999-ben.

A tervezési munkát a díszletállító próbákon elkezdem, akkor már el tudom dönteni, hogy mi az, amit szeretnék. A technikai megvalósítás csupán a főpróbahéten indul, alakul, változik, válik véglegessé. Vannak rendezők, akik szívesen foglalkoznak a világítással is, legutóbb Bozsik Yvette-tel készült így a *Cabaret* című előadás. A bemutatók többségénél a rendezők elfogadják az elképzeléseimet.

Emlékezetes és nehéz feladat volt Marquerite Duras: *Naphosszat a fákon* c. előadásának világítása. Ebben az előadásban szerepelt, közvetlenül felgyógyulása után, Töröcsik Mari. Az előadást, vendégként, Anatolij Vasziljev rendezte. Ő tervezte a világítást is, én fővilágosítóként az asszisztense voltam. Másképpen dolgozott, mint a magyar rendezők, mert a próbák alatt nem lehetett világítani, külön tartottunk világítási próbákat. Vasziljev által egy teljesen új világítási formanyelvet ismertem meg. Olyan újfajta lámpákat alkalmaztunk, amelyeket akkoriban Magyarországon még sehol sem. Ezeket ma is előszeretettel használom.

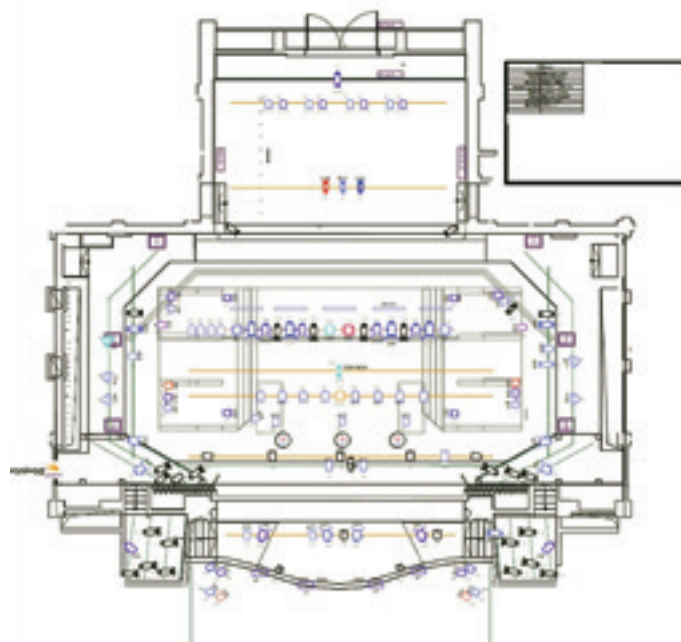
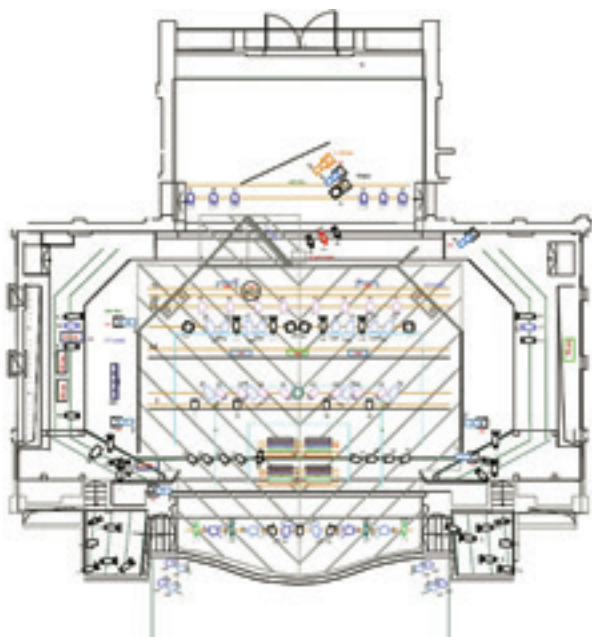
Azokat a díszleteket szeretem bevilágítani, amelyek nem falakkal valóságos teret adnak, hanem elvont szférát jelenítenek meg. Ezeknél a bizonyos elrajzolt színpadképeknél nagyobb jelentőséget kap a világítás. Például: Móra F.–Fábr Z.–Deres P.: *Hannibál tanár úr* (díszlet: Cziegler Balázs, rendező: Vidovszky György), vagy Szöcs Artúr: *Cigánytábor az égbe megy* (díszlet: Polgár Péter, rendező: Szöcs Artúr), illetve Shakespeare: *IV. Henrik* (díszlet: Csanádi Judit, rendező: Tim Caroll) előadásoknál.

A vidéki színházakat figyelembe véve a kaposvári színház világítási felszereltsége nagyon jó. Bár robotlámpákból nem vagyunk jól ellátva – 5 darab van mindössze –, de 80 darab profilfényvetőnk van. 1988-ban volt a színházunk utolsó felújítása, de az azóta eltelt időszakban lecseréltük az összes világítási eszközünket. A fény szabályzó pultunk is a legújabb típusú: grandMA2.

A színházunk világosítói tára öt főből áll, velük látjuk el a két színpad összes világítási feladatát. A világosítói tár több éve összeszokott csapat. Beosztásunk szerint: egy ember a stúdiószínpadon dolgozik állandóan, minden más feladatot pedig a többiekkel közösen végezzük. Fővilágosítóként már csak ritkán dolgozom az előadások alatt, de a fénybeállításoknál rendszeresen ott vagyok. A kollégáim az előadások alatt önállóan dolgoznak. Évi 14-15 bemutatót tart a színházunk, így fizikailag is lehetetlen, hogy minden előadáson ott legyek. Időnként dolgozom más színházban is világítástervezőként, és az ott szerzett tapasztalataim alapján →

► Móra F.–Fábr Z.–Deres P.: *Hannibál tanár úr*. R.: Vidovszky György. 2013

► Naphosszat a fákon és Olivér világítási beállítások

→ elmondhatom, hogy a kaposvári műszak nagyon jó.

Pontos szcenáriumaink vannak, amelyek alapján a kollégáim beállítják azt a világítást, amely az előadáshoz szükséges. A műszaki vezetőtől, a díszlettervezőtől megkapom, vagy saját magam elkészítem a 3D-s díszletterveket a világítástervező programban, ami alapján meg tudom határozni a lámpák pozícióját, hogy a főpróba hetére már kész alapok legyenek. A bemutató idejére a teljes előadás minden beállítása a rendelkezésemre áll. Ez a lehetőség biztosítja minden egyes előadás precíz fénybeállítását. Egy-egy darab világítási szcenárium minden érintett munkatárs rendelkezésére áll.

Világítástervezési munkám során derült ki számomra, hogy az előadásokról készült fotókon nem láttam viszont a munkáimat, az álta-

lam teremtett atmoszférát. Ekkor kezdtem el fotózni. Készítettem díszlet- és világítási fotókat. Ezeket a fotókat nézegették a színészek és a színház vezetői, nagyon megtetszett nekik, és felkértek, hogy az előadásokról is készítsék felvételeket. Azóta ezekből a fotókból készülnek műsorfüzetek, plakátok, promóciós anyagok, s végül ezek kerülnek a színház archívumába.

A jelenleg folyó felújítás során a színházunk világítási berendezéseit és azoknak az elhelyezését én terveztem meg. A terveimet, a szükséges világítási eszközökkel együtt, jóvá is hagyták. A színház átadás után a lehető legújabb, legjobb világítási eszközparkkal fogunk rendelkezni. Kapunk egy új világítástervező programot is, amellyel már azt is meg tudjuk valósítani, hogy beállítjuk a programba a lámpákat, és ha összekapcsoljuk a fényszabályzókat a szá-

mítógéppel, akkor azt fogom látni a színpadon, amit megterveztem, mert a gépek be fognak állni a terv szerinti pozíciójukba. Azt remélem, hogy ilyen módon nagyrészt be tudunk állni az esti előadás fényeire úgy is, hogy a színpadon egy teljesen más díszlet van, vagy esetleg még nincs is ott a díszlet.

Nagy meglepetés volt számomra a most kapott díj. Színházunk műszaki vezetője mondta, hogy kis idő múlva elkísér valahova, de nem árulta el, hogy hova. Körülbelül két héttel a díjátadó előtt tudtam meg, hogy miről van szó. Nagyon örültem, de amikor megtudtam, hogy színpadra kell állnom és valamilyen köszönőbeszéd-félélet is kell mondanom, annak már nem örültem annyira. Bár a születésem óta színházban élek, szerepelni nem szeretek. Nem szívesen lépek „rivaldafénybe”, inkább létrehozom azt.

VIPER NT

CRYO-FOG High Pressure

UNIQUE 2.1

TINY S

Look Solutions

PELYHE KFT
Light-Sound-Stage

Pelyhe Kft. | 1033 Budapest, Huszti út 34. | Tel.: +36 1 368 92 35 / +36 30 9321 640 / +36 20 9321 640 | www.pelyhe.hu | pelyhe@pelyhe.hu

Mészáros Tibor

a Zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház Műhelyházvezetője és a Szenográfia Kft. ügyvezető igazgatója

Székesfehérváron születtem, gyerekkoromban rajzsakkörökbe jártam, rajzoltam, festettem. Nem volt olyan nap, hogy ne foglalkoztam volna a festéssel. Festőművész szerettem volna lenni. Nagyon érdekelt a képzőművészet és a színház. Zalaegerszegen a Deák Ferenc Szakközépiskola faipari szakán érettségiztem. 18 évesen kerültem be a színházi világba, a Zalaegerszegi Hevesi Sándor Színházban kezdtem el dolgozni, egy évvel azután, hogy Ruszt József vezetésével megalakult a társulat. Így szinte alapító tagnak számítok: 1983-ban volt az első évad, és 1984-ben már ott voltam. A színháznak volt egy oktatási stúdiója, ahol színházi szakembereket képeztek. Azok a fiatalok, akiket érdekelt a színház, elvégezheték a kétéves tanfolyamot. Voltak, akik színészek lettek, mások egyéb színházi szakmákat tanultak, én díszletfestőként végeztem el a stúdiót.

A tanfolyam elvégzése olyan meghatározó élmény volt számomra, hogy azóta is ezen a területen dolgozom. Már menet közben is készítettem díszleteket. A festőműhelyben Bischof Sándor volt a mesterem, tőle tanultam meg a színházi díszletkészítést, illetve -festés szakmai fortélyait. A mai napig nagyon jó baráti viszonyban vagyunk. A díszlettervezés, mint művészi munka, közelebb áll hozzám, de az elmúlt 30 évben a gyakorlatban beletanultam a díszletgyártásba. Már kevesebbet festek, de a díszlettervezésben ki tudom fejteni az elképzeléseimet. Képzőművész szemmel alkotom meg a színpadi látványt,

a műszaki részét pedig megtanultam az évek során. A középiskolában tanultam szakrajzot, és a faipari szakrajz nagyon jól kapcsolódik a díszletek tervezéséhez. Volt géptanoktatás is, ezekhez az alapokhoz a gyakorlatban szereztem meg a díszletgyártáshoz szükséges tudást.

1984–1991 között a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színháznál díszletfestőként dolgoztam. 1991-ben a kaposvári Csiky Gergely Színházhoz szerződtem, a festőműterem vezetője lettem. 1993-ig voltam ott, akkor visszahívtak Zalaegerszegre, de előbb még a nyári időszakban Szegeden töltöttem egy kis időt. A Szabadtéri Színpad előadásaihoz Bischof Sándor vállalkozóként készített díszleteket. Nagy színpadi produkciókhoz csináltunk díszleteket, olyanokhoz, mint az *Aida* vagy a *Cigányszerelem*. Szeptemberben visszatértem Zalaegerszegre, azóta folyamatosan ennél a színháznál dolgozom, először mint a festőtár vezetője, 1997-től pedig a Műhelyház vezetőjeként. Így a teljes díszletgyártásnak és az összes ott dolgozó szakembernek én lettem az irányítója, közalkalmazotti jogviszonyban, immár több mint 33 éve.

1993-tól másodállású egyéni vállalkozó is voltam. Ez a vállalkozásom alakult át 2008-ban a Szenográfia Kft.-vé, amelynek ügyvezetője vagyok. Gyakorlatilag ez két különböző műhelyt jelent, bár a kettő között van átfedés. A színháznak van egy kb. 7-800 m²-es műhelyháza, egy szakközépiskolával közösen. A kft. 750 m²-es műhelyépülete a város másik felében van.

A színházi Műhelyház készíti el a Hevesi Sándor Színház évi 6-7 bemutatójának díszleteit, a kft. pedig pályázatok vagy megbízások alapján olyan színházaknak végez feladatokat, munkákat, amelyeknek nincs saját műhelyük, tehát vállalkozási alapon dolgozik. Az átfedés a két üzem között abban nyilvánul meg, hogy a színházi Műhelyház szabad kapacitásait, külön megbízások alapján, felhasználja a kft.

Az évek során kialakult jó színházi kapcsolatokra támaszkodva Szombathelyre, Kaposvárra, a budapesti Nemzeti Színházba, a Madách Színház számára, Pécsre és Szegedre is dolgozunk. Szerencsére nagyon sok színházi produkció van, és kevés a speciálisan színházi díszleteket gyártó üzem az országban. Így folyamatosan teljes kapacitással üzemelünk.

A szombathelyi Weöres Sándor Színház szinte minden bemutatójához a mi műhelyünk készít díszleteket. Kaposvárral hagyományosan jó kapcsolatunk van, legutóbb a *Kabaré* c. előadás díszleteit készítettük, amit Bozsik Yvette rendezett. Jelenleg is az ő egyik rendezéséhez, a *Pogánytánc* című produkcióhoz készítünk díszletet a budapesti Nemzeti Színház számára. A pécsi Nemzeti Színháznak is szoktunk díszleteket gyártani, bár nekik van saját műhelyházuk.

Műhelyeinkben asztalosok, lakatosok, festők, szobrászok is dolgoznak, így egy-egy produkció teljes színpadképét, azaz minden díszletelemét el tudjuk készíteni. A két műhely létszáma összesen 16 fő, de ezen kívül vállalkozókat is alkalmazunk egy-egy díszletdarab elkészítéséhez. Vagyis vannak bedolgozóink, ha szükséges. „Reneszánsz” műhely vagyunk, mert mindent készítünk, egyszerre lehetünk asztalosok, lakatosok, festők és szobrászok. Épületmakettek készítésével is foglalkozunk, például Sopron számára 2011-ben elkészítettük a régi vármegye 15 épületének egyméteres makettjeit, amelyek a Mini Magyarország Makettparkban, Kisbéren lettek kiállítva. Mivel a makettek szabadterén állnak, az időjárás viszontagságainak kitéve, az alapanyaguk üvegszövet, poliészter és műgyanta. Mórahalomra is készítettünk 20 épületmakettet, közöttük a Parlament 11 méter hosszú másolatát.

A díszleteket minden esetben a színházak rendelik meg, ők finanszírozzák a produkciót →

► Karinyth F.–Szakonyi K.: *Tanár úr kérem.* R.: Sztarenik Pál. 2017

→ és választják ki a kivitelezőt. Általában pályázatot írnak ki a díszletgyártásra, és a beérkezett három-négy ajánlat közül választanak. Ha elnyerünk egy pályázatot, a díszlettervezőtől megkapjuk a díszletterveket. A színház a megrendelésben megadja a színpadra szerelés időpontját, ami a gyártónak az elkészítés határidejét jelenti. Az anyagbeszerzéstől kezdve az összes feladatot elvégezzük a műhelyekben, és a díszletszerelés napjára leszállítjuk a kész elemeket a színházba. Itt a színházi műszakkal közösen összeszereljük, felépítjük a díszletet. A rendező és a díszlettervező vezetésével megalkotjuk a színpadkép végleges változatát. Természetesen az ekkor felmerülő átalakításokat vagy pótingényeket is teljesítjük, a díszletet ezután veszi át a színház. Az egész folyamat csak akkor képes precízen működni, ha a színházakkal jó a kapcsolatunk. A gyártás során is kapcsolatban vagyunk egymással, hiszen felmerülhetnek kisebb változtatások, vagy más műszaki megoldások, melyeket a színház szcenikusával vagy a díszlet tervezőjével kell egyeztetni. Ez az állandó bizalmi kapcsolat az alapja annak, hogy rendszeresen ugyanazoknak a színházaknak, rendezőknek, tervezőknek készítünk díszleteket. Természetesen az a célunk, hogy a színpadi produkció a lehető legmagasabb színvonalú legyen, ennek egyik feltétele a díszlet, amit mi a lehető legjobb tehetségünk szerint készítünk el.

► Ray Cooney: *Család ellen nincs orvosság.*
R.: Besenczi Árpád. 2017

A színházi munkám mellett hiányzott az önálló alkotás lehetősége. Ezt találtam meg a díszlettervezésben, amely lényegében alkalmazott képzőművészet. Általában évente három díszlettervet készítek, kettőt a Hevesi Sándor Színház, egyet pedig a zalaegerszegi Kvártélyház Szabadtéri Színház részére. Az elmúlt tíz évben szinte mindegyik szabadtéri produkciót én terveztem. Egy-egy felkérésre készítettem díszlettervet Eger, Szombathely és más színházak számára is. Nekem a saját színházam a legfontosabb, ide szeretek a legjobban tervezni. Általában a rendező választja ki a díszlettervezőt, és ha az első tervezés sikeres, akkor kialakul a jó kapcsolat a további közös munkához.

Színházunk igazgatója, Besenczi Árpád minden évben rendez egy vígjátékot, a produkciók díszlettervezését pedig rám bízta. Ezek a vígjátékok rendszerint szobadíszletekben játszódnak,

► Tasnádi István: *Közellenség.* R.: Sztarenki Pál. 2015

amit nagyon szeretek tervezni. A szobadíszlet statikus dolog, és mint ilyen, nagyon hasonlít egy festményre. Egyszerűbb megtervezni, mint egy több helyszínes előadás díszleteit, de az egyetlen helyszínből is lehet látványosat alkotni. Sztarenki Pállal, színházunk művészeti vezetőjével is sokat dolgozunk együtt. Legutóbbi közös munkánk a *Tanáur úr kérem* c. előadás volt. A több helyszínen játszódó látványos produkció díszleteit én tervezhettem. Egy-egy tervhez nemcsak a látványrajzokat, hanem a díszlet szerkezeti rajzait is elkészítem. Nem számítógéppel tervezek: papíron rajzolom meg az elképzeléseimet. Szívesen rajzolok szabad kézzel, örömet okoz, hogy telerajzolhatok egy üres fehér lapot. Megrajzolom a teret, a hangulatokat és elkészítem a díszletmakettet is. Régi díszlettervezői gyakorlat, hogy a színpadképről makett készül, hasznos a kivitelezésnél, és nagyon szeretem készíteni. Bagó Bertalan rendezte *A Gézagyerek* c. előadást (2006), amelyhez – pályám során egyetlenegyszer – a díszletek mellett a jelmezeket is én terveztem.

35 éves a Hevesi Sándor Színház, ebből az alkalomból az alagsorban rendeztünk egy kiállítást Szőke Juliannával együtt, aki a jelmeztervező társam azoknál az előadásoknál, amelyeknek a díszleteit tervezem. A kiállításon bemutatjuk terveinket, a színpadmaketteket és néhány elkészült jelmezt.

Bár eddigi pályafutásom során semmilyen díjat nem kaptam, nem vagyok elégedetlen, nagyszerű lehetőségeim voltak nagy produkciókban alkotni. A kezdetekben Bischof Sándorral a *Josephine Baker* c. amerikai-magyar koprodukciós film (1990) díszleteit, vagy az *Aida*-előadást (Szegedi Szabadtéri Színház, 1993), 2000-ben a Velencei Biennálé Magyar Pavilonját készítettük. Ekkor egy hónapig Velencében éltem, ami hatalmas élmény és szakmai lehetőség volt. Nemcsak a mi pavilonunk volt nagyszerű feladat, hanem az a lehetőség, hogy a biennálén részt vevő országok pavilonjainak építését is láthattam.

Nemzetközi közösségben voltunk együtt, remek szakemberekkel. Azóta is visszajárok Velencébe a családommal.

A műhelyünkben készült látványos díszletek közül a *Farsang* (Budapesti Nemzeti Színház, 2003), *Producerek* (Madách Színház, 2006), *Párizsi élet* (Budapesti Operettszínház, 2007), *Viktória* (székesfehérvári Vörösmarty Színház, 2008), *Vámpírok bálja* (Ronacher Theater, Bécs, 2009), *Mary Poppins* (Madách Színház, 2012) előadásokat említeném. Készítettünk díszletet a Plácido Domingo főszereplésével előadott *Traviata*-előadásra a pécsi Expo Center színpadára. Ezek a lehetőségek nagyon nagy ajándékok, ott lehettem az 5000 néző között és velük tapasztaltam Plácido Domingónak. Úgy éreztem, a taps egy kicsit a díszletnek és nekem is szól.

Meglepetés volt ez a díj. Nem számítottam rá, örülök, hogy mások is észreveszik, hogy ennyi éven keresztül tudatosan és jól végezzük a díszletkészítést. Nagyon szép gesztus volt, hogy ezt elismerték, jó hangulatú összejövetelben volt részem Békéscsabán. Fantasztikus gálaműsor keretében, a családom jelenlétében vehettem át a díjat. Nagyon komoly megbecsülés a szakmától, hogy úgy döntöttek, megérdemlem ezt a díjat. Természetesen nemcsak nekem szól, hanem annak a csapatnak is, amelynek legtöbb tagjával már több mint 20 éve dolgozom együtt. Fontos, hogy ezt a speciális munkát éveken át összeszokott csapattal végezzük. A díszletgyártás titkait csak a gyakorlatban, az idősebb szakemberektől lehet eltanulni. Ha nincsenek ők, akik ilyen magas szakmai szinten végzik a munkájukat, talán nem kaphattam volna meg ezt a díjat.

**LEJEGYZTE
KÁRPÁTI IMRE**

Valamennyi kitüntetett kollégának tiszta szívből gratulálunk! További munkájukhoz jó egészséget és sok sikert kíván a szerkesztőség.

GHIBLI

GHIBLI – kompakt házban óriási tudás

A GHIBLI™ az Ayrton első olyan LED-es fényvetője, melyet teljesen átfedő kiegészítési rendszerrel és teljes effektpalettával szereltek fel, így a látványtervezők számára kompromisszumok nélküli, szinte korlátlan kreatív lehetőségeket kínál. A 7500 K színhőmérsékletre kalibrált, nagy teljesítményű, kiemelkedő egyenletességű fehér fényforrású LED-modul segítségével a GHIBLI™ egyedülálló, 23000 lumen fényáramot biztosít, mindezt rendkívül kompakt méretben.

A szabadalmaztatott optikai rendszer egy 137 mm-es frontlencsével és további 13 kiváló minőségű lencsével rendelkezik, mely 8:1 zoom arányt és 7-től 56 fokig állítható zoom tartományt biztosít.

AYRTON
Digital Lighting

LISYS-PROJECT
STAGE TECHNOLOGY

www.lisys-project.hu | szinpad@lisys-project.hu | +36 1 307 6209
| 1142 Budapest, Tengerszem utca 78.

Elhunyt Strack Lőrinc

Lőrinc egy nagyon tevékeny, sikeres életút után, 73 éves korában hagyott itt minket. Halálával pótolhatatlan veszteség érte a magyar színháztechnikát.

1969-ben ismertem meg Lőrincet, aki Tolnay Pali bácsi nyugdíjba vonulása után került a Középülettervező Vállalat (KÖZTI) Vajda Ferenc vezette Színháztechnikai Szakosztályára gépész tervezőnek. Akkor végezte el a Bánki Donát Gépészeti Főiskolát, és ismerkedni kezdett a színházok gépészeti berendezéseivel, melyek abban az időben még meglehetősen primitívek voltak. Vajda Feri NDK-s kapcsolatai révén az 1971/72-es évadot a berlini Komische Operben töltötte, különböző műszaki szerepekörökben. Bár az alapvető cél a színházi világ, annak belső működésének, rendszerének megismerése volt, de emellett – egy év alatt – elvégezte az Institut für Kulturbauten hároméves színházi műszaki vezetői

süllyedőkhöz pedig az INTRANSMAS-t, de egyik cég sem látott perspektívát a színházi gépezetekben.

A Színháztechnikai Szakosztály fiatal csapatában nagyon közvetlen, vidám hangulat uralkodott. Az ott dolgozók közül akkor egyedül Lőrincnek volt autója, egy VW Bogár, azzal járt be Solymárról dolgozni a Kecskeméti utcába. Johnny Casht úgy ismertük meg, hogy Lőrinc hozta a számaikat tartalmazó felvételeket, munka közben ezeket hallgattuk lelkesen. Gyorsan beilleszkedett a csapatba, és precíz munkája egyre nagyobb segítséget jelentett számunkra.

Az Irodalmi Színház felújításánál a színhádgépészetet az Épületgépészeti és Cserépkályha-építő Szövetkezet (ÉCSÁSZ) kis felvonórészlege csinálta, melynek vezetője Asztalos Gyula, Lőrinc évfolyam- és csoporttársa volt. Ebben a kis csapatban megvolt az érdeklődés és az am-

ségével – aki a KÖZTI-ben maradt tervezőnek – német cégekkel került kapcsolatba. A fejlesztések korszerű alkatrészigényeinek kielégítése

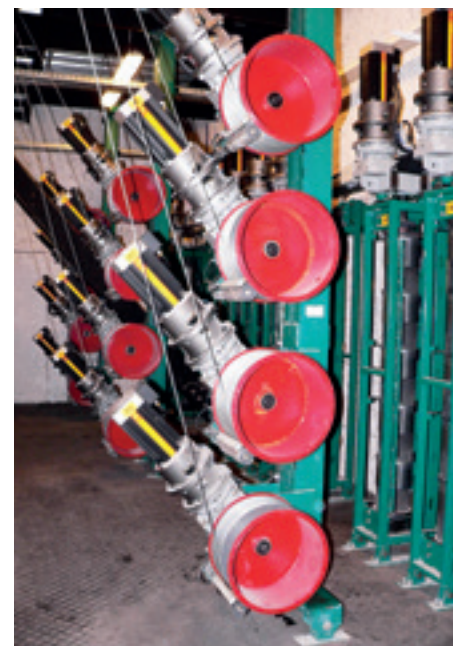
► Várszínház ponthúzó, 1978

tanfolyamát is. A tanfolyam értékes hozománya volt, hogy az ott tanuló műszaki vezetők barátsága révén a legtöbb keletnémet színházba eljutott. Ezek nemcsak korszerűbb, jobban felszerelt színházak voltak, mint a magyarok, hanem jól szervezett, fegyelmezett, profi munka jellemezte működésüket. A német nyelvtudásának később is nagy hasznát vette munkája során.¹

Az NDK-ból hazatérve szembesült igazán a hazai színhádgépészet elmaradottságával. Abban az időben még nem volt szakkivitelező cég, mindent műhelyrajzszerint kellett megtervezni, mert nem lehetett tudni, melyik építőipari lakatosüzem lesz a gyártója. A KÖZTI-ben próbáltuk megnyerni a Gép- és Felvonószerelő Vállalatot,

bíció, hogy átálljanak erre a szakterületre. Strack Lőrinc lett a szellemi vezető, a KÖZTI-ben rajzolt tervei alapján megfogalmazott igények szerint indította el a hazai színhádgépészeti fejlesztéseket. Az ÉCSÁSZ megkapta a Színháztechnikai Szakosztályon felhalmozott műhelyterveket. (Köztük volt néhány muzeális érdekesség is: mennydörgésgép, szélgep stb.) A Várszínház 1978-as felújítása volt a fordulópont, ahol – a korábban szokásos kézi húzók helyett – 28 motorikus, kétsebességű ponthúzót építettek be, amelyek 4 programban voltak választhatók, szinkronizálás nélkül, csoportosan vagy egyedi vezérléssel. Ezek műhelyterveit Lőrinc nagyrészt még a KÖZTI-ben készítette.

Ettől kezdve az ÉCSÁSZ Színhádgépészeti Üzeme a gyártmánytervek készítésére ötfős gépész tervezőcsapattal bővült, és Lőrinc segít-

► Vörösmarty Színház felsőgépház ponthúzó, 2005

nem ment könnyen, abban az időben kötött devizagazdálkodás volt, és a nyugat- és kelet-európai cégek gyártástechnológiája, műszaki felkészültsége igen távol állt egymástól. De az üzleti kapcsolatok mégis elősegítették a szakmai fejlődést.

Lőrinc sorra tervezte országszerte a nagy színházi rekonstrukciókat, minden felújítás egy újabb lépcsőfok volt a fejlesztésekben. 1986 elején az ÉCSÁSZ Színhádgépészeti Üzeméből önálló cég alakult, a Színháztechnikai Kisszövetkezet (SZIKI), amely rohamosan bővült, a kis csapatból gépészeti és elektromos kivitelező

¹ Strack Lőrinc a SZÍNPAD 2012/3. számban beszél részletesen pályafutásáról (lásd 19–23. o.)

részleg, karbantartók, gépészeti tervező-, technológiai tervező- és fejlesztőrészlegek alakultak.

A nagy tervezővállalatban a színháztervezéshez minden szakág együtt volt. Kézenfekvőnek tűnt, hogy a Színháztechnikai Szakosztály – elsősorban Vajda Feri – az építésznek színháztervezéseknél funkcionális kérdésekben is tanácsokat adjon. Lőrinc ebbe a munkába később bekapcsolódott, mert látta, hogy néha ezek a kérdések jobban meghatározzák egy színház minőségét, mint a színpad gépészeti ellátottsága.

35 éven át a szakosztály bármelyik tervezőintézetnek alvállalkozóként dolgozhatott. A nyolcvanas években már kezdett kialakulni a tervezőcégek között a munkáért folyó harc, a KÖZTI a színháztechnikai szakembereivel próbálta „zsarolni” az országot. A Győri Nemzeti Színház volt az első 1978-ban, ahol a KÖZTI nem tudta megszerezni a tervezést. Ez a gondolkodásmód is közrejátszott abban, hogy a 80-as évek elején – az Operaház felújítása alatt – először Vajda Ferenc, majd később Lőrinc is a KÖZTI-ből az ÉCSÁSZ-hoz ment át dolgozni.

Lőrincet nagyon bosszantotta, hogy nem volt Magyarországon jó minőségű színházi függöny-

► Jászai Mari Színház – Népház billenthető nézőtér mozgatható művei, 2009

A SZIKI sikerszériája és monopolhelyezete 1994-ben a Vígszínház rekonstrukciójánál szakadt meg. A cég vezetése a szakterület új

munkájuk a Liszt Ferenc Zene-művészeti Egyetem rekonstrukciójának tervezése volt.

A MŰPA Fesztiválszínházán dolgoztam utoljára Lőrincsel együtt. A táncszínház műszaki paramétereit és koncepcióját a Hagyományok Háza megbízásából terveztem – akkor még úgy volt, hogy ők fognak a MŰPA-ba társbérlelőként beköltözni – és Lőrinc a színpadgépészet technológiai terveit dolgozta ki. Az együttműködésünk ma is kellemes emlék.

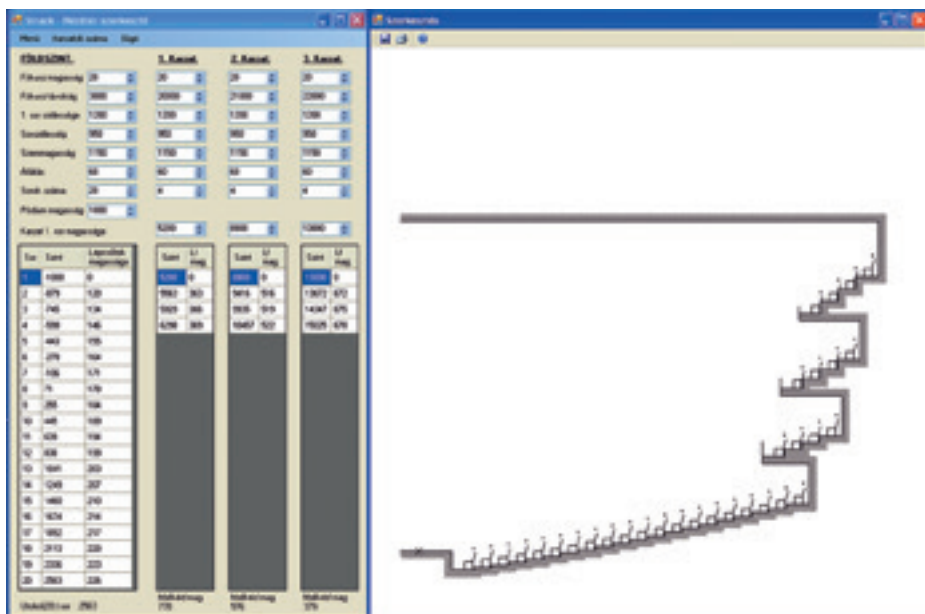
► Omega profil

► Kombi profil

Lőrinc is egyre jobban érezte, hogy a színháztervezésben az építésznek adott tanácsok, a színházi funkciók elmagyarázása, a konzultációk nagyon fontosak. A technológiai tervezésben szerzett tudáson és a színházi működés ismeretén felbátorodva egyre gyakrabban nyújtott segítséget az építész- és társtervezőknek. A rendszeresen visszatérő építészeti problémára, a nézőtér jó látási viszonyainak megszerkesztésére fia segítségével egy nézőtér-szerkesztési programot készített, amely a nézőtér-színpad különböző paramétereinek változtatását követhetővé teszi. A következmények gyorsan láthatók a szerkesztési programban. Közkinccsé tette ezt a programot, bárki hozzáférhetett és megkaphatta.

Lőrinc kapcsolata a SZIKI-vel mindvégig megmaradt. Az Oslóban élő Ölveczky Miklós magyar származású színháztechnikus segítségével két munkát is elnyertek: a koppenhágai Folketeatret Hippodrom átrendezhető stúdió-

► Nézőtér szerkesztési program

mozgató rendszer. Ezért kifejlesztette a kombi függőnysinrendszert. Az új rendszer fejlesztésénél a legkorszerűbb anyagokból indult ki: grafitos teflon, önthető vulkolán, üvegszál erősítésű poliamid, és természetesen a sín részére nagy szilárdságú eloxált préselt alumínium. A műanyag alkatrészek formálásában nagy segítségére voltak PEMŰ²-s ismeretei, és öccse, akinek jól menő műanyagszerszám-készítő vállalkozása volt. A gyártmány 1989-ben Formatervezési Nívódíjat kapott, a mai napig ezt a függőnysinrendszert használjuk.

szereplőivel (Racional, Bosch Rexroth, majd Színpad- és Emelőgéptechnika Kft.) Lőrinc eredményei ellenére sem tudott együttműködést kialakítani.

A rendszerváltás után Strack Lőrinc is önálló vállalkozó lett, és Gebei András kollégájával dolgozott együtt a Gebei és Társa Kft.-ben. Legnagyobb munkájuk a Művészetek Palotája volt, de a Korda Filmstúdió tervezése is hasonló nagyságrendű feladatot jelentett. Lőrinc vállalta az építészeti konzultációkat, funkcionális egyeztetéseket és a színpadtechnikai tervezést, András a színpadgépészet vezérlési és a színpadvilágítási terveket készítette. Utolsó közös

2 PEMŰ Műanyagipari Feldolgozó Vállalat, ma Zrt.

→ termének színpadtechnikáját és a Feröer-szigeteken lévő művelődési ház ponthúzó berendezésének felújítását. A munkák jól sikerültek, de az exportlehetőség előnyét erősen csökkentette a nagy távolság. Más volt a helyzet a tervezéssel: Ölveczkynek olyan technológusra volt szüksége, aki a technológiai tervek megrajzolásában és a kiírásokban segítségére tud lenni. A koppenhágai Hippodrom technológiai terveit és kiírását már együtt csinálták. Ennek mintájára terveztek egy zenekariárok-szék-kocsirendszert a reyjavíki Nemzeti Színház részére. Aztán kisebb kulturális létesítmények következtek: a Drammens Színház, a malmói cirkusz átalakítása, a koppenhágai Kultúrház, fejlesztési javaslatok a világ egyik legjobb többcélú sportcsarnoka, az Oslo Spektrum részére stb. Ezekkel a munkákkal Lőrinc európai szintű kitekintést és tapasztalatokat szerzett.

Ennek segítségével már természetes volt, hogy – elsősorban a Zoboki–Demeter és Társai Építészirodán keresztül – külföldi munkákon dolgozzon. Leginkább nagy kínai beruházásokon, de dolgozott a szibériai (Szurgut) vagy a Szentpétervárnak szánt, MÜPA karakterű létesítményen is.

Lőrincet mindig óvatos, körültekintő, nagyon alapos és szerény munkastílus jellemezte. Nagy szorgalommal, kíváncsisággal és kitartással fejlesztette magát. Az utolsó évtizedben már számítógéppel tervezett. Nagy ívű, tevékeny élete teljes volt és példamutató. Munkássága kitörülhetetlen nyomott hagyott a magyar színpadgépészet fejlődésében. Nagy kár, hogy a hiányzó utódoknak nem tudta átadni tudását... Nagy űr keletkezett távozásával!

Zárkózott volt, ha privát életére terelődött a beszélgetés. Feleségét még a KÖZTI-ben ismerte meg, aki nagy segítségére volt tervei feldolgozásában. Kiegyensúlyozott, boldog családi életet éltek, két fiút neveltek fel. Az utóbbi években – elsősorban felesége súlyos betegsége miatt – minden szakmai munkát leépített. Többször beszéltem vele telefonon, és érdeklődtem felesége állapotáról, ami nagyon megrázta őt. Önfelelősen ápolásának és gondoskodásának köszönhetően felesége végül is legyőzte betegségét és

meggyógyult. Rajta ezután hatalmasodott el a halálos kór...

Fájdalmas Tőle végső búcsút venni, egyetlen

vigaszunk, hogy emléke és eredményei velünk maradnak...

SZABÓ-JILEK IVÁN

► Spirálliftes színpadi süllyedők

► A Drammens Teater stúdió

NEKROLÓG

In memoriam Strack Lőrinc

Harmónia, együttműködés és többirányú látásmód a színpadtechnikai tervezésben

„A segédeszköz nem helyettesíti a tervező szak-tudását, hiszen már az alapadatok megadá-sánál is más-más szempontokat kell az eltérő funkciójú létesítményeknél szakmailag helye-sen mérlegelni” – e szakmai munkássága credő-

jaként is értelmezhető gondolatokkal zárul néhai Strack Lőrinc barátunk, kollégánk egyik publikációja. Még a gondolat is döbbenetes, de leírva az idő múlásának fájó bizonyítékaként ég tudatunkba; amikor e sorok megjelennek, már

több mint három hónapja hagyott itt minket a szcenikai-színpadtechnikai tervezés egyik meg-kerülhetetlen hazai szaktekintélye.

Közös munkánk a Zeneakadémia rekonst-rukciójának 2003-as tervpályázatával kezdő-

dött. Lőrinc színpadtechnikai tervezőként végigkísérte a rekonstrukció 13 éves folyamatát, e feladat mellett számos, az ötletek és álmok szintjén megrekedt, valamint megvalósult beruházás szakértői csapatában sodort egymás mellé minket a sors. Lőrinc partnereként, megrendelőként és munkatársként is érzékelhető, figyelemre méltó volt látásmódjában, megközelítéseiben a szakmaiság és a funkcionalitás szempontjainak harmóniája, az együttműködésre való törekvés. Ennek köszönhető, hogy a beruházások legnehezebb időszakában, a tervezett műszaki tartalom és a költségvetési keretek „találkozásának”, egybevetésének nehéz pillanataiban is a projektmenedzser biztos támasza tudott lenni, javaslataival szinte észrevétlenül úgy segítette a nehéz beruházói döntések meghozatalát, hogy azok eredményét ne érzékeljük eredeti elképzeléseink kicsontozásának, kilúgozásának. Megbízója, megrendelője kényszerű, sokszor a műszaki gondolkodástól idegen – pl. közbeszerzési, jogi – szempontrendszerét megismerve aktív részese tudott lenni az előkészítés és lebonyolítás folyamatának. Életre szóló élményként

maradnak meg a késő estébe nyúló egyeztetéseink, amelyek egy-egy innovatív javaslatával zárultak. Egy ilyen, maratoni hosszúságú beszélgetéssorozat eredményeként jött létre a Zeneakadémia korábbi Kistermének, a mai Solti György Kamarateremnek teljes alsó- és felsőgépészete, amelyekkel az elmúlt négy hangversenyévadban bizonyítottan a hazai koncertélet egyik – talán legsokoldalúbban használható – variábilis, ugyanakkor eredeti belsőépítészeti egységét és értékeit újra megmutató kamarahelyszíne jöhetett létre. A 100 éves műemléképület rekonstrukciója a technológiai tervezők közül leginkább talán a helyszíni adottságokkal, helyhiánnyal mindig, de ez esetben fokozottan megküzdő színpadtechnikai tervezők kreativitását vette igénybe. A teljes rekonstrukció folyamatára visszatérve a százéves korai vasbeton tartószerkezetekhez idomuló követelmények, a Nagyterem felsőgépészeti rendszerének helyet biztosító, csak korlátozottan járható álmennyezeti tér kialakítása, a Solti Kamaraterem csak 1907-es fényképről ismert csillárjainak 5 pontos függesztése és mozgatása a tervezés olyan cso-

mópontjai voltak, amelyek feldolgozása akkor és ott, Strack Lőrinc nélkül elképzelhetetlen lett volna. Tervezői, szakértői megközelítését mindvégig a többszörös nézőpont jellemezte; a produkció lebonyolításának, a létesítmény üzemeltetésének műszaki szempontjai mellett mindig kiemelt figyelmet fordított a közönség igényeinek kielégítésére, a nézői élmény feltételeinek biztosítására. Munkássága nyomán a nézőtér kialakításának, az ún. láthatósági szerkesztésnek nagy tapasztalattal bíró szakértőjévé vált; azt, hogy e szakmai kérdéskör számára is kiemelt jelentőségű volt, a nevével fémjelzett nézőtér szerkesztő program is bizonyítja.

Strack Lőrinc kollégánk távozásával szegényebb lett szakmai közéletünk. Meggyőződésem, hogy nekünk, a fiatalabb generációnak feladata elődeink eredményeinek, tapasztalatainak kamatoztatása, hiszen enélkül fejlődésünk is megtorpan, lelassul. Mostanra Lőrinc szerzteágazó, az egész országra és országghatáron túlra is kiterjedő munkássága is ennek a feladatnak részét képezi, amelyért tisztelettel adózunk emlékének.

LAKATOS GERGELY

Búcsú egy nagyszerű munkatárstól

2017 novemberben hitetlenkedve fogadtam a család értesítését, hogy Lőrinc súlyos beteg lett. Aztán reménykedve vártuk a hírt jobbulásáról, de helyette jött a még szomorúbb hír: Lőrinc meghalt.

Heteken keresztül minduntalan eszembe jutott, nem akartam tudomásul venni, hogy ez a kiváló szakember, jó barát eltávozott közülünk! Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy több évtizeden keresztül szoros tervezői kapcsolatban lehettem vele. Mindig segítőkész volt, a kisebb vagy nagyobb színháztechnikai feladatokban egyaránt. Fantasztikus szakmai tudása, nyugodt és mindig precíz közreműködése számtalanszor nagy segítségemre volt a teremakusztikai tervezésben is.

Azt hiszem, kijelenthetjük, hogy hazánkban a színpadtechnikai tervezés területén a legnagyobb egyéniség volt. Számos építész, statikus kért és kapott tőle szakmai segítséget, legyen az nemzeti színház, művelődési központ, sportcsarnok vagy csak egy iskola.

Már ő is több éve nyugdíjasként dolgozott velünk. Tavaly már kissé nehezebben lehetett rávenni a scenikai szaktervezésre, ami előrevetítette gyengülő egészsége jeleit. Lassan beletörődve, tudomásul véve, hogy Lőrinc szakmai, baráti együttlétére a jövőben nem számíthatok, csak egyet tehetek: sok más tervező kollégával együtt, akikkel dolgozott, én is remélem, hogy lassan szerető családja is megnyugszik, beletörődve a szomorú valóságba.

Kedves Lőrinc, őszintén mondom, hogy a hosszú éveken át tartó együttműködésünket, mindig segíteni kész tulajdonságodat sohasem felejtem!

KOTSCHY ANDRÁS
Kotschy és Társai Kft.

KOTSCHY
akusztika • informatika • oktatás

Tanácsadás, mérés
Teljes körű akusztikai tervezés

Teremakusztika, modellezés
Épületakusztika
Zaj- és rezgésvédelem

Kotschy és Társai Kft.
2045 Törökbalint, Ámos vezér u. 4.
telefon, fax: +36 23 330 746
mobil: +36 30 211 41 29
e-mail: bandi@kotschy.hu
www.kotschy.hu

LED színpadvilágítás... ahogy én szeretem

A Sceni-Tech 2017 előadásai között hangzott el ez az érdekes és elgondolkodtató előadás a LED színpadvilágítás értékeléséről.

Az elmúlt években újabb szakaszába lépett a LED világítási forradalom – egyre-másra jelentek és jelennek meg a mind jobb fényminőséget produkáló termékek, fejlesztések. Természetesen ezek az eredmények nem jöhettek volna létre, ha a fényvetők legfontosabb elemében, a minőségi LED chipek fejlesztésében, fejlődésében nem lett volna ilyen látványos az előrelépés. Ma már vitán felül áll, hogy a LED nemcsak az energiatakarékosság, valamint a fehéren túl a színes fényforrás volta miatt kaphat ekkora teret a világítástechnikában, hanem amiatt is, hogy minőségi, nagyon magas színvisszaadású fényforrásként is számíthatunk rá. Amikor a színpad-világítási területen való használhatóságot vizsgáljuk, természetes, hogy a fehér LED fényforrások fejlesztési eredményeit vesszük először górcső alá.

Fényforrásaink – az árulkodó spektrális eloszlás

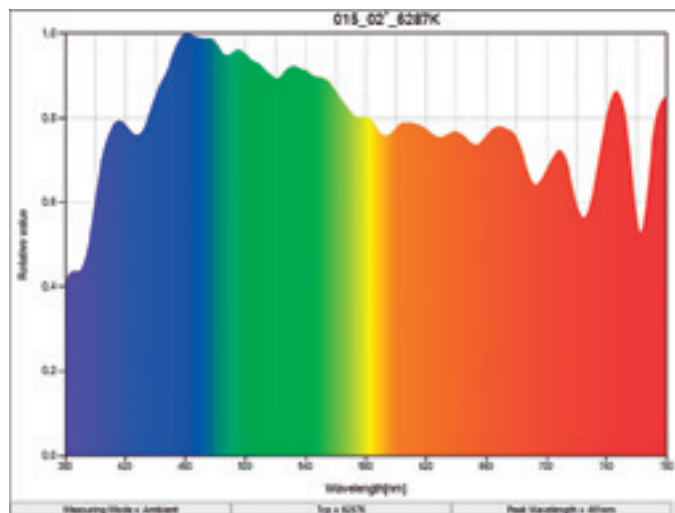
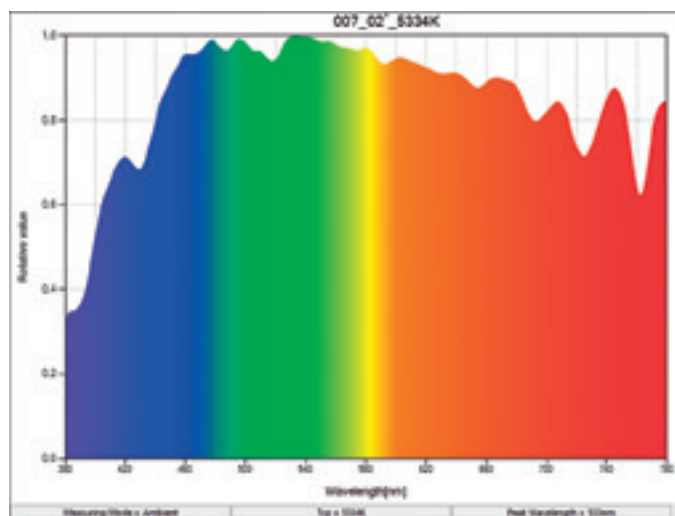
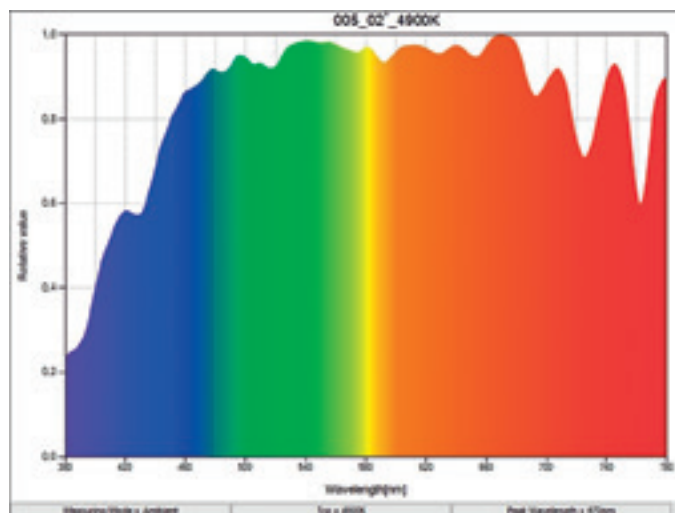
Hol is tart ma a fehér LED fényforrások fejlesztése? Hol tartanak e modern fényforrások fénytechnikai jellemzői a hagyományos fényforrásokhoz képest?

Ezekre a kérdésekre nem is olyan könnyű válaszolni. Elsősorban azért, mert nincs általános konszenzus arról, hogy mihez is kellene ezeket a fényforrásokat, azok fénytechnikai jellemzőit hasonlítani. A normál izzószálas lámpához? Vagy a modernebb, halogén fényforráshoz? Esetleg az ezeknél jobb hatásfokú fénycsövekhez vagy fémhalogén fényforrásokhoz? Ezek természetesen mind szóba kerülhetnek, de referenciaként vegyük a színpadvilágításban legelterjedtebb halogén fényforrást – bár ha tényleg az alapokhoz szeretnénk visszanyúlni, jogos a kérdés, hogy a mesterséges fényforrásainkkal alapvetően mit is szeretnénk utánozni. A válasz olvasóinknak meglehetősen könnyű: egyedüli természetes fényforrásunkat, a napfényt.

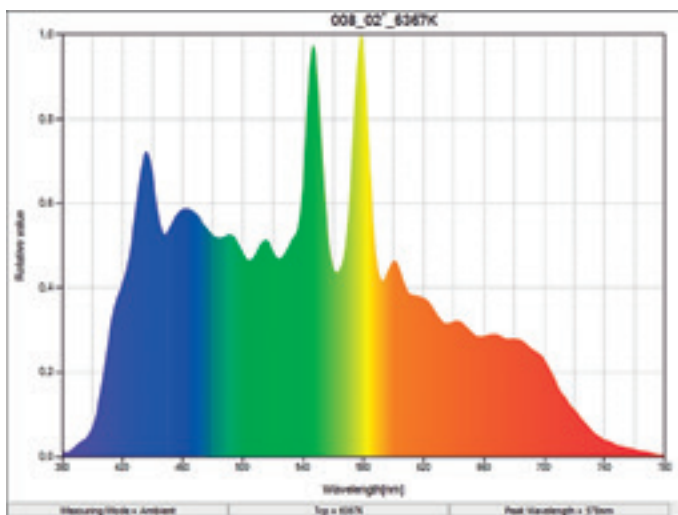
Nos, amikor kicsit megvizsgáljuk a napfényt, máris láthatjuk, hogy ez a fény állandóan változó arcát mutatja. A következőkben a fényforrásaink spektrumait vizsgáljuk meg kicsit, hiszen ez az igazi objektív jellemzőjük. Az 1. ábrán láthatjuk a napfényünk spektrális eloszlását egy májusi napon délelőtt 9 órakor, délután 13 órakor, valamint felhős időben este 18 órakor.

Mindegyik más és más eloszlású, és a színhőmérséklete is 4900 K és 6300 K között váltakozik. Tehát amikor napfényről beszélünk, vajon melyikre gondolunk? Ha összehasonlítási alapként vesszük a nappali fényt, melyik legyen az? Ugye nem könnyű a válasz? Az azonban jól látható, hogy a nappali fényt bármikor is nézzük, szinte minden hullámhossz, azaz minden szín meglehetősen arányosan, nagymértékben szerepel benne. De menjünk tovább: a fémhalogén fényforrásokat sokan „nappali fényű” („daylight”) fényforrásként emlegetik, vajon e fényforrások spektruma mennyire hasonlít a nappali fény spektrumához? A 2. ábrán egy fémhalogén fényforrás spektrális eloszlását láthatjuk, és ez bizony bármelyik természetes napfényű eloszlástól jelentősen különbözik. Bár az emberi szem integráló, összegző tulajdonsága nagyon hasonlóan érzí őket, ugyanakkor ennek a fémhalogén fényforrás színvisszaadása jelentősen elmarad a nappali természetes fény színvisszaadásától.

Végezetül lássuk, hogyan is állunk a számunkra oly kedves halogén fényforrással. A 3. ábrán egy hálózati feszültségű halogén fényforrás spektrumát láthatjuk, melyben a napfényhez képest bizony sokkal kevesebb kék és zöld összetevőt láthatunk. Ráadásul sok színpadi jelenet-

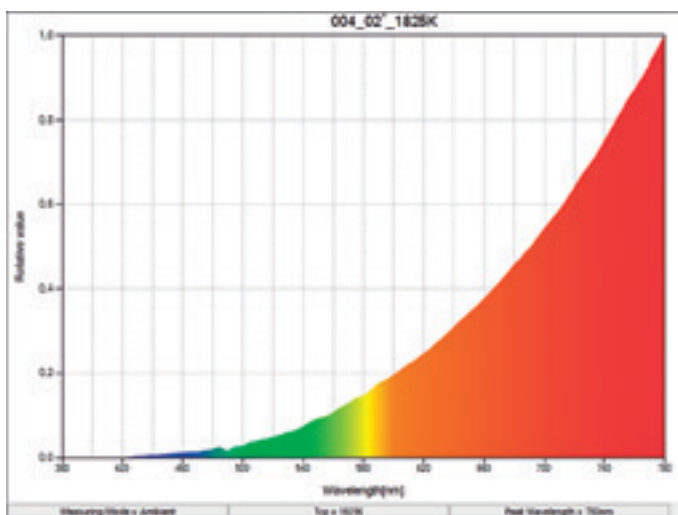
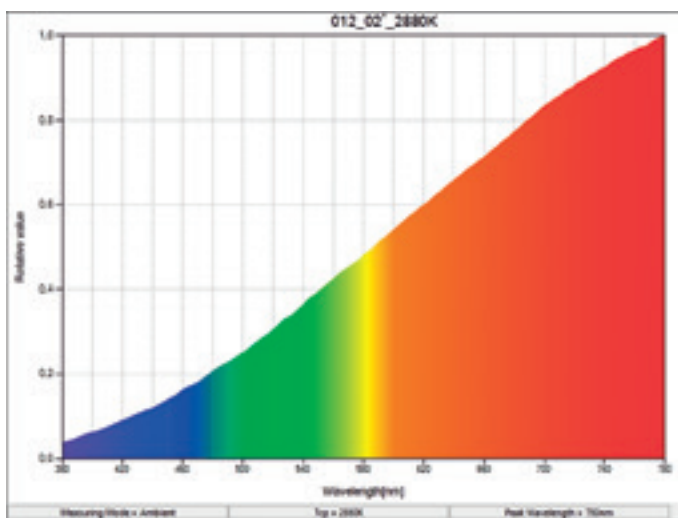
▶ 1. ábra A napfény spektruma reggel 9 órakor, 13 órakor és felhős időben

► 2. ábra Tipikus fémhalogén fényforrás spektruma

ben a lámpáinkat le szabályozott fényvel működtetjük, azaz ledimmeljük. Egy ilyen 20%-ra le szabályozott fényforrás fénye (szintén 3. ábra) jól láthatóan már szinte csak narancs és vörös spektrumszíneket tartalmaz, így ennek minősége, színvisszaadása – szigorúan technikai értelemben – meglehetősen rossznak tekinthető.

Vajon miért szeretjük mégis annyira a halogén fényforrás színét? A barátságos, sárgás fény „meleg”, kellemes érzete miatt? Vagy egyszerűen a tradíció, a megszokás okozza ezt? Megkockáztatom: lehet, hogy egy

► 3. ábra Halogénlámpa spektruma 100%-os és 20%-os feszültség mellett

kicsit konzervatívak vagyunk ebben a kérdésben? Mert ha csak a fény spektrumát nézzük, akkor egy minőségi fehér LED (4. ábra) bizony jóval arányosabb spektrális eloszlást mutat, mint egy halogén fényforrás – azaz a kék és zöld összetevők jóval nagyobb részben szerepelnek benne, arányosabban a vörös tartománnyal.

Az is jól látható, hogy a vörös tartománya nem annyira erőteljes, és az infravörös felé egészen lecsökken a sugárzása – azaz a kibocsátott fény nyel együtt a LED nem sugároz hőt (bár ezt eddig is tudtuk, de a mérés is igazolta).

Ezek a mérések tehát azt mutatják, hogy ma már a minőségi fehér LED – a spektrumát tekintve – képes felvenni a versenyt bármely más fényforrással. Természetesen számos LED-gyártó termékével találkozhatunk a piacon elérhető fényvetőkben, ezért nehéz általános érvényességű kijelentést tenni, de a minőségi LED-felhasználás az új fejlesztésű professzionális eszközökben erősen jelen van. A 4. ábrán két, minőségi LED fényforrással szerelt fényvető fényének spektrális eloszlását láthatjuk úgy, hogy a fényvetők a halogén izzók 3200 K körüli színhőmérsékletén dolgoznak. Nos, én az ilyen LED-ekkel szerelt fényvetőket bizony nagyon szeretem!

Mi a helyzet a színvisszaadással?

Ha ilyen jók már a fehér LED-ek, mért látjuk mégis azt, hogy a halogén fényforrások színvisszaadása (CRI) a 100-as (kiváló) értéket hozza, míg a spektrumában kiegyenlítettebb minőségi fehér LED csak kapaszkodik a kiváló érték felé? A válasz a színvisszaadási index fogalmának meghatározásában rejlik. Amikor ezt a mérési módszert megalkották, egy ideális referenciasugárzóhoz hasonlították a vizsgált fényforrás színvisszaadási eltérését. Azaz pl. a halogén fényforrást egy ideális referencia-izzólámpához hasonlították, és így eleve adott volt a kitűnő színvisszaadási érték. Ráadásul ez az érték csak 8 pasztell, azaz nem túl telített szín vizsgálatán alapul, és ez a fényforrásgyártóknak elég sok manipulációs teret hagyott. Jó példa erre az a kísérlet, amikor egy fehér fényt vörös (640 nm), zöld (525 nm) és kék (465 nm) színes monokromatikus fényforrások kevert fényéből állítottak elő. Megmérték az így létrejövő fehér fény színvisszaadását, és az igen gyenge, CRI=25-ös értéket adott. Amikor azonban a vörös fény hullámhosszát minimális mértékben megváltoztatták (640 nm helyett 615 nm-re), máris CRI=70-es értéket kaptak, holott ez a változás szemmel gyakorlatilag észrevehetetlen volt. Az ilyen kísérletek tapasztalatai is abba az irányba terelték a kutatókat, hogy újabb módszereket dolgozzanak ki a fényforrások színminőségének, színvisszaadásának mérésére, értékelésére.

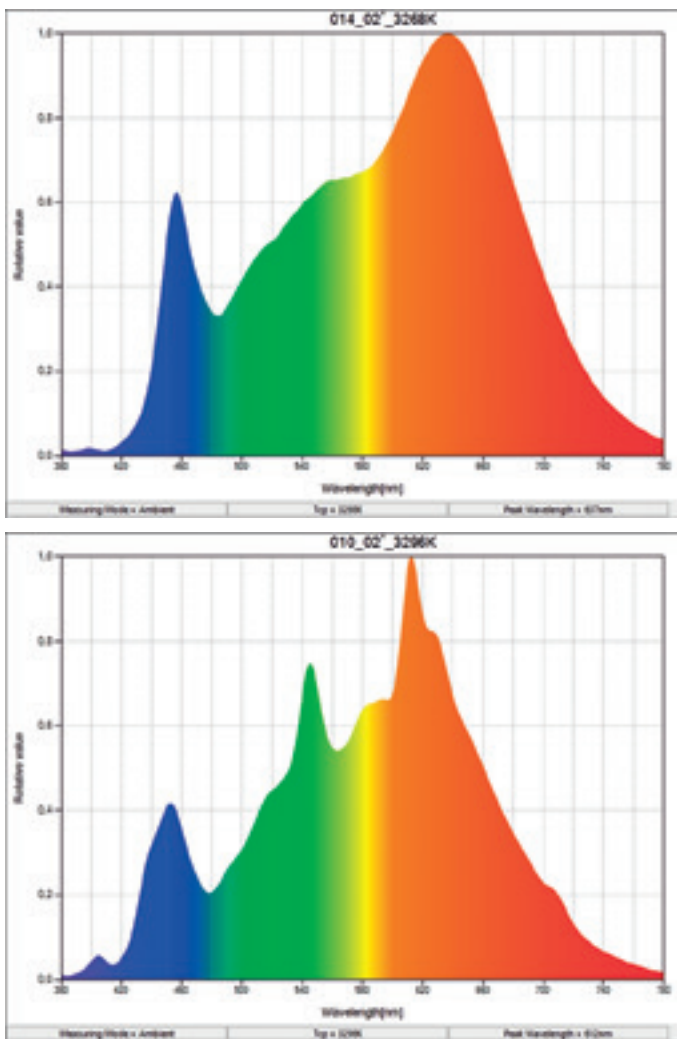
A LED-ek ráadásul szilárdtest fényforrások, fénykibocsátásuk teljesen más fizikai elven működik, ezért spektrumuk is eltérő felépítésű, így nem igazán fair a hagyományos – referenciasugárzóhoz mért – színvisszaadási rendszerrel történő minősítésük.

Jelenleg is folynak folyamatos kutatások, hogy hogyan lehetne minél jobban, objektívebben meghatározni a LED-ek színvisszaadását, de már ma is rendelkezésünkre állnak olyan ajánlások, melyeket a világítástechnikai iparág egyre több szereplője használ. Ezekből három ajánlok a kedves olvasók figyelmébe:

TLCI–2012

(Television Lighting Consistency Index)

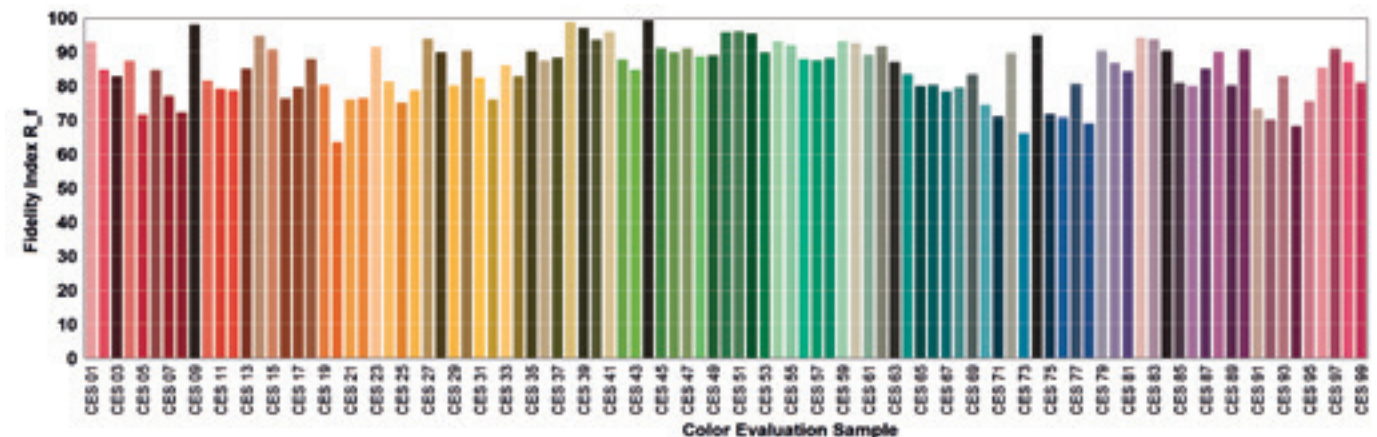
A televíziós technikában igazából sosem használták a CRI színvisszaadási indexet, mivel az a kamera-képernyő-néző láncban a sok elektronikus beavatkozás miatt egyszerűen nem adott használható információt, ráadásul az utólagos színkorrekció lehetősége eleve nagyobb játéktérrel engedett a színek végső megjelenítéséhez. A CRI index használata helyett ezért kidolgozták a TLCI indexet, mely alapvetően a fényvetők (fényforrások) spektrális eloszlásából egy szoftver segítségével kalkulálja ki ezt az indexet, mely 0–100 közötti érték lehet, de a kategorizálás elsősorban arra vonatkozik, hogy milyen/mekkora beavatkozás szükséges a broadcast minőségű színhelyes, végleges kép létrehozásához.

► 4. ábra Minőségi fehér LED-ek (3268 K és 3296 K) spektrális eloszlásai

→ CQS (Colour Quality Scale)

A CRI továbbfejlesztésének tekintett mérési eljárás alapvetően abban különbözik a CRI rendszertől, hogy annak 8 db vagy 15 db pasztellszín-mintájával ellentétben 15 teltett színű, a Munsell-skálából kiválasztott mintával dolgozik, és a színvisszaadáson túl a színezet megkülönböztetésére és a megfigyelő színpreferenciájának mérésére is alkalmas. Az eljárás kidolgozása során kifejezetten a szilárdtest fényforrások valós színjelmzésére fókuszáltak, mellyel így a hagyományos színvisszaadási index számos hátrányát kiküszöbölték. Ez a rendszer is 0–100 közötti értékekkel osztályozza a vizsgált fényforrásokat.

► 5. ábra Egy fényforrás színmérése a CIE TM-30-15 színrendszerben

CIE TM-30-15

A végére hagytam a nemzetközi világítástechnikai társaság által javasolt új rendszert, mely sokkal finomabb, 99 színmintán végzett színhűségvizsgálaton alapul (5. ábra).

A 99 színminta a mindennapi élet tárgyairól vett leggyakoribb színekből áll össze, így a vizsgálat során ez a rendszer sokkal pontosabb jellemzést adja a vizsgált fényforrás színhűségének. Ezenfelül ez a rendszer többféle mérőszámot is meghatároz a fényforrás jellemzésére, ilyenek például az Rf (Fidelity Index) színhűségindex, vagy az Rg (Gamut) színterjedelem-index.

E cikk keretét szétfeszítené a fentebb röviden bemutatott, újabb színvisszaadási, színminőség-jellemzési rendszerek részletes leírása – ezek talán egy következő cikk témái lehetnének...

És végül – hogyan is szeretem én?

Lezárva a fenti elméleti fejtegetéseket, összegezve elmondhatom, hogy azok a fényvetők, lámpatestek a kedvenceim, azokat szeretem igazán, melyek fejlesztése során az alábbi szempontok folyamatosan a fejlesztők szeme előtt lebegtek:

- minőségi LED fényforrás használata, kitűnő színvisszaadás, széles és egyenletes sugárzási spektrum
- a LED fényvető érje el a hagyományos (halogén és/vagy fémhalogén) fényvetők fényáramát
- színházi használatra szabott optikai rendszer
- kifinomult, lépcsőzetességmentes szabályzás
- rendkívül halk hűtés és motoros mozgatás (ha van ilyen)

Hogy ezek a jellemzők ma már valóban elérhetők, hadd hozzak egy-egy példát a leggyakrabban használatos fényvetőtípusok LED-es, jó minőségű változataira.

Színpadi háttereink sokszor kívánnak nagyon finom színárnyalatú világításokat, erre lehet jó választás a 8 színű LED-csoportokkal felépített horizontvilágító lámpatest (6. ábra), mely a klasszikus kialakítás mellett 16 bites finomságú dimmeléssel, aszimmetrikus optikai rendszerrel és 2200–6500 K közötti fehér szín hőmérséklet-állítással is rendelkezik.

Fresnel-lencsés fényvetőt mutat a 7. ábra, melynek 300 W-os fehér fényforrása már eléri az 1200 W-os halogén fényforrással működő régebbi társaik fényteljesítményét. 3200 K szín hőmérséklete, 90 feletti színvisszaadása, valamint széles fókuszálási lehetősége teljes értékű új generációs fényvetővé teszi ezt a kifejezetten LED fényforrás köré épített gépet.

Egy ilyen Fresnel-lencsés fényvető motoros változatát láthatjuk a 8. ábrán. A rendkívül kompakt méretben egy 1000 W-os halogén fényforrás fényteljesítményének megfelelő RGBW LED modul világít a 7–70 fokban, 10-szeres zoomoptikán keresztül.

Ma már kitűnő LED-es profilfényvetők közül választhatunk, melynek egy remek példáját mutatja a 9. ábra. A kifejezetten jó minőségű fehér

▶ 6. ábra. 8 színű LED-del tervezett horizontvilágító egység

▶ 7. ábra. Fresnel-lencsés 300 W-os fehér LED forrású fényvető

▶ 8. ábra. Motoros mozgatású Fresnel-fényvető fehér LED fényforrással

▶ 9. ábra. 300 W-os minőségi fehér LED fényforrású zoom profílfényvető

▶ 10. ábra. 23 000 lumen fényáramú, rendkívül halk, LED fényforrású színházi effektfényvető

▶ 11. ábra. Nagy fényerejű, 600 W fehér LED-del szerelt halk színházi LED fejjegő

LED fényforrás kitűnő, 90 feletti színvisszaadással és 3200 K színhőmérsékletével könnyedén helyettesítheti az 1000/1200 W-os hagyományos profílfényvetőket.

A jól megszokott átfogású zoomoptikai rendszerekkel látják el őket, így akár évad közben is gyorsan munkába állíthatók, könnyen helyettesíthetik kiöregedett társaikat.

A profílfényvetők motoros változatai is nagy számban megjelentek már. Egyik kedvencem a 10. ábrán látható profil jellegű motoros fényvető, mely 23 000 lumenes fényáramával, rendkívül halk hűtésével és 7–56 fokos optikai rendszerével már a nagyszínpadok fémhalogén fényvetőivel versenyez.

Végezetül pedig már megjelentek a fejjegőkben is a magas minőségű, és az 1200 W-os fémhalogén fényforrásokkal versenyző LED modulok

is. Ezeket a fejjegőket is már kifejezetten ezekhez a LED fényforrásokhoz építik, és így optimális fényhatásfokot érhetnek el velük.

Az ilyen, kifejezetten LED fényforráshoz tervezett fejjegő egyik szép példányát láthatjuk a 11. ábrán. Nincs többé fémhalogénhűlést váró hálózatkiesés – a LED fényforrás ezen is segít.

Természetesen a fenti példák csak kiragadottak – manapság már gondos tesztelést követően valóban kitűnő, professzionális színházi használatra is alkalmas LED-es fényvetőket találhatunk. Mindazonáltal javaslom, hogy a cikk első felében leírt eszmefuttatás alapján mindenki legyen óvatos és nagyon gondos, amikor valóban profi, kiváló LED-minőségű és hosszú távú használatra kíván LED-es fényvetőt választani. Az igazán jó eszközöknek általában megkéri az árát, de ezek a fényvetők meg fogják hálálni – lassú lesz az erkölcsi amortizációjuk is, és öröm velük a minőségi munka.

Nos, én így szeretem ezeket a modern LED fényvetőket!

BÖRÖCZ SÁNDOR

DIGICO SD12

Told a hűzót.

chromasound.hu

DIGICO

Az ÁTRIUM

Hogyan lett egy használaton kívül helyezett moziból sikeresen működő magánszínház? Az ÁTRIUM intendánsa, Ugrai István és operatív menedzsere, Zsedényi Balázs beszélnek a kalandos történetről és a színház üzemeltetésének jelenlegi formájáról.

FOTÓ: PUSKA JUDIT

► Ugrai István

FOTÓ: MÉSZÁROS CSABA

► Zsedényi Balázs

Lakóépület és mozi, az Átrium házépítő szövetkezet számára épült Bauhaus stílusban, 1935–36-ban, Kozma Lajos (1884–1948) tervei alapján. A ház alsó két szintjét foglalta el az 1935. november 26-án megnyitott mozi, beépítve a telek udvarát is. A Május 1., majd Átrium Filmszínház a 2000-es évek elején zárta be a Budapest Film Vállalat.

A főváros egy ideig lehetőséget keresett a hasznosításra, végül eladták az épületet, amelyet egy befektetői csoport vett meg, azzal az ígérettel, hogy kulturális tevékenységet fog benne folytatni. Üzemeltetőként az Angolnyelvű Színház Közhasznú Alapítvány 2012-ben ÁTRIUM Film-Színház néven nyitotta meg újra az intézményt. A név utalt arra, hogy filmvetítések, színházi előadások, de más művészeti ágak, például táncelőadások, performanszok, valamint kiállítások is kapnak majd helyet a programjukban.

2008-ban alapítottuk a Kultúrbrigád Kommunikációs és Kulturális Szolgáltató Kft.-t, és 2012-ben produkciós céggé váltunk el dolgozni. Helyet kerestünk az előadásainknak, így találtunk rá az Átriumra. Első bemutatónk a *Vaknyugat* c. előadás volt, amelyet még ma is műsoron tartunk. Tulajdonképpen ez volt az ÁTRIUM első olyan bemutatója, ami nem befogadott előadás volt, hanem a hely-

► A homlokzat

► A Krakken művelet olvasópróbája

FOTÓ: MÉSZÁROS CSABA

színen készült, a helyszínhez igazodva. Az így elindult együttműködésben a Kultúrbrigád létrehozta az előadásokat, amelynek az ÁTRIUM a helyszínét biztosította és infrastruktúrájával kiszolgált a produkciókat. Tehát miénk volt a művészi tartalom, az ÁTRIUM adta hozzá a hátteret. Időközben a helyiséget üzemeltető Angolnyelvű Színház Közhasznú Alapítvány és a tulajdonosok viszonya megromlott, 2016 végén a tulajdonos nem kívánta meghosszabbítani velük az együttműködési szerződést. A Kultúrbrigád addigra már hat produkcióval szerepelt az épületben, nekünk ajánlotta fel, hogy kössünk együttműködési szerződést. Mivel mi sokat játszottunk itt, jól ismertük a lehetőségeket, voltak további elképzeléseink és szándékunk ezek megvalósítására. Addigra már

► A félelem megeszi a lelket bemutatója

otthonunknak tekintettük a helyszínt, örömmel vettük át az üzemeltetést is, a *THEA Art Non-profit Kft.*-n keresztül.

Nem volt egyszerű a folytatás, mert az előző üzemeltető a tulajdonát képező, a színházi működéshez szükséges minden berendezést elszállított. Csak a nézőtéri székek és az üres színpad maradt. 2017. július 24-e és augusztus 31-e között, a négy falból és az üres teremből indulva hoztuk létre azt berendezést, amely jelenleg a színházban üzemel, egyeztetésekkel, szervezéssel, szereléssel, színpadtechnikával, dizájnnal együtt. Természetesen az előkészítés, a tervezés már januártól folyt, de a munkálatokat egy hónap alatt elvégeztük. Felújítottuk az összes technikai helyiséget. Ebben az időszakban kellett megszerezni a berendezések és a felújítás anyagi feltételeit is. Ezt csak azzal a segítséggel lehetett megoldani, amit egészen csodálatos és elkötelezett emberektől kaptunk. Heroikus munkával sikerült az épület eredeti arculatához illeszkedő, minőségi, korszerű tereket kialakítani. A közönség számára kellemes, az itt dolgozó művészek és műszakiak részére komfortosabb, kényelmesebb körülményeket kellett teremteni.

A színház neve az évad elején ÁTRIUM-ra rövidült, ebből a névből hosszú távon egy brandet, márkát szeretnénk teremteni, minden kiegészítő magyarázat nélkül. Színházunk művészi arculatának megteremtése a Kultúrbrigád feladata, mi határozzuk meg, hogy a saját bemutatóinkon kívül milyen egyéb produkciókat fogadunk be. A vendégprodukciók kiválasztásánál legfontosabb szempontunk, hogy elérjék azt a minőségi színvonalat, amit a megalakulásunknál célként tűztünk ki. Így félig befogadó színházként működve azonos művészi színvonalú, de változatos repertoárt alakítottunk ki. Elképzeléseink között szerepel az is, hogy több befogadott partnerünkkel közösen hozzunk létre előadásokat. Ennek vannak gazdasági

vonzatai, amibe a tulajdonosok nem szólnak bele. Az egyik tulajdonos, a Videoton igazgatója, Lakatos Péter hasznos, főleg szemléleti tanácsokkal segíti a munkánkat, és mi örömmel beszéljük át vele az egyes produkciók gazdasági hátterét.

Mivel az intézményünk magánszínház, állami költségvetésből nem kapunk támogatást, így elsődendő érdekünk, hogy a színházunkba bejöjjenek a nézők. Ez azonban nemcsak gazdasági érdekünk, de művészeti szempontból is törekszünk a telt házas előadásokra.

Több különböző forrásból finanszíroztuk a felújítást és a berendezéseket. Amit az épületen kellett felújítani, azt a tulajdonosok, a színpad-

technikai berendezéseket a Kultúrbrigád fizette az előző öt év működési bevételeiből. Az első évek előadásain keletkezett profitot a saját tevékenységünkre fordítottuk, vagyis a produkciós cég eddigi teljesítménye most benne van ebben a házban. Ezenkívül vannak a színházunk mellett álló cégek és magánszemélyek. Ők hisznek abban, hogy egy gazdaságilag is jól működő vállalkozást vagyunk képesek vezetni, ezért nyújtottak hitelt részünkre. Jelenleg öt évre szóló szerződésünk van, öt éves üzleti tervvel. Ennek az a következménye, hogy nagyon nagy hitelállománnyal kezdünk neki a következő öt évnél. Azon dolgozunk, hogy ezt visszafizessük, és önfenntartó és gazdaságilag is független művészeti intézményt működtessünk. Van rá esély, hogy egy új, gazdaságos színház-működtetési struktúrát tudjunk kialakítani.

A bevételeink elsősorban a jegybevételből és az ehhez kapcsolódó TAO-ból, valamint a bérleti díjakból tevődik össze. A színházunk nézőterén 330 néző foglalhat helyet, rendszeresek a telt házas előadásaink. Vannak olyan produkciók is, ahol az előadás jellege miatt nem tudjuk a teljes nézőtéri létszámot betölteni. Az évad szinte minden napján tartunk előadást, van, amikor egy nap kettőt is. A legutóbbi két bemutatónkánál befektetők bevonásával biztosítottuk az előadás létrehozásának költségeit. Üzleti tervet mutattunk be olyan embereknek, akik a kultúra iránt elkötelezettek, és kockázatot is vállalnak. Ha az előadásunk megbukik, akkor a befektetésük elveszett, ha viszont az előadás sikeres, akkor hasznot is remélhetnek. Ebben az esetben →

► A színpad

→ hosszú ideig hoz nyereséget a befektetőnek az előadás. Természetesen ez utóbbi esetben visszakapják azt a teljes összeget, amelyet befektettek. Ez a modell, úgy tűnik, hogy működik. Az *Egy, kettő, három* és *A félelem megeszi a lelket* c. előadások már ebben a konstrukcióban készültek. A további előadásainkat is így szeretnénk létrehozni. Ez azt jelenti, hogy teljesen üzleti alapon készítjük a műsorainkat, de a gazdaságos működtetés igénye semmiképpen nem mehet az általunk képviselendő művészi színvonal alá!

A színpad kialakításakor a mozi nézőterének néhány sorát kiserelték, így alakult ki a több mint 100 nm hasznos terű színpad. Mivel az épület eredetileg mozinak készült, minimális a kiszolgáló helyiségek száma. Összesen két helyiség van a színpad mögött, az egyik korábban egy kis műszaki szoba volt, most technikai helyiség és öltöző egyben. A másik helyiség eredetileg az épülethez nem tartozó, az 1970-es években kialakított toldás. Ebből lett egy 8 fős öltöző és egy vizesblokk. Nincs művészbejáró, és nincs hátsó díszletbejárás lehetőségünk, a produkció minden résztvevője a közönségforgalmi tereken keresztül érkezik a színpadra.

A jelmezeket az épület különböző pontjain tároljuk, a díszletek pedig külső raktárban vannak. A beszállításuk teherautóval történik, ezért ezeket az eszközöket mindig úgy kell legyártani, hogy egy 7,5 tonnás teherautóra ráférjenek. Egy-egy díszletelem legnagyobb mérete akkora lehet, hogy az előcsarnoki, illetve a nézőtéri bejáratokon be lehessen vinni. Ezeket a szempontokat már a díszlettervezésnél figyelembe kell venni. A raktárhelyiséget és a díszletszállítást béreljük, ezek a költségek hozzáadódnak az előadások költségeihez. Ezeket a feladatokat úgy kell megoldanunk, hogy az eredmény ne menjen a művészi színvonal, illetve az előadás látványának rovására.

Díszleteinket és jelmezeinket külső gyártóknál készíttetjük, vannak több éve bevált partnereink ezen a téren is. Beépített, stabil színpadunk van, nincs benne semmilyen emelő vagy süllyesztő berendezés, és nincs felsőgépezet sem. Vastraverzek lettek beépítve, ezekre lettek felszerelve a világítási és hangtechnikai berendezéseink. Gyakorlatilag olyan a színpadunk szerkezete, mint egy szabadtéri színpadé. A hangrendszerünk teljesen új, ezt már mi vásároltuk, ide lett tervezve, kialakítva. A fényszórókat a legkülönbözőbb helyekről szedtük össze, így azután többféle van, a múzeumba való régi gépektől az új berendezésekig. Nagyon széles korszpektrumot hoznak, akár egy világítási kortörténeti kiállítást rendezhetnénk belőlük. Attól, hogy némelyik világítási eszközünk nagyon idős, még jól működik, a világosítóink nagyon kedvelik őket. Hosszú távú célunk, hogy ezeket modernizáljuk, de robotlámpákra egyelőre nem telik. Olyan előadásokhoz,

► Az ÁTRIUM nézőtere a színpadról

► Az egész nap nyitva tartó előcsarnok

amelyeknek különleges világítási igénye van, béreljük a szükséges világítási eszközöket. Ilyen például *Az Őrült Nők ketrece* c. előadásunk, amelyhez a mulató, bár hangulatának megteremtését bérelt lámpákkal tudtuk megoldani.

A THEA alkalmazásában dolgoznak az épületet működtető, valamint az előadásokat kiszolgáló műszakiak, a szervezés, a jegyértékesítés és az adminisztráció. Akinek valódi felelőssége van a működéssel kapcsolatban, aki számon kérhető, az állandó munkaviszonyban van, a THEA alkalmazásában. Azokat a kiegészítő feladatokat, amelyek nem töltenek ki teljes munkaidőt, külső munkatársak végzik, akiknek számlára fizetünk. Önálló művészi társulatunk nincs, a művészek az adott produkcióra szerződnek. A vendégprodukciók rendszeresen bérlik tőlünk a kiszolgáló munkatársakat, így vagyunk képesek arra, hogy

állandó munkaviszonyban, biztonságosan alkalmazunk néhány embert.

Az épületnek nagyon fontos tulajdonsága a nyitottság. Az art deco stílusú előtérben kialakított kávézó reggeltől estig várja a vendégeket. Bármikor be lehet jönni meginni egy kávét, beszélgetni vagy jegyet vásárolni, mert egész nap nyitva van a pénztárunk. Mivel a színészeink és más munkatársaink is itt közlekednek, ez nagyon fontos velejárója a készülő előadásoknak. Ettől a színházunk nyitott terű lett, folyamatos pezsgés van, mert az előtérben mindenki előfordul: a jegyeszedő, a néző, a jegyet vásárló, a díszlettervező, a színész, a világosító, szóval mindenki. A felújított előtér nagyon természetes, jó hangulatú együttlétet kínál.

Lejegyezte:
KÁRPÁTI IMRE

A Budapest Nemzetközi Cirkuszfesztivál

Az újkori cirkuszművészet megszületésének 250. évfordulóját Európában elsőként a XII. Budapest Nemzetközi Cirkuszfesztivál köszönti, amelynek műsorán január 8. és 14. között a szakma legjobbjai versengtek a fesztivál díjaiért – hangsúlyozta Fekete Péter, a Fővárosi Nagycirkusz igazgatója a programról tartott sajtótájékoztatón.

„Egy héten keresztül Budapestre figyel a világ” – emelte ki az igazgató, és elmondta, hogy a Fővárosi Nagycirkuszban négy földrész 15 országának 126 artistaművésze mutatja be produkcióit, amelyeket több mint 30 cirkuszigazgató és cirkuszi menedzser tekint meg a közönség mellett.

Az elmúlt években a Fővárosi Nagycirkusz igyekezett megújítani a művészeti ágat a haladás szellemében, jobb és minőségibb cirkuszműsorok bemutatásával. Az évforduló alkalmából a fesztivál a korábbiakhoz képest bővebb műsorkínálattal, a klasszikus cirkuszfesztivál programjai mellett jelentős kortárs cirkuszművészeti előadásokkal várta a közönséget a Nemzeti Színházban, a Várkert Bazárban és a Trafóban is, továbbá a seregszemle hét napja alatt számos kísérendezvényt, többek közt filmvetítést, szakmai konferenciát, cirkuszpedagógiai programokat és kiállításokat is tartottak.

Az igazgató kiemelte, hogy az újkori cirkuszművészet születése előtt tisztelegve a fesztivál nyitóképe Philip Astley-nek állít emléket, aki 1768-ban nyitotta meg Londonban az első modern kori cirkuszként számon tartott amfiteátrumát, és később 18 állandó cirkuszt hozott létre Európa-szerte. A nyitó produkcióban ezért az Aranybohóc-díjas Richter Flórián és fia, Kevin mutatott be nagyszabású lovasakrobata-produkciót csapatával együtt.

A fesztivál fő helyszíne a Fővárosi Nagycirkusz, ahol a hagyományokhoz híven ezúttal is A és B programokat láthattunk nemzetközi művészek fellépésével. A fesztivál OFF-programjai között január 8-án összművészeti produkcióval

► A Fesztivál zsűrije

debütált Hegyemegi Máté rendezése a MACIVA Művésztelepén, az ukrán Maski Theatre művészei *Maski Cubed* c. előadásukkal a Nemzeti Színház Gobbi Hilda Színpadán léptek fel, a Várkert Bazárban Méhes Csaba és a Brass in the Five mutatta be *Irány Rio!* c. pantomimes-zenes

előadását. Másnap a Várkert Varieté egész estés műsorában bűvészek, komikusok és artisták léptek színpadra, továbbá ezzel egy időben a kijevei artistaiskola két diákcsoportja, a PlansHET és a Quartet DEKRU egy közös komikus pantomim-előadással is készül a közönségnek.

Lyrical Circus Late-Night Show címmel modern, összművészeti cirkuszi műsor volt a Fővárosi Nagycirkuszban január 12-én késő este, a Trafóban pedig a francia Cie Defracto duó lépett fel újcirkuszi előadásával. A Fővárosi Nagycirkusz manézsában *Newcomer Show*-t rendeztek, amelyen hazai előadók és ígéretes tehetségek mutatkoztak be a közönségnek, valamint a külföldről érkező szakembereknek.

A fesztivál hete alatt tartották a European Circus Association (ECA) szakmai konferenciáját is, amelyen neves előadók és cirkuszművészeti szakemberek vitatták meg a cirkuszpedagógia módszereit és lehetőségeit a Vajdahunyad várban. Ezen Fekete Péter miniszteri biztos, a Fővárosi Nagycirkusz főigazgatója ismertette a világon egyedülálló cirkuszpedagógiai programokat. Őt követően Kardos Kata, a Fővárosi Nagycirkusz cirkuszpedagógiai koordinátora előadásában a modernizálódott oktatás szükségességéről beszélt.

A nemzetközi szakmai zsűriben idén is Eugene Chaplin töltötte be az elnöki posztot. A XII. Budapest Nemzetközi Cirkuszfesztivál versenyprogramja a Vajdahunyad várban megtartott díjátadó bankettel zárult. Számos, a fesztiválon fellépő artistát jutalmaztak különdíjjal, amiket a nemzetközi cirkuszi szakma fontos szereplői adtak át.

LÁTVÁNYTÉR 2017

2017-ben is megrendezték a FUGA-ban a magyar látvány-, díszlet- és jelmeztervezők reprezentatív szakmai kiállítását. A kiállítást a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) támogatásával a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE) és a MALÁT hozta létre (kurátor: Balla Ildikó, társszervező: Badacsonyi Brigitta).

A megnyitón Polgár Csaba színművész, rendező mondott beszédet és átadta a tavalyi kiállítás közönségdíjait jelmeztervező és díszlettervező kategóriában. A 2016. év közönségdíjas jelmeztervezője **Nagy Fruzsina**, díszlettervezője **Bagossy Levente** lett. A szervezők az idén is várják a tárlat látogatóinak szavazatait.

Az alkotók által benyújtott különleges és változatos pályaművek hiteles képet nyújtanak a magyar színházművészet elmúlt évadjának képző- és iparművészeti aspektusairól. A tárlat rendkívül színes és gazdag anyaga nemcsak látvány-, díszlet- és jelmezterveket, maketteket, előadásfotókat, videofelvételeket, illetve filmrészleteket, de bábokat, maszkokat, elkészült jelmezeket és más meghatározó látványelemeket, jellegzetes bútorokat, tárgyakat és kellékeket is felvonultatott.

Kiállítók: Antal Csaba, Árvai György, Bagossy Levente, Balla Ildikó, Bárdosi Ibolya, Berzsenyi Kriszta, Boros Lőrinc, Bozóki Mara, Bujdosó Nóra, Giliga Ilka, Hermann Anett és Pajor Patrícia, Horesnyi Balázs, Horváth Jenny, Bianca Imelda Jeremias, Kentaur, Khell Csörsz, Khell Zsolt, Kőszeghy Flóra, Klimó Péter, Nagy Fruzsina, Nagy Viktória, Németh Anikó, Sárdi Zoltán, Szendrényi Éva, Szücs Edit.

Január 11-én a szakmai kiállítás finisszázsa keretében adták át az Év Díszlettervezője és az Év Jelmeztervezője szakmai díjakat.

Az Év Díszlettervezője elismerést **Antal Csaba** kapta a székesfehérvári Vörösmarty Színház *Carmen* c. előadásának látványáért. A színpad gigászi építmény, aranylő elemekből épített hengeres halálkanyar, alakok kapaszkodnak rá, forog, emelkedik. A tervező változatos világításával és az előtérben mozgó tankakadályokkal hipnotizáló látványvilágot teremtett. A darabot Horváth Csaba rendezte.

Az Év Jelmeztervezője **Szücs Edit**, akinek a Természetes Vészek Kollektíva *Autonóm zóna*

► Nagy Fruzsina és Bagossy Levente

► Antal Csaba

► Szücs Edit

c. előadásának jelmezeiért ítelték oda a díjat. Ez egyike azoknak az előadásoknak, melyeket – immáron hatodik alkalommal – Szücs Edit koncepciója alapján hoznak létre a Trafóban. Az előadásoknak a jelmez a kiindulópontja, ezekhez keresik a táncosokat, előadóművészeket, zenéket, szövegeket.

Gratulálunk a nyerteseknek!

A SZERKESZTŐSÉG

► Képek az Autonóm Zóna előadásból

► Jelenetek a Carmenből

Látránytér 2017

TÜCHLER

KABUKI KABUKLIP FÜGGŐNYEJTŐ-RENDSZER

BIZTOS TARTÁS AKASZTÓK NÉLKÜL IS

NEM KELL TÖBBÉ AZ IDŐRABLÓ ELHELYEZÉSSEL ÉS A VÁZSZERKEZETHEZ IGAZÍTÁSSAL TÖRÖDNI

A MÁGNESES ERŐ BIZTOSAN KIOLDI

KABUKLIP CSAK FELRAK, CSIPTET ÉS KÉSZ

KIVÁLÓAN HASZNÁLHATÓ:

- VETÍTŐFÓLIÁHOZ
- ZÁSZLÓANYAGHOZ
- FÜGGÖNYHÖZ
- DÍSZLETHEZ

TEHERBÍRÁS

- KÖZVETLEN CSATLAKOZÁSNÁL
- EJTŐNYÍLÁSOKKAL

15kg

30kg

DMX-SOROZATEJTÉSSEL!

IP23/ IP54

„Szívesen segítünk Önnek”
Csak Tüchler

+43 1 40010 32

info@tuechler.net
Rennbahnweg 78, 1220 Bécs

Színházi műszaki dolgozók képzéséről és az anyagi juttatásról

Őszinte beszéd a színházi és kulturális intézmények műszaki dolgozóinak szakmai képzéséről, az anyagi juttatások terén fennálló feszültségekről, és széljegyzet egy színházi műszaki vezető felmondóleveléhez.

A színházi műszaki vezetők és műszaki dolgozók szakmai oktatásának beindítása az 1960-as évek végén kezdődött el. Az oktatás eszmei megalkotója és pártfogója Dr. Malonyai Dezső, a Műve-

lődésügyi Minisztérium Színházi Főosztályának vezetője volt, aki következetesen végigvitte elképzeléseit, és hivatalból elrendelte az oktatás megvalósítását.¹ Először csak előkészítő tanfolyamok indultak, hogy az alapképzést mindenki megkapja, amelyre a szakmai ismereteket építeni lehet. Később már érettségi vizsgához kötötték a műszaki vezetőképzőre való felvételt.

A műszaki dolgozók esetében az érettségi nem volt alapkövetelmény, elég volt a szakmai gyakorlat és a nyolc általános. A szakmai képzés tehát két irányban indult el: a műszaki vezetők képzésével és a színpadi műszak szakmai oktatásával. Külön volt képzés a díszítőknek, a világosítókknak, hangosítókknak és a bútoros-kellékeseknek, melyekhez megfelelő tananyagok is készültek. Az előadók mindenkor elismert színházi szakemberek voltak, de a színházi vezetőképzőn külső szakembereket is igénybe vettek, akik színházi nyelven tudták alkalmazni a szakmai ismereteket. Ez a Felsőfokú Színházi Vezetőképző még ma is működik, igaz, szabályozták a működtetés feltételeit, a szakmai követelményeket és a vizsgáztatás rendjét, de létezik. A színpadi díszítő, világosító, hangosító, valamint a bútoros-kellékes képzés azonban teljesen leállt, mivel az OKJ (Országos Képzési Jegyzék) listáján nem szerepel. Annak idején ezeket az oktatási formákat az Iparszövetség Oktatási Központja is pártfogolta és évekig működtette, azonban az oktatás központi átszer-

vezése során nem kerültek be az OKJ-be, és így a Felsőfokú Vezetőképzőn kívül megszűnt mindenféle szakmai képzés.

Az oktatáspolitikában azonban most komoly változás történt. Országos szinten újra előtérbe helyezték a szakmunkásképzést, és így van esély arra, hogy ezek a szakmatisító képzések újra beindulhassanak. A feltételek adottak. Igen sok és főleg szakmailag elismert szakember van a színházi világban, akik alkalmasak arra, hogy részt vegyenek a szakmai oktatásban. A tananyag is adott, csupán az eltelt idők technikai újdonságaival és követelményeivel kell kiegészíteni. Ahhoz viszont, hogy ez a szakmatisító oktatás beindulhasson, egy központi akarat szükséges, melyet a SzínházTechnikai Szövetség vezetősége fölkarolhatna, és megszerezhetné a szükséges engedélyeket az oktatás újraindításához.

Feltétlenül egyetértek a műszaki dolgozók felvetésével, hogy nincs utánpótlás a színházi szakmákban, és egyre fogy a szakképzett emberek létszáma. Az utolsó órában vagyunk, sürgős intézkedés szükséges a színházi szakmunkásképzés visszaállítására, melyet megkövetel egyrészt a színházi munka becsülete, másrészt a szakmai képzés hiánya. Az OKJ-be történő felvételnek most itt van a lehetősége, és ezzel meg lehetne újítani, illetve folytatni a színházi szakmunkásképzést. Ennek ügyében központi intézkedésre van szükség, és ha sikerül felújítani ezt a szakképzési formát, igen nagy lépést tehetünk a színházi munka megbecsülése, szakmai elismertetése és az utánpótlás biztosítása terén. A magam részéről mindent el fogok követni, hogy a színházi szakmák képzése újra elindulhasson, annál is inkább, mivel annak idején részese voltam az oktatások megszervezésének, és az oktatásban is részt vettem. A színházi műszaki munkát mindig nagyra becsültem, és a jövőben is mindent el fogok követni a szak elismerése és megbecsülése érdekében. Ezt a szilárd és eltökélt elhatározási szándékomat senki és semmi sem változtathatja meg. Tudom, hogy sokan egyetértenek a szándékommal, és támogatni is fogják törekvéseimet a szakmai oktatás visszaállítása érdekében. Biztos vagyok abban, hogy a Magyar Cirkusz és Varieté Non-

profit Kft. igazgatója, Fekete Péter kormánybiztos úr is támogatni fogja elképzelésemet, mert ő a szakmai képzés fontosságának szószólója, és már a cirkuszi műszak és a vidámparki szakemberek képzését is feltétlenül szükségesnek ítélte. Ennek megfelelően lehetne egy központi irányítás mellett megvalósítani a színházak, kulturális intézmények, cirkuszok és a vidámparki berendezéseket kezelő műszaki szakemberek szakmai képzését, és erről szakmunkás-bizonyítványt adni. Remélem, a színházi szakemberek, akik a képzés fontosságára hívták fel a figyelmemet, egyetértének az elképzeléssel, és ha javaslatom megvalósul, úgy teljes sikerként értékelhetjük majd az egyetértő törekvésünk eredményét.

A következőkben a hozzám intézett kérdések alapján egy olyan témával kell foglalkoznom, amelyről már kifejtettem a véleményemet, de most az év végén újra napirendre került: ez az anyagi juttatások kérdése. Az év végén, az ünnepek előtt több intézményben osztottak jutalmat vagy tizenharmadik havi fizetést, de volt, ahol mindez elmaradt. Az ezzel kapcsolatos hírek gyorsan terjednek, és igen komoly – a munkavégzésre kiható – feszültségeket okoznak. Felvettem és kellő magyarázattal kifejtettem, hogy egységes álláspontot kellene kialakítani a bérezés és az egyéb juttatások terén. Ne legyen „egyenlődsdi”, de tartózkodjunk a kirívó különbségektől, mert ennek hatása csak kárt okoz az intézményeknek. Ezúton kérem a színházak és kulturális intézmények gazdasági igazgatóit és létesítményvezetőit, hogy az anyagi juttatások terén alakítsanak ki egy közös álláspontot, és annak szellemében építsék fel a fizetések és a juttatások rendjét. A pénzügyi helyzetből adódó különbségek csak kárt okoznak és feszültséget szítanak. Bízom benne, hogy a kérésemnek lesz utóhatása, és nyugvópontra kerül ez a téma.

Most egy olyan kényes témával szeretnék foglalkozni, melyre igen nehezen szántam rá magam, mégis megteszem, hátha lesz eredménye.

A közelmúltban egy színház műszaki vezetője beadta a felmondását, mivel egyszerűen nem tudta elviselni azt a hangnemet, melyet a nála

¹ Ebben a munkában Ölveczky Miklós főmérnök (Nemzeti Színház) és Óvári Győző főmérnök (Vígyszínház) oroszlan-részt vállalt a tananyagok előkészítésével és kidolgozásával. -szji-

sokkal fiatalabb díszlettervező megengedett magának. Nevét nem említem, ahogy a tervező nevét sem hozom nyilvánosságra. Egy általános jelenségre kívánom felhívni a figyelmet, amely az utóbbi időben kezd elharapózni a szakmában. Annyit viszont elárulhatok, hogy a szóban forgó műszaki vezető kiváló szakember, mindene a színház, becsületesen végzi a munkáját. Ezt azért is merem állítani, mivel tanítványom és több éven keresztül a beosztottam volt. Ha nála „elszakadt a cérna”, ott már igen komoly problémáról lehetett szó. A színházi műszakiakkal beszélve, igen kevés esetben ejtenek szót vagy tesznek megjegyzést a díszlettervezőre. Nincs az a lelkesedés és elismerés, amely régen természetes volt a művészi munka elismerése terén. Jelenleg – és ez általános vélemény – azok a fiatal díszlettervezők, akik most kezdik el a szakmát, nem megfelelő hangot ütnek meg a műszakkal, és ezt nehezen viselik el a régi színházi szakemberek.

Nekem még az aktív munkavégzésem során megadatott, hogy kiváló és ismert díszlettervezőkkel dolgozhattam együtt, akik kimondottan nagy és elismert művészei voltak a szakmának. A teljesség igénye nélkül említenék pár nevet, akinek a munkáját és művészi megoldásait csak csodálni tudtam: ilyen volt Varga Matyi bácsi Szegedről, Csányi Árpád és Bakó József a Nem-

zeti Színházból, Fehér Miklós a Vígszínházból, Fülöp Zoltán és Forrai Gábor az Operaházból, Székely László és Szlávik István az ország összes színházából, és még sorolhatnám tovább. Ezeknek a nagy tervezőművészeknek volt egy közös jellemzőjük. A műszakot mindig egyenrangú partnerként kezelték, és ezt a műszak elismerően méltányolta. Mindent megtett, hogy a díszlet úgy kerüljön a színpadra, ahogy azt a tervező elképzelte.

Most a díszlettervezés során sok esetben az egész színpadteret betöltő díszletóriások készülnek, amelyek legtöbbször inkább az önmegvalósítást szolgálják, semmi közük az előadás mondanivalójához. Úgy érzem, jogom van véleményt nyilvánítani, hiszen a színházi

munkában eltöltött 54 év alatt számtalan lehetőségem volt a művészi munkák értékelésére, ahol a díszlet az előadás szellemiségéhez idomult, segítette és hihető hátteret biztosított az előadás mondanivalójához. Ennek szem előtt tartását kérem a most kezdő díszlettervezőktől: tanuljanak a nagy elődöktől, kezeljék egyenrangú partnerként a színházi műszakot, és ne feledjék el, hogy a megálmódott és megtervezett művészetüket mindig a műszak fogja valóra váltani, mert műszak nélkül nincs színház, és a műszak is ember...

SCHMIDT JÁNOS

Lapunk nyomdába adása előtti napon érkezett a hír Schmidt János haláláról. 85 évet élt. Ezt a cikket nem sokkal halála előtt írta... Megrázó szakmánk nagyjainak ilyen gyors eltávozása. Schmidt Jánosról, a magyar színháztechnikusok doyenjéről, a „Tanár úr”-ról következő számunkban emlékezünk meg.

Szerkesztőség

<hr style="width: 50%; margin: 10px auto;"/> <hr style="width: 50%; margin: 10px auto;"/> <p>d&b audiotechnik B22</p>	<hr style="width: 50%; margin: 10px auto;"/> <hr style="width: 50%; margin: 10px auto;"/> <p>QSC E SOROZAT</p>	<hr style="width: 50%; margin: 10px auto;"/> <hr style="width: 50%; margin: 10px auto;"/> <p>YAMAHA TF SOROZAT</p>	<hr style="width: 50%; margin: 10px auto;"/> <hr style="width: 50%; margin: 10px auto;"/> <p>HIGH END SYSTEMS SOLAWASH PRO 2000</p>
--	---	---	--

ESZKÖZÖK. RENDSZEREK. MEGOLDÁSOK.

www.intertongroup.com

A sebesség hangja

SQ

Az SQ új szabványt állít fel a kompakt digitális keverők számára.
96kHz XCVI core, nagyfelbontású, csúcstechnológiájú hang,
0,7ms-nál kisebb késleltetés

Ne maradj le!
Találj rá az új SQ-ra!

ALLEN & HEATH
WWW.ALLEN-HEATH.COM

ADM^{MAX}

A sebesség hangja

Nulla egész hét tized milliszekundum rendkívül rövid idő. Egy autó a városi sebességgel ennyi idő alatt közel tíz millimétert halad előre, de a hang is csak 24 cm-t tesz meg. Pont ennyi időre van szükségük az SQ keverőknek, hogy elvégezzék az analóg/digitális átalakítást, a kívánt processzálást és a digitális/analóg visszaalakítást. Ezért a sebesség hangja.

A digitális keverők történetében mindig is fontos volt a feldolgozás sebessége, hiszen ki szeretné később hallani a hangszerét, mint ahogy elkezdett rajta játszani. Persze ahhoz, hogy ez többé ne legyen tényező, a számítástechnika óriási léptékű fejlődésére volt szükség. Meg is lett az eredménye a fejlődésnek, egyre gyorsabb, egyre több szolgáltatást nyújtó eszközök kerültek piacra, de ez persze nem jelentette azt, hogy ezek mind jó eszközök voltak. Az egyre elérhetőbb árú technológiák miatt szinte mindenki nekiállt digitális keverőt gyártani a 3 emberes mérettől a karton tej méretéig. Sikert, ahogy sikerült, a marketing mindig kipótolta a hiányosságokat.

Az Allen&Heath-re ez azonban sosem volt jellemző. Önálló fejlesztéseik és az előremutató technológiák gyors implementálása tette őket azzá, ahol ma tartanak a piacon. Ki ne ismerne a következő pár típusok közül akár egyet is: iLive, GLD, QU, dLive. Ezek a szériák a kiadásuk óta mindennapos használatban vannak, és sok mosolyt varázsolnak a zenészek, hangmérnökök és közvetve – anélkül, hogy tudatosulna bennük – a közönség arcára. Azonban, ahogy megszokhattuk, nem állnak meg a fejlesztéssel és a különböző szériák közötti átjárás megtartásával, és megint nagyot dobtak. Olyan széria látott napvilágot, mely a nagy pultok gondolkodását (96 kHz FPGA XCVI core) egy hordozható méretű felületbe önti. Ez az SQ széria...

A széria két különböző típust ölel fel, az SQ-5-öt és az SQ-6-ot. A két felület nem csak méretben tér el egymástól. Az alapelgondolás az volt, hogy a pultok rendelkezzenek lokális csatornákkal, tehát ne feltétlenül csak bokszon keresztül kommunikáljanak. Így az 5-ös 16, a 6-os 24 saját monó bejáratot rendelkezik, a két sztereó és a talkback mellett. Ehhez párosul 12 és 16 analóg kijárat is, valamint az AES digitális kimenet. Ne felejtjük el, hogy ezek nem szabnak határt, hiszen mindkét pult képes 48 bejövő csatorna kezelésére a megfelelő boksok használatával. A kiépítés és méretkülönbség adta a fizikai eszközök mennyisége közti különbséget is, mindkét keverőnél a direkt bejáratok számával megegyező húzópotmétert találunk. A nagyobbik eszköz amellet, hogy több húzót tartalmaz, több szabadon konfigurálható tekerőt és gombot is ad

► SQ Touchscreen

► SQ-5

► SQ-6 Hero

► SQ-5 closeup

► SQ Drive

a gyors használat elősegítése érdekében. De mit kapunk még?

Zavarba ejtően sok újdonság és tudás áll rendelkezésünkre, megpróbálom logikusan tagolni, bízván abban, hogy nem fog elveszni a gyerek a sok baba között. Az SQ keverők központi eleme dLive-ban debütált, 96 kHz jelfel-

dolgozású FPGA XCVI core, ami kellően gyorsan és kiváló minőségben processzál, ahogyan a bevezetőben már elhangzott. 0,7 ms válaszsideje egyedülállóan tekinthető nem csak a kompakt digitális mixerek piacán, alapja pedig a nagy felbontású, változó bitmélységű jelfeldolgozás, amely nagyon alacsony zajt és rendkívül pre-

→ cím, mintaszintű mix koherenciát eredményez, mindezt úgy, hogy óriási tartalékokkal bír még nagy igénybevétel mellett is.

A csatornaszámokról már volt szó, mind lokális, mind a bővíthetőség szintjén, azonban fontos megjegyezni, hogy ezek mellett – és nem helyett (!) – 8 sztereó FX csatorna is a birtokunkban van, valamennyi parametrikus EQ-val felvértezve. Az FX utakon kívül további 12 sztereó mixbuszt is igénybe vehetünk, akár AUX, akár GROUP célból, és még választhatunk is, hogy monó vagy sztereó üzemmódban működjenek. További dLive-örökség a csatornák DEEP-processing architektúrája, aminek hála butik minőségű kompresszorok és előfokmodellek közül válogathatunk, úgy, hogy a késés (latency) egyáltalán nem nő.

Ugorjunk át a kompatibilitásra és bővíthetőségre. Rendelkezésünkre áll egy SLink multiprotokoll, amely Cat5e csatlakozáson keresztül juttat minket extra I/O-khoz, valamint megteremti a lehetőségét a remote-audio képességének. Ne feledjük, az SLink port kompatibilitását tekintve mindenevő, tehát az összes eddig kiadott külső A&H boksszal kommunikál, akár GLD/QU (48 kHz/24), akár dLive DX szériáról beszélünk (96 kHz/24). Így persze nemcsak a bővítők, hanem maguk a keverők is összekapcsolhatók, így könnyedén küldhetünk és fogadhatunk jelet egymás között. Az SLink mellett egy klasszikus network csatlakozót is találunk, ami leginkább az installációs alkalmazásokban lesz hasznos, valamint a távoli elérések és egyéb vezérlést könnyítő szolgáltatások miatt.

Még mindig van lehetőségünk további kapcsolatépítésre, hiszen a felsoroltak mellett még egy kártyahellyel is rendelkezünk. Ide hamarosan a saját fejlesztésű, 96 kHz felbontású Dante kártyát, újabb SLink portot adó bővítőt,

és természetesen Waves kártyát is integrálhatunk, a célnak, ízlésünknek, rendszerünknek megfelelően, maximum 64 I/O-kapacitással. Az USB-n keresztüli kommunikációra sem panaszkodhatunk, 32x32 interfészként az SQ-k hangkártyaként és DAW controllerként is működnek (hátlapi csatlakozással), Core Audio és ASIO driverrel, előlapi USB aljzán pedig közvetlenül rögzíthetünk – írási sebességtől függően – pendrive-ra, külső HDD-re 16 sávot, 24 bit/96 kHz-es felbontásban (SQ-drive).

A gyártó külön kiemelte, hogy mivel az SQ-k képesek 12 sztereó mixbuszt is kezelni, kiváló IEM (InEarMonitoring) eszközként is használhatók. Ezt elősegíti a tény, hogy minden ilyen sztereó busz önálló parametrikus és grafikus EQ-val, valamint kompresszorral is rendelkezik. Ha már a monitorozásnál tartunk, szinte magától értetődött – legalábbis számomra –, hogy az ME Personal Monitor rendszerrel is összehangolhatók az SQ-k az SLink porton! Mivel a távoli vezérlés vizeire evezünk az ME rendszerrel, nézzük meg gyorsan, milyen opcióink vannak még erre a célra. Elérhető egy multiplatform felület (iOS/Android) SQ-Mixpad néven. Ehhez mindössze egy tabletre és egy, a network portra csatlakoztatott routerre lesz szükségünk. Így elérhető az összes főbb csatorna és mixfunkció, anélkül, hogy a pult mögött ülünk. Ha pedig nincs ME rendszerünk, akkor sem kell csüggednünk, 2018 második felére ugyanis már dedikált személyi monitor alkalmazást ígér a gyár, SQ-OneMix néven. Ha már ígéretet, újabb firmware várható, mely további kényelmet hoz, hiszen már késésmentes auto-mix funkciókat is tartalmazni fog, ezzel rengeteg időt és energiát takaríthatunk meg egy beszélgetős műsor vagy egyéb televíziós felhasználás közben. A frissítést február végére ígéri a gyártó, mire a kedves

olvasó a kezébe vette ezt a cikket, jó eséllyel már elérhető lesz.

A technológia hiába a legfontosabb, ki szeretne egy csúnya, átláthatatlan keverővel dolgozni? Ezért úgy döntöttem, külön bekezdést érdemel a külső is a sok nagyszerű belső fejlesztés mellett. A különbségekről már esett szó a fizikai kiépítésben, most azonban a megegyező dolgokkal fogunk foglalkozni.

A legfontosabb és leglátványosabb a közép-re helyezett 7 colos kapacitív kijelző, mely keltően nagy felbontású, és könnyedén hozzáférhetünk általa minden funkcióhoz, beállításhoz. Távolabbról szemlélve a kijelző körül találjuk a fontosabb paraméterek potmétereit, a hozzájuk tartozó funkciógombokkal. A csatornák felett – layertől és csatornatípustól függően – található a megfelelően színezett, feliratozást helyettesíteni alkalmas kijelzőt, melyen más hasznos információkat is megjeleníthetünk. További fontos momentum, hogy a keverő összes LED-jének fényereje külön szabályozható! Fizikai valójában az SQ rendkívül masszív, fémháza ellenére mégis könnyen hordozható és roppant strapabíró. Összességében egy masszív, jól átlátható, letisztult eszköz mögé ülünk le, amit könnyen munkamódszereinkhez alakíthatunk.

Biztos vagyok abban, hogy az SQ család átjárhatóságával és flexibilitásával minden helyzetben kiváló szolgálatot tesz, legyen szó installált közegről vagy utazó produkcióról. Sebességben és sokoldalúságban biztosan nem ismer kompromisszumot, már csak azt kell megszoknunk, hogy mennyire könnyű és gyors vele a munka. Nem lesz nehéz.

GERGICS ATTILA
www.audmax.hu

VARILIGHT 1100 LED

Mindent a szemnek.

chromasound.hu

VARI*LITE

Cameo professzionális**show-lézer** ●●●●●●●●

A Cameo D. Force 3000 RGB típusú berendezése 3000 mW-os kimenő teljesítménnyel rendelkezik, és tisztán diódás felépítése vörös, zöld és kék színekkel kiváló minőséget produkál más DPSS lézerekhez képest. A sugár átmérője 4x2 mm rendkívül alacsony (1 mrad) elhajlással. A 638 nm-es hullámhosszú vörös dióda lényegesen jobb láthatóságot biztosít a hagyományos 650 nm-es diódával szemben, tökéletes választással a D. Force 3000 RGB készülék magas színvonalú lézershow létrehozásához.

Az analóg moduláció lehetővé teszi, hogy a professzionális készülék 16 millió színárnyalatot hozzon létre és látványos, borotvaéles grafikát vetítsen. A robusztus, pormentes alumínium készülékház kétrétegű konstrukció. Az optikai alkatrészek el vannak különítve a tápegységtől és ventilátortól, így biztosítható az állandó és optimális működés és minimális

szervizigény. A D. Force 3000 RGB-t 30 kpps nagy sebességű galvo @ 8° ILDA és széles, 50°-os pásztázási terület jellemzi. Az ILDA interfész 25 pólusú D-Sub csatlakozóval rendelkezik, különféle szoftverekkel vezélhető, a csendes ventilátor biztosítja az alacsony hőmérsékleten való működést. A hálózati csatlakozó reteszelt Neutrik powerCON be- és kimeneti aljzat formájában van jelen, így elkerülhető a véletlen kihúzás. A D. Force 3000 RGB biztonsági rendszerrel van ellátva, amely megvédi a közönséget a hibás pásztázástól.

A jól megalkotott sugárbeállító rendszer révén egyszerű a kezelés. Időt és pénzt lehet megtakarítani, mivel a kalibrálást a felhasználó is elvégezheti.

A készülék számos alkalmazásban használható a Pangolin effektekkel és biztonsági lencsékkel való kompatibilitásnak köszönhetően.

További információk:

WWW.ELIMEX.HU

Ovation SP-300CW ●●●●●●**LED-es fejjegő a Chauvet Professionaltól**

Színháztechnikában a fejjegőket nem szokták túlbonyolítani – már ami a működésüket illeti. Az Ovation SP-300CW-nél is ez a helyzet: egyetlen LED fényforrásra támaszkodik, viszont az 260 W teljesítménnyel bír (3,6 A, 50 000

óra élettartam), mellette pedig 5524 kelvines színhőmérsékletével a hideg fehér kategóriába tartozik. Ezenkívül másik fontos jellemzője a 88 pontos CRI-érték. 10–14 fokos kilépési szöge és 10–18 fokos terítési szöge meglehetősen precíz vetítést ad. Zoommal is felszerelték, melyet manuálisan állíthatunk 10 és 18 fok között, ehhez fókuszt is párosul, hogy éles körvonalat kapjunk. Fényerőssége is eszerint változik, szűkebb vetítésnél több mint 17 000 luxszal, tágabb vetítésnél pedig 7330 luxszal büszkélkedik. Emellett persze lehetőség van dimmelni is, amely lineáris, szabályozása pedig manuális. A teljes blackoutról a 24 lapos írisz gondoskodik.

Zoom-zoom-zoom!

A 2017-ben forgalomba került Chauvet Professional Ovation Ellipsoid családhoz használható HD ZOOM lencsék végre megérkeztek Magyarországra! Masszív kivitelükkel és egyszerű használhatóságukkal hívják fel magukra a figyelmet. Duális aszferikus lencsékkel precíz fókuszt és éles körvonalat képesek produkálni, ami mellett a 4,4, illetve 5,8 kg-os tömegük sem elhanyagolható adat. Két tömeg – két verzió: az Ovation E-Zoom 1530, a nehezebb kivitel a 15–30 fok közötti lencsét (522 mm hossz), míg az Ovation E-Zoom 2550, a könnyebb kivitel a 25–50 fokos lencsét takarja (377 mm hossz). Mindkét típus alumíniumházzal rendelkezik, valamint hagyományos fóliatartóval (191 mm), továbbá a már megszokott 4 késsel. Ami különlegessé teheti még a szabadtéri színházak számára, hogy IP65 minősítéssel rendelkezik mindkét lencse! Kipróbálás és szakmai tanácsadás a hazai disztribútornál: Fullrange Kft., telefon: 0620/932-4650, email: office@fullrange.hu.

További információk a gyártó weboldalán:

WWW.CHAUVETPROFESSIONAL.EU

► Ovation HD Zoom 25-50 és 15-30

SCENA LED 200

KATANA

BRICK

DTS

DESIGNED TO SHINE

PELYHE KFT
Light-Sound-Stage

Pelyhe Kft. | 1033 Budapest, Huszti út 34. | Tel.: +36 1 368 92 35 / +36 30 9321 640 / +36 20 9321 640 | www.pelyhe.hu | pelyhe@pelyhe.hu

A színházi TAO- milliárdok lenyúlása

A bevezetése óta többször is méltattuk az előadóművészeti szervezetek TAO támogatási rendszerét. A színházak és más előadóművészeti szervezetek előző évi jegyárbevételük 80%-áig fogadhatnak be TAO-támogatást, amiből az következik, hogy ez egy teljesítményalapú állami támogatás. Ennek mértéke során csak az számít, hogy a közönség saját, adózott jövedelméből milyen szinten ismeri el az adott előadóművészeti szervezet munkáját. Az elmúlt évek tapasztalatai alapján elmondható, hogy a rendszer jelentősen közrejátszott az előadóművészetnek az utóbbi időben tapasztalható felvirágzásában, beépült a színházak életébe, a kezdeti megszerzési nehézségek ellenére ma már szinte valamennyi színház léte múlhat rajta.

Az elmúlt időszakban több internetes portálon (Index.hu, G7.hu stb.) jelent meg az

előadóművészeti szervezetek által igénybe vehető TAO-támogatással kapcsolatosan kritikai cikk, cikksorozat. E cikkek részletesen bemutatták azokat a trükköket, módszereket, ahogy – sokszor csak előadóművészeti szervezetnek látszó „vállalkozások” – a törvény szellemét, illetve számos esetben a betűit is kijátszva, felhárító módon visszaéltek e támogatási rendszer adta lehetőségekkel.

Szerkesztőségünk elítéli a visszaéléseket, s aggódunk, hogy ezekből ítélik meg ezt a hasznos és eredményorientált támogatási rendszert, ezért több színházigazgató nyilatkozatához csatlakozva: a hatóságoktól várja, hogy tárják fel e visszaélések valamennyi szintjét, egyúttal a törvényalkotóktól, hogy a szabályok módosításával zárják ki a visszaélések lehetőségét.

W. T.

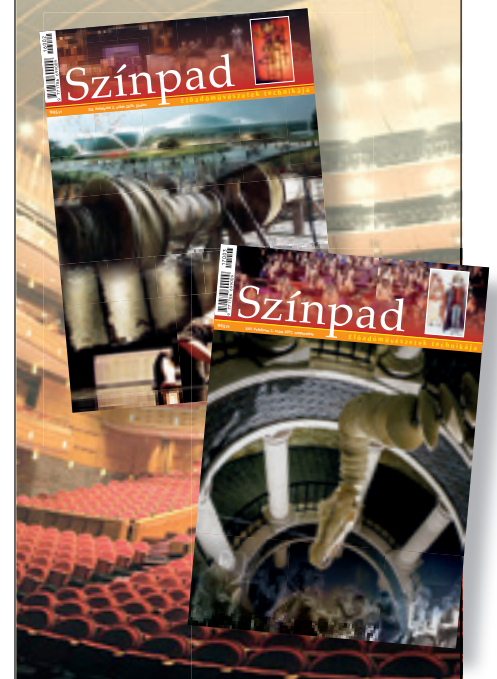
MAGYAR
SZÍNHÁZTECHNIKAI
SZÖVETSÉG

SZÍNPAD
Előadóművészetek technikája

Az egyetlen magyar nyelvű színháztechnikai szaklap a 14. évfolyamához érkezett! Negyedévente 600–1000 példányban jelenik meg a színpadi művészet és technika egymásra hatását tárgyalva. A szaklap terjesztése kizárólag előfizetéssel történik, a Szövetség tagjai, támogatói számára ingyenes. Az előfizetési megrendelő a www.msztisz.hu honlapról tölthető le.

**Fizessen Ön is elő
a SZÍNPAD-ra!**

További információk:
Szeles Zsoltné, Judit
Telefon: (+36-1) 329-0841
e-mail: titkarsag@msztisz.hu

luminis
ETC.

ColorSource CYC
LED-es Ciklorama lámpatest
passzív hűtéssel
a Luminis kínálatában

A MADÁCH SZÍNHÁZ MŰSZAKI DOLGOZÓI

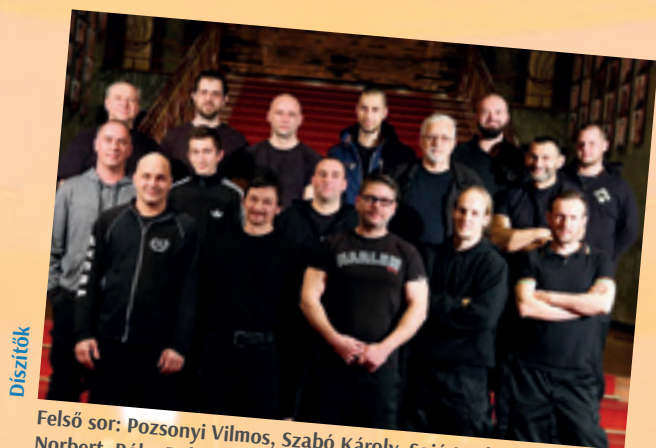

Csoportos műszak

Műszaki vezetés

Felső sor: Balázi Róbert – műszaki gondnok,
Kiss János – műszaki vezető. Alsó sor: Sipos Mónika
– műszaki asszisztens, Szűcsborus János – főmérnök,
Tompai Zsuzsa – színházi mérnök

Díszítők

Felső sor: Pozsonyi Vilmos, Szabó Károly, Sajó Norbert, Hegyes
Norbert, Róka Zoltán, Balogh Gergely, Farkas József, Kalmár András.
Középső sor: Krajcár Ferenc, Papp József, Baranyai Csaba.
Alsó sor: Molnár Zoltán, Tóth Miklós, Szöllösy Henrik – színpad-
mester-helyettes, Szabó Miklós, Makrai Elek

Világosítótár

Felső sor: Miklós Csaba, Szántó Lajos, Bátri Attila.
Alsó sor: Főris István, Csornai Levente – tárvezető,
Gögös Gábor

Hang- és videótár

Felső sor: Molnár Farkas Zoltán – tárvezető-helyettes,
Farsang Áron, Tóth Zoltán – tárvezető, Ditzmann Tamás.
Alsó sor: Wágner Károly – tárvezető, Nagy Gergely,
Póczak Bence, Benedek Bence, Szabó Roland

Kelléktár

Barta Barbara, Kovács Kinga, Meskó Krisztina – tárvezető,
Sárik Diána

Öltöztetőtár

Felső sor: Benedek Zsuzsa – tárvezető, Mares
Beáta, Dobóczy Zsoltné. Alsó sor: Bognár Krisztina
– tárvezető-helyettes, Vékes Györgyi

Fodrászok

Felső sor: Udvari Anita, Zilahi Gina, Murányi
Andrásné Pap Éva, Bartos Melinda – tárvezető-
helyettes, Kovács Luca. Alsó sor: Jakabfy Júlia,
Hesz Alexandra – tárvezető, Laczkó Adrienn

Karbantartók

Kökény István – lakatos, Hegedűs Sándor – tárvezető,
Sziffer Sándor – lakatos

SZÍNHÁZ-REKONSTRUKCIÓ

A Drezdai Kultúrpalota története

Az épület története a második világháború után kezdődött, amely során a gazdag történelmi és kultúrtörténelmi múlttal rendelkező városmagot teljesen lebombázták, és Drezda belvárosa a földdel vált egyenlővé. 1959-ben hirdettek eredményt azon az építészeti pályázaton, amely célja „a szocialista kultúra háza” megépítése volt. A tervezési folyamatot számos ideológiai, politikai és gazdasági megfontolás befolyásolta, például már akkor tervbe vették a könyvtárat és a kisszínpadot, de a költségek csökkentése miatt ezeket elvetették. A sok figyelembe veendő elgondolás és szempont elnyújtotta a tervezést, így az alapkövetéltre 1967-ben került sor, amit egy kétéves kivitelezési fázis követett. A Drezdai Kultúrpalotát 1969 októberében nyitották meg.

A multifunkcionális épület 2415 fő befogadásra volt alkalmas, rendelkezett emelhető zenekari pódiummal, variálható széksorokkal, részben dönthető nézőtérrel, és így az évek során igen sokféle műfajnak adott otthont: koncerteknek, hangversenyeknek, balett- és színházi előadásoknak, konferenciáknak, tévéközvetítéseknek stb. Jelentőségéből 1992-ben kezdett veszíteni, amikor az Állami Zenekar átköltözött a felújított Semperoper épületébe. Ezután ugyan történtek még felújítások, bővítések, de ezek nem voltak elégségesek a biztonságos üzemeltetéshez, az épületet időszakosan be is kellett zárni a nem megfelelő tűzvédelmi körülmények miatt. Az igazi áttörést a városatyák 2008. évi döntése hozta meg, amikor elhatározták a felújítást

és az eredeti elgondolás szerinti könyvtár és kisszínpad megvalósítását.

A 21. század romantikája

Már a tervekírásban is szerepelt, hogy az akusztikusok, építészek, mérnökök és kivitelezők csapatának a felújítás és bővítés mellett a „tradicionális meleg drezdai hangzást” kell létrehozniuk. Ez sikerült is, mert a szőlőhegy elrendezésű nézőtér földszinti székein ülve úgy tűnik, hogy a zene úgy terjed szét, mint egy varázslatos párokod. A vonósok és fúvósok hang-

A megújult Drezdai Kultúrpalota

A rekonstrukció, felújítás eredménye számokban:

- A felújítás tervezésének kezdete: 2009
- Az építkezés kezdete: 2013
- A felújított, átépített épület átadása: 2017
- A beruházás összköltsége: 89,3 millió euró
- A hangversenyerem főbb adatai:
- Ülőhelyek száma: 1785 fő
- Koncertterem bejáratainak száma: 23

A színpad:

- területe 212 m²
- a felsőgépezet láncos emelőkből áll
- mozgatható mennyezeti hangvetők; 9 elemből áll, amelyekkel igény szerint változtatható az akusztika; motoros vetítévázon
- elektroakusztikai rendszer könnyűzenei koncertek hangosításához
- a színpadi pódium 4 géppel mozgatható, íves pódiumokkal, a zenekari lépcsőzetes emelvény kialakításához

Kiszolgáló területek:

- összterület: 245 m²
- kóruspróbaterem: 180 m²
- ruhatár, hangoló- és gyakorlóhelyiségek száma: 20
- Központi könyvtár területe: 5463 m²
- Kisszínház, „Die Herkuleskeule”:**
- nézőtéri férőhelyek száma: 250
- színpad területe: 90 m²

zása szépen elválik egymástól, a hegedűszólamok is kellően kiemelkednek, a szólista hangja is tisztán cseng – és mégis egyfajta akusztikai melegség árad a teremben.

Az élmény lenyűgöző, bár még nem tökéletes a hangzás. Még finoman állítani kell egyik vagy másik hangvetőt, és lehet, hogy a zenekari pódium magasságán is változtatni fognak, hogy a vonósok hangja ne menjen el az első nézősorok feje felett. Ami viszont biztos, hogy a Peutz akusztikai iroda munkája éppen az ellenkezőjét hozta létre, mint amilyen a Yasuhisa Toyota által tervezett hamburgi Elbphilharmonie hangzása. Drezdában nem követték azt az aktuális trendet, ami a transzparenciát és a részletek élességét helyezi mindenek fölé. A drezdai koncertterem fel akarja oldani ezt a részletek hiánytalan teljességére törekvő szándékot, és szépen egybecsengő összhangzásra

törekszik. Ez az ideál történelminek is tekinthető, a 19. századi hangversenyzene közép-európai tradíciójába illeszkedik – ez a hangzás az akkor kibontakozó modernizmussal szemben összekötni, melegséget árasztani és gyógyítani akart. Akusztikai melegség – az új koncertterem hangzásában ezért az ellenpontja a hamburgi Elbphilharmonie részletekre figyelő hangképének.

Összevetve a drezdai és a hamburgi hangzást, egyértelművé válik, hogy az akusztika fontos szaktudomány, de az is, hogy az akusztikai ideálok között komoly történelmi, regionális és kulturális különbségek lehetnek.

WWW.DRESDNERPHILHARMONIE.DE

Ovation E-260WW IP

230 W LED, meleg fehér, IP 65

Az első kül- és beltéren egyaránt használható LED-es ellipszoid. Fénye képessé teszi rá, hogy valódi kulcsszerepet kapjon a nagy színházak vezető fénytechnikai elemeként.

Bővebb info: www.chauvettheatre.com

Hazai disztribúció: Fullrange Kft – www.fullrange.hu

KIÁLLÍTÁS

„Bábképzetek”

*Németh Ilona báb- és látványtervező művész
színházi bábmunkáinak kiállítása a Műcsarnokban.*

„A báb nagyon hasonlít az emberhez s az ember, nagyon hasonlít a bábhoz.” (Kosztolányi Dezső: BÁBOK)

Németh Ilona egész alkotó pályáján színházi emberként dolgozott – bábosként, színészként, jelmez-, látvány- és legfőképpen bábtervezőként –, de a Műcsarnok kiállítása végre arra is lehetőséget ad, hogy képzőművészek lássuk őt.

A színházzal a 60-as évek végén került kapcsolatba a Képzőművészeti Főiskolán, amikor alapítóként csatlakozott az Orfeo művészeti csoporthoz. Itt kezdett képzőművészként a bábművészettel foglalkozni, az Orfeo bábcsoportjában szeretett bele a bábszínházba. Ezután évekig rajztanárként dolgozott, majd csatlakozott az Orfeo-ból kivált, Fodor Tamás vezette Stúdió „K” alkotóközösségéhez. Innen-

től kezdve ez a színház tölti ki az életét, szerepelt az előadásokban is, de a legfőképpen a látványért felelős.

Amikor Fodor Tamás és alkotócsapatának egy része a szolnoki Szigligeti Színházban dolgozott, színészpédagógiai céllal készítettek előadást bábokkal. Újra felfedezték a bábszínházban rejlő kivételes lehetőségeket. Ez vezetett oda, hogy az újjáalakuló Stúdió „K” – miközben nagyszerű felnőtt előadásokat is bemutat – a 90-es évek végétől a magyar gyerekszínházak meghatározó műhelyévé vált. Ez egyúttal Németh Ilona pályájának kiteljesedését is jelentette, bábjai Fodor Tamás rendezésében és a Stúdió „K” színészeinek játékával elevenednek meg. A 2000-es évek végétől a bábok egyre inkább szerepet kaptak felnőtt előadásokban is.

Németh Ilona az utóbbi években már rendezőként is működik.

A báb élettelen forma, az őt mozgató tölti meg élettel azáltal, hogy átadja neki a hangját, kölcsönzi a mozdulatait, jellemet teremt a merevségéből feloldott, élőlényé változtatott figurának. Ehhez a kényesen egyensúlyozó átalakuláshoz jó báb kell, és jó bábmozgató. Németh Ilona gyönyörű bábok sokaságát készítette és készíti máig, amelyek nemcsak a színészek kezében elevenednek meg, hanem akkor is élnek, amikor alkotójuk egyszerűen csak odaülteti őket valahova.

A Műcsarnokban kiállított bábok között elnagyolt és gondosan kidolgozott figurákat is láthatunk, a szépségüket mégis az dönti el, hogy mennyire használhatók emberi érzelmek, →

O·H·R·C·A
Open
High
Resolution
Configurable
Architecture

M-5000/M-5000C

Új lendület a digitális keverők világában

96kHz mintavételezés • 72-bit belső jelfeldolgozás • 128 szabadon konfigurálható input vagy output lehetőség • 960 lehetséges audió bemenet • Dante/Waves/MADI kompatibilitás • SDI/DVI videó hang beágyazás • 32db 31 sávú GEO/8 sávú PEQ • 4 sávú Full-band PEQ, 2db szabadon konfigurálható dinamika processzor, De-esser, Delay minden bemeneti és kimeneti csatornára • 16 független multi-effekt processzor • Offline PC/MAC editor • Teljes körű kompatibilitás a már meglévő REAC eszközökkel

REAC Dante MADI WSG

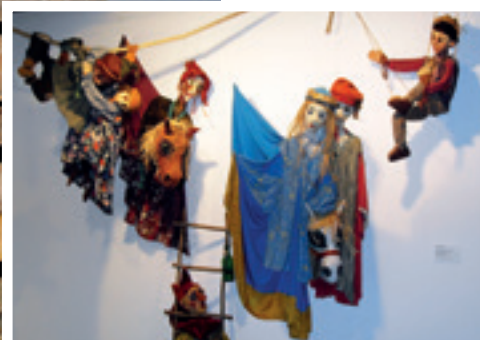
www.proev.roland.com/OHRC

ree.proev@roland.com

Roland

→ jellemek, szándékok és gondolatok kifejezésére, vagyis mennyire lehet élővé tenni őket. A kiállított bábok kivétel nélkül alkalmazott művészeti termékek, de autonóm képzőművészeti alkotásokként, önálló bábszobrokként is megállják a helyüket. Önálló műalkotásként létezésüket az teremti meg, hogy sokféle művészeti elemet egyesítenek: szobrászatot, festészetet, jelmez-készítést. Mozdulatlan bábok várakoznak itt, ötletesen kitalált installációkba helyezve.

Németh Ilona egyéni látásmóddal teremti meg a színházi látványt, világában a legegyszerűbb elemek, anyagok, tárgyak új jelentést kapnak. Egyszerű használati tárgyakkal, egyedi ízléssel válogatva teremt mágikus képeket a bábjaival. Minden tárgy, ami ide kerül, képes az átváltozásra, átalakulásra, életet kap, története lesz. Teljes művészi világot képes kibontani ebből a nem csak gyerekeknek való műfajból. Bábjai összetéveszhetetlenek, egyedi világot képvi-

álló, részletesen kidolgozott testet kaptak. Így jutott el a mostani, többnyire kisméretű, bunraku-szerű figurákhoz. Vannak nevetséges figurái, számtalan csodálkozó, szomorú, érdeklődő, gondolkodó bábjai, éppen olyan sokfélék, mint a történetek, melyeket elmesélnek.

Németh Ilona alkotásai több nagy előd művészetével rokoníthatók, de az általa tervezett előadások látványvilága összetéveszhetetlen.

Olyan egyéni világot képviselnek és olyan tudást közvetítenek, amelyre csak az igazi művészet képes.

KÁRPÁTI IMRE

selnek. Önálló műalkotások, melyek magukhoz vonzzák a tekintetet. A színházi térből kiemelve emberszobrokká válnak. Mozdulatlan, élettelen testek, amelyek sorsokat tükröznek. Megkapó portrék, képzelt vagy valóságos, mesebeli vagy hétköznapi figurák, erősen eltúlzott, groteszk formákkal. Minden báb más és más történetet hordoz. Jellegzetes vonásokkal, erőteljes hatásokkal és kifejező festéssel egyénített figurák. A bábok alapvonása az elrajzoltság. Csipkéből, színes vásznakból, szöttesekből, selymekből, bársonyokból vagy durva zsákvászonból készült, testet öltött figurák. Arra várnak, hogy megmozdulhassanak, megszólalhassanak, életre keljenek a színpadon.

Németh Ilona pályája elején ember nagyságú, egész alakos bábokat tervezett, melyek csak kétdimenziós színpadon „éltek”. Később a bábok egyre kisebbek lettek, egyre inkább ön-

Turnai Tímea

Tisztelet az elődöknek

Forray Gábor tervező, modellkészítő iparművész és az Operaház látványvilága

A PIM – Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet Szenika könyvsorozatának 5. köteteként jelent meg a Forray Gábor díszlettervező hagyatékából gondosan összeállított kiadvány.

Forray 1925-ben született, tanulmányait az Iparművészeti Főiskolán végezte. Az Operában hat éven át Oláh Gusztáv kiváló művész mellett dolgozott, itt sajátította el a szakma mesterfogásait. 1956-tól kinevezett díszlettervező, 1974-től scenikai vezető volt. 1990-ben vonult nyugdíjba.

A kötet bemutatja egy kivételes, tevékeny művész hitvallását az operai látványtervezésről, és a képző- és iparművészeti tehetségét, amellyel egyedülálló iparművészeti modelleket készített az operák látványvilágának bemutatására. Forray minden egyes előadáshoz és színpadképhez méretarányos, aprólékosan kidolgozott makettet készített. Ezeket keresztül mutatta be a rendezőknek elképzeléseit az opera látványáról, hangulatáról. Műtermében reflektorokkal beépített makettszínpadon keltek életre az elképzelései.

Gazdag hagyatékát a családja juttatta el a nemzeti közgyűjteménybe. Ezen keresztül bepillantást nyerünk az Operaház nemzetközi híró előadásainak aranykorába és megismerjük a jelentős művésztársak rendezési, ko-

reográfiai műhelymunkáját is. Forray Gábor minden idejét a munkának és a rajzolásnak szentelte. A természetet járva készülték különleges képei – ceruza- és szénrajzok, olajképek, akvarellek –, amelyek a fák, a növények iránti rajongását tükrözték vissza.

Forray találmánya volt a lélegző dia: a díszletkép alapján két Mária-üveg között lévő olaj-víz keveréket pumpa nyomkodásával hozta

mozgásba és kivetítette a zenének megfelelően. 1974-ben Verdi: *Lombardok az első keresztes hadjáratban* c. előadásában tökéletesítette a sajátos diavetítési technikát.

Mintegy 198 operaeloadás látványát tervezte, melyek listáját Turnai Tímea a tőle megszerzett alapossággal állította össze. A hagyaték a PIM-OSZMI scenikai gyűjteményében megtalálható és kutatható.

A kötet – számos fotóval és illusztrációval – Dombi Viktória grafikai szerkesztésében a Magyar Művészeti Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával a Petőfi Irodalmi Múzeum kiadásában jelent meg 2018-ban. Formátuma 290×238 mm, 116 oldal, puha borítóval, a Séd Nyomda Kft., Szekszárd nyomtatásában. ISBN 978 615 5517 23 5. A kötet ára 3000 Ft.

Az OSZMI kiadásában a sorozat eddig megjelent kötetei: *Márk Tivadar, 2013; Vágó Nelly, 2014; Nagyajtay Teréz, 2015; Vogel Eric, 2015.*

-SZJI-

FOTÓ: MEZEY BELA

► Verdi: *Lombardok az első keresztes hadjáratban*. R.: Mikó András. Erkel Színház, 1974, 1979, 1983

► *Hacsaturján–Seregi: Spartacus, Via Appia keresztútja*. Rendező-koreográfus: Seregi László, 1968

4 **Thoughts before Theatre Reconstruction** (BY IVÁN SZABÓ-JILEK)

THEATER RECONSTRUCTIONS

5 **Reviving Theatres** (BY GERDA SERES)
Within the Modern Cities Project of the Hungarian Government, old theatres will be rejuvenated in a number of towns.

6 **Cultural quarters in Veszprém** (BY ANGÉLA FÜSSY)
Feasibility study of the reconstruction of the Petöfi Theater in Veszprém valued at 9 billion HUF has been completed.

9 **József Attila Theatre has been renewed**

RECONSTRUCTION OF THE HUNGARIAN STATE OPERA

10 **Great change in Andrassy Street – an investment of several billions starts** (BY PÉTER SZAKONYI)

11 **Curiosities about renewal of the Opera House** (WWW.OPERA.HU)

14 **High levy imposed on Opera House** (BY GÉZA NÉMETH)

THEATRE ARCHITECTURE

15 **Building – and running – theatres** (BY GABRIELLE HÖGG)
The China Theatre Innovation Summit 2017

OBITUARY

19 **Miklós Borsa died suddenly** (BY IVÁN SZABÓ-JILEK)

20 **Lifework in five tussles – in memoriam Miklós Borsa** (BY LÁSZLÓ CZEINER)
Architect Miklós Borsa (80), who acted as technological Director of the Hungarian State Oper for 42 years, passed away.

EDUCATION

22 **What and how to teach?** (BY † MIKLÓS BORSA)
Two prominent foreign experts presented the education system of their countries at the conference of OISTAT in Budapest at the end of 2017. Both the Canadian and Dutch methods are rather different from the Hungarian system.

22 **ETTE – European Theater Technicians Education** (WWW.STAGE-TECH-EDU.EU)

CONGRATULATIONS

24 **Tolnay Pál Honorary Award 2017**
Scenery and Stage designer Róbert Perlaki given this Honorary Award at Awards Gala in Jókai Theatre in Békéscsaba during the Hungarian Theatre Prizegivings.

HUNGARIAN THEATRE PRIZE 2017

25 **Memlaur Imre** (BY IMRE KÁRPÁTI)
Senior lighting designer of the Csiky Gergely Theatre in Kaposvár.

27 **Tibor Mészáros** (BY IMRE KÁRPÁTI)
Head of Workshops of Hevesi Sándor Theatre in Zalaegerszeg, managing director of Szenográfia Kft.

OBITUARY

30 **Lőrinc Strack** (BY IVÁN SZABÓ-JILEK)

32 **In memoriam Lőrinc Strack** (BY GERGELY LAKATOS)

33 **Farewell to an excellent colleague** (BY ANDRÁS KOTSCHY)
Lőrinc Strack was famous for establishing the Hungarian stage machinery industry and its effective development.

STAGE LIGHTING

34 **LED stage lighting... as I like it** (BY SÁNDOR BÖRÖCZ)
Sceni-Tech 2017 presentation in writing.

THEATRE MANAGEMENT

38 **ÁTRIUM Theater** (BY IMRE KÁRPÁTI)
Transformation of an out-of-use cinema into a successful private theatre.

NEWS FROM HUNGARY

41 **Budapest International Circus Festival** (MACIVA)
Celebration of 250th birthday of modern circus arts started with the 12th Budapest International Circus Festival in Europe.

SCENERY DESIGN

42 **LÁTVÁNYTÉR event 2017**
On the representative show of Hungarian scenery designers, stage and costume designers 2017, Csaba Antal has been elected Stage Designer of Year and Edit Szűcs Costume Designer of the Year.

STAGE CRAFTS SPEAKING

44 **About education and remuneration of theatre technicians** (BY † JÁNOS SCHMIDT)

PORTRAIT GALLERY

51 **Stage crew members of the Madách Theatre**

THEATER RECONSTRUCTION

52 **History of Kulturpalast Dresden** (WWW.DRESNERPHILHARMONIE.DE)

EXHIBITION

54 **„Puppet imaginations”** (BY IMRE KÁRPÁTI)
Exhibition of puppet works for theatres of puppet and scenery designer Ilona Németh in art gallery Mücsarnok.

HIRDETŐINK

AudMax	46. o.	Lisys-Project Kft.	29. o.
AVL Trade Kft.	18. o.	Luminis Kft.	50. o.
Bosch Rexroth Kft.	2. o.	Pelyhe & Társa Kft.	15. o.
Chromasound Kft.	23. o.	Pelyhe & Társa Kft.	26. o.
Chromasound Kft.	37. o.	Pelyhe & Társa Kft.	49. o.
Chromasound Kft.	48. o.	Roland East Europe Kft.	55. o.
Elimex Kft.	9. o.	Színpad- és Emelőgéptechnika Kft.	14. o.
Fullrange Kft.	52. o.	Sceni-tech 2017	60. o.
Gépbér Színpad Kft.	59. o.	Tüchler GmbH	7. o.
INTERTON Group	45. o.	Tüchler GmbH	17. o.
Kotschy és Társai Kft.	33. o.	Tüchler GmbH	43. o.

gépber
színpad

A SZÍNPAD ÉS AMI MÖGÖTTE VAN!

Színpadi eszközök értékesítése és bérbeadása
a Gépber Színpad Kft.-nél!

www.gepbersizinpad.hu

Sceni-Tech 2018.

Színháztechnikai Találkozó és Kiállítás

Színháztechnikai Fórum 2018.

2018. május 16–17.

Színházépítészeti és Színháztechnikai Konferencia
Színházi Műszaki Vezetők Országos Tanácskozása

Tüskecsarnok

1117 Budapest, Magyar tudósok körútja 7.

Magyar Színháztechnikai Szövetség
Hungarian Society for Theatre Technology
Ungarische Theater-technische Gesellschaft

Támogató:

nka
Nemzeti Kulturális Alap